

AHLAKIN ÖZÜ İFFET

46

PROF. DR.
HURİYE MARTI
İLE SÖYLEŞİ

10

SANATIN İFFETİ

20

"ALLAH'IN EMANETİ"
OLARAK KADINLAR

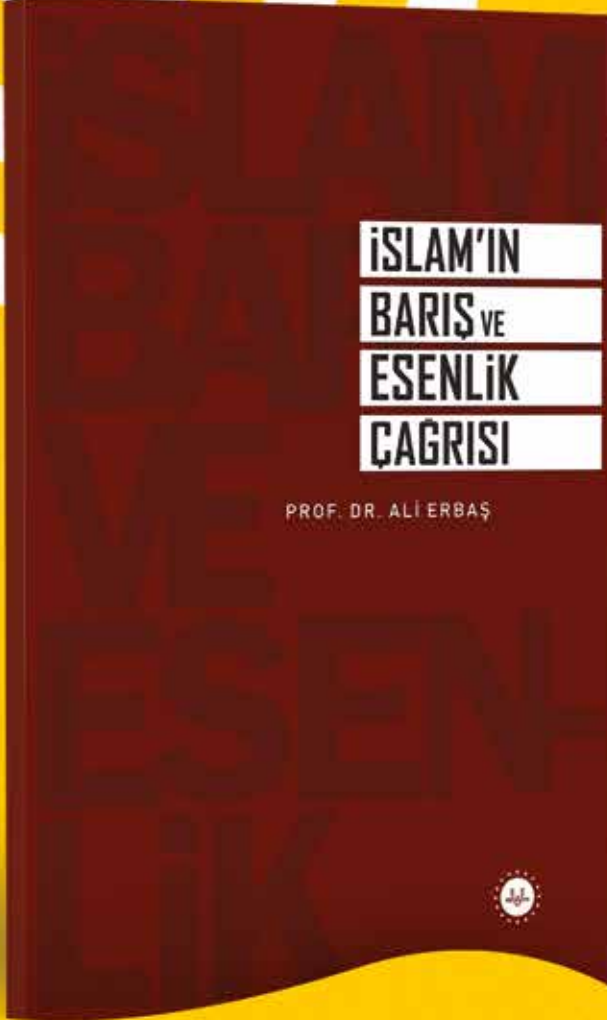
24

FEYİZ VE
BEREKET İKLİMİ
RAMAZAN GÜNLERİ

32

ERGENLİK DÖNEMİNDE
AKRAN SORUNLARI

YAYINLARIMIZ

İslam, dünyanın her yerinde aynı evrensel değerleri savunan ve yaşatmaya çalışan bir barış dinidir. Müslümanlar ise vahyi temel alan, akli ve bilgiyi önemseyen, yapıcı, kucaklayıcı, müjdeleyici yaklaşımı kuşanan bir ümmettir. Zira İslam medeniyetinde bilgi, hikmet ve ahlak bir bütündür. Bu bütünlüğe uymayan tavır ve davranışlar insanlık aklında ve kalbinde yer bulamayacaktır. Tarih boyunca Müslümanlar, vahyi esas alan, akla değer veren, mutedil ve kucaklayıcı bir yaklaşımla dünyaya umut ve güven aşılamışlardır.

Eser, Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş'ın yurt içinde ve yurt dışında yapmış olduğu konuşmalarından bir seçki olarak hazırlanmıştır.

www.yayinsatis.diyagnet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

AHLAKİ DENGENİN ANAHTARI: İFFET

Dr. Lamia LEVENT ABUL

İffet, insanın ahlaki ve manevi değerlerini koruyarak nefesine hâkim olması, arzu ve tutkularını sınırlandırması anlamına gelir. Hem bireysel hem de toplumsal boyutları olan bu kavram, sadece cinsellikle sınırlı olmayıp genel olarak kişinin namuslu, dürüst ve erdemli yaşama çabasını ifade eder. İffet, insanın kendisine ve çevresine karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmesini sağlar. Bu, yalnızca dışsal bir tutum değil aynı zamanda içsel bir ahlak anlayışıdır. Kişi, iffetiyle hem kendi onurunu korur hem de toplumda saygın bir birey olarak yer alır. Çünkü iffetli olmak, kişinin söz ve davranışlarında ölçülü, dürüst ve güvenilir olmasını gerektirir. Bu yönüyle iffetin sadece kadınlarla ilişkilendirilen bir kavram olduğu düşüncesi yanlıştır; erkekler için de aynı derecede önemlidir.

Sosyal hayatta iffetin korunması, sağlıklı ilişkiler kurulmasına ve güven ortamının oluşmasına katkı sağlar. İffet anlayışı, bireylerin birbirine saygılı olmasını ve karşılıklı haklarına riayet etmesini gerektirir. İffetsizlik hâli, önce bireysel huzursuzluğa ardından da toplumsal çöküşe sebep olabilir. Sonuç olarak iffet; bireyin kendine ve çevresine duyduğu saygının bir göstergesidir. Bu değer, sadece geleneksel ya da dinî bir kavram olarak değil modern dünyada da insan ilişkilerinde güven ve huzurun temel taşlarından biri olarak görülmelidir. İffetli bir yaşam, insanın kendisine duyduğu saygıyı pekiştirir ve toplumu daha sağlam temeller üzerine inşa eder.

Diyaret Aile Dergisi olarak bu sayımızda iffet konusunu sayfalarımıza taşıdık. Bir erdem olarak iffetin nefse karşı dik duruşun adı ve asıl özgürlüğün kaynağı olduğunu, erkek ya da kadın fark etmeden iffetli olmanın gerekliliğini, sadece cinsellikle ve namus mefhumu ile ilişkili bir kavramdan öte anlamlar içerdiğini öğrendiğimiz dosyamıza Dr. Kübra Çiçekli “Ahlakın Özü: İffet”, Safiye Gölbaşı da “Sanatın İffeti” adlı yazılarıyla katkıda bulundu. Dr. Psk. Esra Ceylan ise Uzmanına Sorduk köşemizde konuyla ilgili sorularımızı yanıtladı. Bu ayki Söyleşi’mizi “Ailede Değerler ve Kadın” konusu bağlamında Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Huriye Martı Hocamızla gerçekleştirdik.

İstifade edeceğinizi umarak sizleri dergimizle baş başa bırakırken mübarek Kadir Gecenizi ve Ramazan Bayramı’nızı şimdiden tebrik ediyor, bayramın tüm insanlık için hayırlar getirmesini temenni ediyorum.

Keyifli okumalar dilerim.

İFFET

14. UZMANINA SORDUK
Dudu ALKAN

18. NEFSE KARŞI DURMAK İFFET
Dr. Murat PEÇE

**20. "ALLAH'IN EMANETİ" OLARAK
KADINLAR**
Dr. Ayşe GÜLTEKİN

22. Bİ' KAHVE?
Gülsüm KARAPINAR

26. RAMAZANIN KADRI BAYRAM
Nimet KESELİ USTABAŞI

**28. SAHURDAN BAYRAMA ÇOCUK
GÖZLERİNDE RAMAZAN**
Cemile TAŞAN

**32. ERGENLİK DÖNEMİNDE
AKRAN SORUNLARI**
Tuğba ÖZ

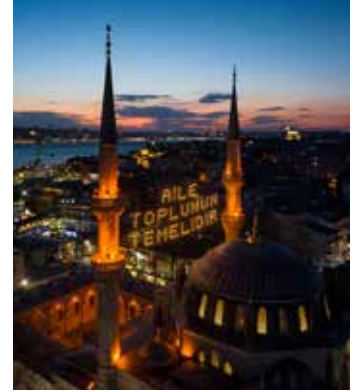
**34. NEDEN DİYE SORMASIN
KİMSE BANA**
Merve YURTSEVER

10
SANATIN İFFETİ
Safiye GÖLBAŞI

04
**AHLAKIN ÖZÜ
İFFET**
Dr. Kübra ÇİÇEKLİ

24
**FEYİZ VE
BEREKET İKLİMİ
RAMAZAN GÜNLERİ**
Recep KAYA

**MART
2025**

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Zeynel Abidin AKDUMAN

Editör
Mustafa BERK

Yayın Koordinatörleri
Esmâ TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN
Dudu ALKAN

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
Epa-Mat Basım Yayın Prom. San. Tic. Ltd. Şti
www.epamat.com.tr

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

54

YAŞAYAN GAZİ MÜZE ÇANAKKALE KİLİTBAHİR KALE MÜZESİ

SümeYra YAMAN

38. İNSANIN İVİSİNDEN GELİR İVİLİK

Gülşen ÜNÜVAR

40. YAPAY ZEKÂ VE KİŞİSELLEŞTİRİLMİŞ TIP

Meryem KILIÇ

42. AİLE İÇİ İLETİŞİMDE DUYGUSAL ZEKÂNIN ÖNEMİ

Dr. Rukiye KARAKÖSE

46. PROF. DR. HURİYE MARTI İLE SÖYLEŞİ

Dr. Lamia LEVENT ABUL

50. MEDİNE GÜNLERİ

Seher CAN

62. BİR DİRENİŞ HİKÂYESİ

İshak KOÇ

64. ORMAN VE ŞEHİR YANGINLARI

Şule TÜZÜN

66. BALKANLARDAN ANADOLU'YA GÖÇ

Dudu ALKAN

70. AZİZİN YOLU

Zeynep KAYSERİ UZUN

74. SEMMEL EL-KAHRAMANE

Meryem DALĞIÇ

76. GELENEKSEL ANADOLU TIBBİNDA FİTOTERAPİ

Dr. Ahmet ÇELİK

78. BULMACA

Ali OSMANOĞLU

80. KİTAPLIK

Rümeysa OĞUZ

58

MUALLALAR VE VİLDANLAR

Naime ERKOVAN

Abone İşlemleri

Tel: 0312 295 71 96 – 97

0312 295 72 05 – 06

Faks: 0312 285 18 54

e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik

dergiabone.diyanet.gov.tr

yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No

Döner Sermaye Daire Başkanlığı

TC Ziraat Bankası, Mustafa Kemal

Mahallesi Şube IBAN:

TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,

İlçe Müftülükleri

Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,

Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli

Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)

Basım Tarihi: 20.02.2025

Baskı

İhlas Gazetecilik A.Ş.

Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas

Plaza No: 11 A/41

Yenibosna Bahçelievler, İstanbul

Tel: 0 212 454 30 00

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır.

İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

AHLAKIN ÖZÜ

İFFET

■ Dr. Kübra ÇİÇEKLi
DİB Başkanlık Vaizi

İslam'ın üzerine ikame edildiği üç sacayağı iman, ibadet ve ahlakıdır. İman ve ibadet Müslüman olarak tanımlanmada ne kadar önemli ise toplum içinde Müslümanca yaşamının ayrılmaz parçası olan ve imanı kâmil hâle getiren (Müslim, Müsafirin, 201) ahlak da eş değer öneme sahiptir. Allah Resulü "İslam güzel ahlakıdır." buyurmak suretiyle güzel ahlakın, dinin tamamlayıcısı ve bir anlamda uygulandığı olduğunu göstermiş (İbn Hanbel, II, 381; Muvatta, Hüsnü'l-hulk), pek çok farklı kavramın bütünleşmesi ile oluşan bu insani duruşu ümmetine öğretmiştir. Hz. Peygamber'in ısrarla üstünde durduğu güzel ahlak, kişinin dinini kuvvetlendiren (Ebu Davud, Sünnet, 15), kişiyi ahirette öne çıkaran (Tirmizi, Birr, 62), cehennemden koruyan önemli bir vasıftır.

Şemsiye bir kavram olan ahlak İslam düşünürlerine göre dört ana unsurdan oluşur: Hikmet, şecaat, iffet ve adalet. Bu unsurlar, nefsi

zaafların kontrol altına alınabilmesi için insanda bulunan kuvvelerdir. İç içe geçmiş bu kuvveler yekdiğerinin bazen sebebiyken bazen de sonucudur. Gazzali, birbiriyle ilintili olan bu erdemleri şöyle açıklamaktadır: Ona göre kişi, hikmet erdemi ile hayatında yapmayı tercih ettiği bütün fiillerde doğruyu yanlıştan ayırt eder. Şecaat erdemi ise şehvetin verdiği sahip olma arzusu ile cesaretin verdiği harekete geçme enerjisinin akılla harmanlanmasıdır. İnsanın kendine, nefsine karşı adaleti gözetmesiyle elde ettiği itidal, fıtratındaki kuvveyi fazilete dönüştürür. Böylece itidal kontrollü serbestliği beraberinde getirmektedir. Kişinin, hikmetin yönlendirdiği akılla yoğurduğu nefsini, hangi durumlarda kontrol etmesi, hangi durumlarda serbest bırakması gerektiğini öğrenmesi ve nefsin arzularına karşı dengede kalması ise iffettir. (Gazali, *İhyâu Ulûmî'd din*, 3/120)

İyi ve mükemmel ahlakın esası ve faziletin kaynağı sayılan iffet, haramdan uzak durmak, helal olmayan söz ve fiillerden kaçınmak manasında ahlaki bir terimdir. (Mustafa Çağrırcı, "İffet", *DİA*, 21/506) Ancak Gazzali'ye göre iffet hayâ, hoşgörü, arzuları dizginlemek, sabır, kanaat, vakar, nezaket, alicenaplık, bağışlama cömertlik gibi pek çok erdemi içerisinde barındıran daha üst bir kavramdır. Dolayısıyla günümüzde iffet denince akla ilk gelen, namusu korumak

ve cinsel konularda ahlak kurallarına bağlılık olsa da aslında iffet için "sınırları korumak" anlamı daha incelikli ve kapsayıcı bir tanımlamadır. Çünkü Kur'an'da iffet, manası Cenab-ı Hak tarafından koruma anlamına gelen "hıfz" kelimesi ile anlatılmıştır. Bununla birlikte Kur'an'da iffetin anlam alanına dâhil edilen kavramlardan biri de "tehassun"dur. Kişinin kendisine bir kaleyi barınak edinmesi anlamında kullanılmaktadır ki bu, korunma ve saygınlık manalarını beraberinde getirir. Dolayısıyla kişi, iffetini muhafaza ederek saygınlığını korumakta ve ahlaklı bir duruş sergilemektedir. Allah'ın yarattığı en değerli, mükerrer

» İffetli olmak iradeyi terbiye ederek güçlendirmekten geçse de bu yolda insanın yardımcısı içinde taşıdığı hayâ duygusudur. İffetli olmak kalpte başlar ve bedenî hazlara ve nefsanî aşırılıklara ilgi duymaktan kurtarılmış bir ruhi yapıya sahip olmakla devam eder.

varlık insanın haysiyet, şeref ve itibarını koruması herkes için geçerlidir. Dolayısıyla sınırları koruma eylemi kendisi için olduğu kadar başkası için de caridir. Kişinin kendi saygınlığını, namusunu, malını koruması ne kadar iffetli bir tavırsa başkasının namusuna göz dikmemesi, haklarını, insan olmasından mütevellit görmeyi hak ettiği muameleyi ihlal etmemesi; nazik, hoşgörülü ve alicenap davranması da bir o kadar afifliğinin göstergesidir. Bu anlamda, Hz. Peygamber'in fakir olduğu hâlde kimseden bir şey istemediği için zengin zannedilerek haysiyetini koruyan kişiyi iffetli olarak tanımlaması (Buhari, Zekât, 53), bunun yanı sıra istenildiği hâlde verecek bir şeyi olmayan kimsenin bu durumdan dolayı mahcup edilmemesini de iffetin bir göstergesi kabul etmesi (Müslim, Zekât, 102) meselenin karşılıklı olduğunu anlatmaktadır. İnsan olmanın saygınlığını üzerinde taşıyan kişinin, bütün ihtiyacına rağmen hayâ ederek başkalarına el açmayıp kanaatkâr davranmasını Allah Teâlâ "ta'ffuf" kavramı ile ifade etmektedir. (Bakara, 2/273) Bu kavram, insanın yoksunluklarına ve ihtiyaç duyduğu şeylere rağmen nefsine ve karşısındakine karşı onurlu ve vakur bir duruş sergilemesi olarak açıklanmaktadır. (Fahreddin Razi, *Tefsir-i Kebir*, 5/542) Bununla birlikte kişinin tavır ve davranışlarında dengeli olması da iffetin gereğidir.

Nefsinin kontrolünü sağlayan, sınırları koruyan iffetli kişi bu dünyada ahlak elbisesini giymiş demektir. Hz. Peygamber “Her dinin bir ahlakı vardır; İslam’ın ahlakı ise hayâdır.” buyurarak iffetin özünden bir parça olan hayâyı ahlak olarak tanımlamaktadır.

Hiz. Peygamber’in “Herhangi bir konuda hakkını talep eden kişi bunu tam olarak alsa da alamasa da iffetli bir şekilde istesin.” telkini karşısında Übey b. Ka’b’ın kafası karıştı. Peygamber Efendimize gelerek “İffet nedir?” diye sordu. Bunun üzerine Allah Resulü “Kardeşine hakaret etmeden, onu zorlamadan, ona çirkin söz söylemeden ve ona eziyet etmeden istemektir.” (Beyhaki, Sünenü’l-kübra, VI, 83) buyurdu. Hiz. Peygamber’in verdiği cevap iffetin hayatın her alanında kişinin kontrolü kaybetmeden ölçülü davranması ve sınırları koruması demek olduğunu, sadece kalıplaşmış isteklere karşı nefse hâkim olmaktan

ibaret olmadığını anlatan önemli bir göstergedir. İffetli bir yaşam insanın hem Rabb'ine hem kendisine hem de başkalarına saygısının gereğidir.

Arzu ve istek olarak da tanımlanan şehvetin yanında nefsin kabarması, hayvani istekler ve içinde ihtirasın olduğu her şey, hayatın hangi alanında olursa olsun iffet kavramıyla bağlantılıdır. Gazzali, şehvetin membaini yemeğe olan istek olarak görür. Ona göre yemek yemekteki aşırılık cinsî isteği doğurur. Bu şehvi hâl insanda galebe çalınca da mal ve servet sevgisi ortaya çıkar. Dolayısıyla şehvetin fizyolojik ihtiyaçlardan sosyal ihtiyaçlara doğru yayılması, derecelenmesi hiyerarşik bir sıralamayı da beraberinde getirmektedir. Alt kademedeki ihtiyaçların tatmini üstteki ihtiyaçları doğurmaktadır. Ancak bu durumun aşırı ve helal olmayan yollardan tatmini kişinin ahlakında bozulmalara sebep olmaktadır. Bu nedenle Allah'ın insana hayatta kalabilmesi için verdiği kuvvet olan şehvet, kontrolden çıktığında insanı ele geçiren, onu esfeli safiline indiren bir maraz olur. Cinsel dürtülerin kontrol altına alınması Müslüman kimliğinin önemli unsurlarındandır. Kur'an, cinsel eğilimin ahlaki kontrolü anlamında "isti'faf" kavramını kullanmaktadır. İffet kelimesinden elde edilen bu kavram "iffetli olmayı istemek" manasındadır. Kur'an-ı Kerim'de "Evlenme

Nefsine köle
oldukça
esirleşen
kişiyi ancak
iffetli olmak
özgürleştirir.
Nefsinin esiri
olmaktan
kurtarır. İffetli
insan özgür
insandır. Çünkü
kişi Allah'a
kul oldukça
özgürleşir.

imkânı bulamayanlar, Allah'ın lütfundan ihtiyaçlarını giderinceye kadar iffetlerini korusunlar..." (Nur, 24/33) ayetinde Cenab-ı Hakk'ın yer verdiği bu kavram kişinin iffetli olmayı isteyerek nefsi arzuların anlık bastırılmasından ziyade bu erdemin kalıcı hâle getirebileceğini de göstermektedir. Bu anlamda, kişi disiplinli davranarak iradesini güçlendirmesiyle geliştirdiği bu erdemi ruhunda kalıcı hâle getirebilir. Ancak bunu yapabilmek için terk etme eyleminin bir engelden, korkaklıktan, bilgisizlikten, acizlikten dolayı değil bizzat kendi isteğiyle yapılması gerekir. Böylelikle kişi iffetli olmaktan daha değerli olan iffetli kalma hâline erişebilir.

Kur'an'ı Kerim'de cinsel dürtülerin kontrolünde iffet, kadın ve erkek için ayrı ayrı ele alınmaktadır. "Mümin erkeklere söyle gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar..." ve "Mümin kadınlara söyle gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar..." (Nur, 24/30-31) ayetleri ile Cenab-ı Hak her iki cinsi de eşit derecede sorumlu tutmuştur. Dolayısıyla namusun korunması örfün aksine kadınlar kadar erkeklerin de yükümlülükleri arasındadır. Allah'ın kullarından uymasını istediği emir ve yasakları her bir cinsiyete atfederek tek tek sıraladığı bir başka ayette "Müslüman erkekler Müslüman kadınlar, mümin erkekler mümin kadınlar [...] iffetlerini koruyan erkekler iffetlerini koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkekler çokça anan kadınlar; işte bunlar için Allah büyük bir ödül hazırlamıştır." (Ahzab, 33/35) buyurması iffetin Allah'ın rızasını kazanma ve kurtuluşa nail olmadaki önemini göstermektedir. Hz. Peygamber ise "Cennete girecek ilk üç kişiden biri iffetli olan ve iffetini koruyandır." (Tirmizî, Fedâilü'l-cihâd, 13) buyurarak iffetin dindeki önemini ortaya koymuştur. Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de iffet örneklerine de yer vermektedir. Hz. Yusuf'un, Züleyha'nın harama çağırان daveti karşısında iffetiyle dik duruşunu, afifliğinden zindanın ona daha sevimli geldiğini Yusuf suresinde

“Ben onunla birlikte olmak istedim. Fakat o iffetini korudu. Andolsun, eğer kendisinden istediğimi yapmazsa, mutlaka zindana atılacak ve elbette sürünenlerden olacaktır!” (Yusuf, 12/32-33) ayetiyle hadiseyi ondan sonra gelen erkekler için ibret olsun diye özetlemiştir. Bunun yanı sıra “İmrân kızı Meryem’i de (misal vermiştir): O, iffetini çok iyi korumuştur, biz de ona ruhumuzdan üfledik; o, Rabb’inin sözlerini ve kitaplarını hep tasdik etti ve o içtenlikle itaat edenlerdendi.” (Tahrîm, 66/12) ayetiyle afif oluşu bizzat Cenab-ı Hak tarafından onaylanan Hz. Meryem, kadınlar için Kur’an-ı Kerim’de değinilen önemli bir örnektir. Meryem suresinde, yanına gelen insan suretindeki meleğe, “Beni senden koruması için çok esirgeyici olan Allah’a sığınıyorum! Eğer Allah’tan

sakınan bir kimse isen (bana dokunma).” (Meryem, 19/18) diyerek namus ve iffetin timsali olduğunu göstermiştir.

Nefsinin kontrolünü sağlayan, sınırları koruyan iffetli kişi bu dünyada ahlak elbisesini giymiş demektir. Hz. Peygamber “Her dinin bir ahlakı vardır; İslam’ın ahlakı ise hayâdır.” (İbn Mace, Zühed, 17) buyurarak iffetin özünden bir parça olan hayâyı ahlak olarak tanımlamaktadır. Her insanda fitri bir duygu olarak var olan hayâ, iffetin içinde barındırdığı en önemli ve özel nüvesidir. Bu bakımdan hayâ, iffetin kalpte ve ruhta yerleşmesi kalıcı bir erdem olabilmesinde yeri olan önemli bir kavramdır. Hz. Peygamber’in “Hayâ imandandır.” (Buhari, İman, 16) ya da “Utanmıyorsan dilediğini yap.” (Buhari, Edeb, 78) buyrukları hayânın, nefsin

kişiyi yoldan çıkaran istekleri karşısında kullanacağı bir silah olduğunu göstermektedir. Her ne kadar iffetli olmak iradeyi terbiye ederek güçlendirmekten geçse de bu yolda insanın yardımcısı içinde taşıdığı hayâ duygusudur. İffetli olmak kalpte başlar ve bedenî hazlara ve nefsanî aşırılıklara ilgi duymaktan kurtarılmış bir ruhi yapıya sahip olmakla devam eder. Bu ise ancak düşünceyi ona nüfuz eden arzular ve şehvetin esaretinden kurtararak gerçekleşir. Bunun için insan düşüncesinin ilim, hikmet, tefekkür meşguliyeti zihinlerin ve gönüllerin özgürlüğünü sağlamaktadır.

Özgürlüğü elinden alınmış, heva, heves ve şehvetinin esiri olan kimseyi Allah Kur’an’da “Ey Muhammed, hevasını tanı edinen, bilgisi olduğu hâlde Allah’ın şaşırttığı, kulağını ve kalbini mühürlediği, gözünü perdelediği kimseyi gördün mü?” (Casiye, 45/23) diyerek tanımlamaktadır. Bu ayetten hareketle İslami literatürde bir kimsenin putperest olması açık şirk, nefsinin arzu ve isteklerini putlaştırarak şehvet ve ihtirasların esiri olması ise gizli şirk şeklinde nitelendirilmektedir. Çünkü nefsine köle oldukça esirleşen kişiyi ancak iffetli olmak özgürleştirir. Nefsinin esiri olmaktan kurtarır. İffetli insan özgür insandır. Çünkü kişi Allah’a kul oldukça özgürleşir. Çünkü Yaradan’a yapılan kulluk onun dışındaki her türlü esaretten sıyrılmayı beraberinde getirir.

SANATIN İFFETİ

■ Safiye GÖLBAŞI

İffet, düşünce tarihi boyunca pek çok tanım almış, çeşitli yönleriyle değerlendirilip üzerine kitaplarca söz söylenmiş bir kavram. Genelde, haramdan uzak durmak, helal ve güzel olmayan söz ve davranışlardan sakınmak anlamına gelen iffetin bence en güzel tanımlarından biri özgürlüktür. İffet temizlik, dürüstlük, ölçülülüktür doğru ama bugün, en çok da özgürlüktür. Her an, her fırsatta çeşitli yol ve araçlarla zihinlerimize empoze edilmeye çalışılan maskeli çirkinliğe, aşırılığa, hadsizliğe hayır diyebilme cesaretini, bu özgürlüğü bizlere ancak iffet verebilir. Zira iffet, aynı zamanda büyük bir güçtür. Bir hayat kaynağıdır.

İffetin, iffetli insanların olduğu yerde erdem vardır; erdemin olduğu yerde ise anlamlı, kıymetli bir hayat. Evvela güven veren bir yerdir iffetli insanın yanı, huzur ve ümit bahşeder. Genç ve ham ruhların gelişip erginleşmesi

için uygun bir topraktır iffetin yöreni, orada zulüm yoktur, her şey yerli yerince ve yeterince; su, hava, güneş. İffetin gölgesindeki ruh çiçeği büyüüp serpilecek.

Aynı zamanda bir mesafe ve yükseklik vardır iffette. Dünyayla ve şeytanla insan arasında olması gereken bir mesafe. Bu mesafede hak hak olarak batıl da batıl olarak karşılık bulur. İffetli insan aşağıdaki pislığe, esfel-i safilin kirine pasına bulaşmadan belli bir yükseklikte yaşar. Bu mesafeli duruş, iffetli kişiye bir süre sonra muazzam bir bakiye bırakır: İzzet. Kibir değil, asla değil, izzet. Ancak Allah'ın lütfuyla kulda zuhur edecek o yüce hedef yani.

İffet ve sanatsa oldukça ilginç bir ikili. Sanatta iffetin yeri yahut iffette sanatın yeri, üzerine uzun uzun düşünülüp konuşulabilecek ilgi çekici başlıklar. Bu ikiliyi birlikte düşünmekse tam bir beyin ve kalp jimnastiği.

Sanat, kuşkusuz pek çok açıdan bir meydan okumadır. Yeni, güzel, anlamlı, değerli bir şey inşa etmek her hâlükârda zordur. İşin zorluğu biraz da sanatçının hareket alanının neredeyse sonsuzmuşçasına görünen genişliğinden gelir. Elimize bir kalem, bir fırça yahut bir kamera alıp akla hayale sığmayacak şeyler yapabiliriz. Devrimleri tetikleyebilir, dönüşümü başlatabilir, tabiri caizse çağ açıp çağ kapatabiliriz. Sanat, sanatçı, yadsınması mümkün olmayan böylesi bir güce sahiptir. Hâl böyle olunca bazı değerleri haiz bir sanat icra etmeye çalışmak, bunu tercih etmek, zorlu ve sağlam ama takdire şayan bir duruş gerektirir.

Sanatçının içi, özü, dünyası kaçınılmaz olarak eserine yansır. Bal küpü bal sızdırır, sirke küpü sirke. Doğaldır ki sanatçının iffeti yahut iffetsizliği de eserinden sezilir. Zira sanat başka bir formda da olsa sanatçıdan neşet etmiş

bir çocuktur bir çeşit hayat, canlıdır, varlığa dokunur, tesir eder, onu değiştirir. İffetten yoksun bir sanat eserinin gizli tehlikesi ise aldatıcı olmasıdır. Sanat, yapısı gereği konu aldığı şeyi estetize ve idealize eder yani güzel gösterir. Bu durum bilhassa toplumu ifsat etmek isteyen karanlık güçler için bulunmaz bir fırsattır. Aslında çirkin, kötü, pis, insana zarar verecek olan herhangi bir şey, sanat adı altında yorumlanarak cazip gösterilebilir. Bu gösteri karşısında öncelikle genç zihinler savunmasızdır. Çirkinliğe bakmaktadırlar ama güzele baktıklarını zannederler. Kötüyle muhataptırlar ama iyilikle meşgul oldukları yanılgısına düşerler. Çünkü karşılarındaki şey “güzel” görünüyordur. Böylelikle zaman içinde hakiki güzelin ve iyyinin nerede olduğu/ne olduğu konusunda akılları karışır, ölçü ve tartıları bozulur, sınırlarını muhafaza edemez olurlar. Yani iffetsiz bir sanat, körpe zihinlere hızla ulaşır ve orayı bozar.

Bilhassa sinema sanatı bu dejenerasyon için oldukça müsait bir zemindir ve sıklıkla değerleri imha yöntemi olarak kötülüğe alet edilir. Sinema aracılığıyla manipülatif sorular sorulabilir, çirkin sevdirebilir, haksız haklı ilan edilebilir, tarih çarpıtılabilir, gerçekler saklanabilir, iyi olan kötülenebilir. Velhasıl toplum bazında zihinsel ve duygusal dizaynlar yapılabilir. Evet, sinemanın tüm sanatlar içinde ayrıcalıklı bir yeri olduğu su götürmez bir gerçek. Her

film, çok sesli ve güçlü bir çıkış yapabilme potansiyeli taşır. Bu yüzden, elbette tüm sanat dallarında ama özellikle sinemada doğru örnekler, çöldeki vaha gibi hem nadir hem kıymetlidir.

İşte Murat Pay sineması bu vahalardan biri. Ne zaman bu yönetmenin bir filmi izlesem ben de kahramanların peşine takılıp içsel bir yolculuğa çıkarım. Pay'ın kahramanlarının hemen hepsi bir arayış içindedirler, içsel ve dahi fiziki olarak yolculuk yaparlar, imtihanlardan geçerler, geleneksel bir sanatın şemsiyesi altında ve çoğunlukla yalnızdırlar. Ama dikkat çeken başka bir ortak özellikleri daha vardır: Temiz insanlardır onlar, iffetlidirler.

Bu kahramanlar, mütevazı evlerinde sessizce omlet

İffet temizlik,
dürüstlük,
ölçülülüktür doğru
ama bugün, en çok
da özgürlüktür. Bir
hayat kaynağıdır.
İffetin, iffetli
insanların olduğu
yerde erdem
vardır; erdemin
olduğu yerde ise
anamlı, kıymetli
bir hayat.

yapıp ampul değiştirirken, İstanbul'un bir köşesinden başka bir köşesine serazat gidip gelirken, yolları muhakkak Bursa'ya düşerken, bir kapının eşiğinde durup o kapının kendilerine açılmasını beklerken benim aklımda hep aynı soru yanıp söner: Böyle temiz gençleri beyaz perdede neden bu kadar az görüyoruz? Kendi çocuklarımı düşünürüm o gençlerin yerinde. Benim küçük oğullarım da büyüyünce böyle temiz, böyle iffetli olacaklar mı? Bir hattatın, bir nakkaşın, bir dervişin, bir mevlithanın rahle-i tedrisinden hürmetle geçecekler mi? Onlar da ilim öğrenmeyi hayatlarının meselesi hâline getirecekler mi?

*Mâşuk'un Nefesi'*ndeki konservatuar öğrencisi Abdurrahman, Mustafa Hoca'dan mevlit talim etmek ister, beraber meşk etmeyi, işin inceliklerini öğrenmeyi diler. Ancak defalarca hocanın kapısından “Haftaya gel evladım.” diyerek döndürülür. Bu bir terbiye metodudur. Abdurrahman, her seferinde evet mahzun ama sessizce o kapıdan ayrılır. Kapı açılana kadar saffetini ve sadakatini korur. Nihayet kapı açıldığında da yine saygılı, sessiz ve mütevazıdır. Yani öğrenmeye, olmaya, pişmeye, güzelleşmeye hazırdır.

Mirâciyye: Saklı Miras'ın Raci ise semazen olmak ister. Uzunca bir süre mesai harcar bunun için ancak bir gün dergâhın kapısındaki ayakkabıları ters çevrilir yani Raci'ye yol verilir. Sema ayinlerine

Mevlevihane'nin camından ve uzaktan bakacaktır artık, mahzundur evet ama o da hürmetini korur. Bu sefer kayıp mirâciyye bestelerinin peşine düşer. Yine edep içinde, yine o temiz dünyada kalır. Yıllar sonra kızıyla birlikte Nûmâniye Dergâhı'nda süt içip mirâciyye dinledikleri o sahne, ne pak, ne güzel bir sahnedir.

Dilsiz'de ise daha bariz bir dönüşüm, değişim hikâyesine şahit oluruz. Kahramanımız Sami, yavaşça usul, edep, erkân öğrenecektir. Çeşitli imtihanlardan geçer, zorlanır, rüyalar görür, kafası karışır, âşık olur, vazgeçmek ister ama her seferinde daha gayretli ve daha iffetli yani daha doğru bir şekilde yoluna devam eder. Kıvama geldikçe canlanır Sami, hem hat üstadı Eşref Bey'e hem de gönlünü kaptırdığı Selma'ya karşı son derece dikkatli ve

ölçülüdür. Tıpkı Sami gibi esasında yanında coşup taşmak istediği bir insanın huzurunda haddini bilen, edeple sükût eden kişi, yavaş yavaş bir kul olarak Rabb'ine karşı da haddini bilmeyi öğrenir. *Dilsiz*, pek çok açıdan pırlanta gibi bir filmidir ancak bilhassa ilişkilerdeki bu iffet, gerçekten göz alıcıdır.

Evet, ne zaman bu filmlerden birini izlesem derin bir nefes almış gibi açıldığını hissedirim ciğerlerimin. Hayata, gençliğe, kendi çocuklarıma dair umudum artar. İşte derim tertemiz insanlar, iffetli, ihlaslı, irfan sahibi insanlar. Perdeden bize bakıyorsa bu güzellikler neden hayatın içinde de karşımıza çıkmasınlar? Ya da neden biz de onlar gibi olmayalım, neden çocuklarımız onlara benzemesin?

Öte yandan belki de işlerinin

doğası gereği, sanat erbabının kafası çoğu zaman karışıktır. Çağın ruhu diye dayatılanlarla, insanların talep ve temayülleriyle, şeytanın değişen yüzleriyle mücadele etmek, bu arada da kendine ait estetik ve anlamlı bir ada oluşturmak gerçekten zor bir iş. Ama bazı isimler haktan ve hakikatten aynı zamanda güzelden ve iyiden taviz vermeden de yani sanatın iffetini muhafaza ederek de ortaya nice güzel işlerin çıkarılabileceğini gösteriyorlar. Gönlü bulanmış, yolunu şaşırmış sanatçılar, belki buradan kendileri için temiz bir çıkış, pak bir alternatif bulabilirler.

Sözü, iffetin ihsana bakan bir yönünün de olduğunu söyleyerek toparlamak isterim. İhsan, özetle Allah'ı görüyormuşçasına yaşamak demektir malum. Rabb'in kendisini daima görüp gözettiğinin idrakindeki bir insan, elbette ki görünür görünmez her türlü çirkinlikten uzak duracaktır. Kalabalıktayken de yalnızken de, insanlarla sohbet hâlindeyken de kendi kendine düşünüyorken de tek başına bir sanat icra ediyorken de kalabalık bir çarşıda bir zanaatle meşgulken de iffetin sınırları içinde kalacaktır. Derken o iffetli insanın yanında bir yaşam pınarı kaynamaya başlayacaktır. Ve bu ısıltılı pınar, hem kendisine hem cemi cümleye güç, cesaret ve ilham vermek üzere çağlayacak da çağlayacaktır.

Dinimiz, kültürümüz ve kadim öğretilerimiz iffet kavramını kadına özel bir sorumluluğa indirgememiş; akliselim herkesin iffetli olmasını insan olmanın ve sağlıklı bir toplum olabilmenin ön şartı olarak görmüştür.

■ Söyleşi: Dudu ALKAN

Psk. Dr. Esra CEYLAN

Toplumda iffet kavramı derin ve bütünlüğü olan bir kavramdır. Kelime olarak “nezih, temiz olmak” manasını barındırır. İffet erdeminin temelinde ve gelişmesinde utanma duygusunun (hayâ, hicap) özel bir yeri vardır. İffet; bedensel hazlar, özellikle yeme-içme ve cinsel arzu konusunda ölçülü olmak, aşırı isteklere kapılmamak, kendine hâkim olmak suretiyle elde edilen bir erdemdir. Bizler de *Aile Dergisi* olarak bu bağlamda psikoloji biliminin iffete bakışını Psikolog Dr. Esra Ceylan’a sorduk.

“İffet ve namus gibi manevi değerler açlık, susuzluk, cinsellik gibi fizyolojik isteklerden daha önemlidir.” der Prof. Dr. Hayati Hökelekli. Bu bağlamda psikolojinin iffet kavramına bakışından bahseder misiniz?

İffet kavramı, psikoloji biliminin doğrudan araştırdığı bir konu olmasa da insana dair her kavramın psikoloji bilimi ile ilişkili olduğu düşünüldüğünde iffetin psikolojik anlamda tahlili mümkündür ve psikoloji biliminde pek çok farklı açıdan ele alınabilir. Özellikle maneviyat psikolojisi alanında iffet kavramı, insanın manevi değerlerinin bireyin ruhsal sağlığına ve toplumsal düzenine nasıl etki ettiğini anlamamıza yardımcı olur. Psikoloji biliminin gözünden iffet, insanın öz saygısı, kendine değer verme anlayışı ve başkalarına olan saygısıyla doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda, iffetin korunması bir tür içsel denetim ve öz disiplin gerektiren bir süreçtir.

Çeşitli psikolojik kuramlar, insanın toplumsal normlar ve içsel değerlerle şekillenen bir birey olarak geliştiğini vurgular. Freud’un psikanalitik kuramında, bilinçdışının etkisiyle kişi, içsel çatışmalar yaşar ve bu çatışmalar genellikle toplumsal kurallara uygunluk ile içsel arzular arasındaki dengeyi bulmaya yönelik olur. İffet, bu bağlamda, bireyin içsel arzularını toplumsal normlara uygun bir şekilde kontrol

edebilme becerisidir. Ayrıca bu içsel denetim, bireylerin kendilerini değerli hissetmeleri için bir araç olarak işler. Bu yüzden iffet, sadece bir dışsal değer değildir, bireyin içsel bütünlüğü ve psikolojik sağlığı için de kritik bir rol oynar.

Toplumda iffet, hayâ, mahremiyet gibi kavramlar günden güne örseleniyor. İffet kavramına toplumun bakış açısı nasıl?

Günümüz toplumunda iffet, hayâ ve mahremiyet gibi kavramlar hızla erozyona uğruyor. Küreselleşen dünyada, kültürel normlar bir yandan evrenselleşirken bir yandan da bireysel özgürlük anlayışı ön plana çıkıyor. Psikolojik olarak bu tür kavramlar bireylerin kimliklerini şekillendiren temel taşlar olduğu için toplumun iffet algısındaki değişim, bireylerin ruhsal dünyalarında da yansıma buluyor. Toplumda iffet, bir tür norm olarak baskı unsuru oluşturabiliyor. Bu baskı, bireyde kaygı ve suçluluk duygularına yol açabilir çünkü birey toplumun belirlediği normlara uyma konusunda içsel bir çatışma yaşar.

Dinî ve kültürel bağlamda, toplumların iffet anlayışları tarihsel süreçlere göre değişiklik gösterse de günümüzde özellikle medya ve popüler kültür, iffet kavramını sürekli olarak sorgulayan bir yapıya büründü. Bunun psikolojik sonuçları, bireylerin kimlik ve değer sistemlerini yeniden şekillendirmeleriyle

görülebilir. Özellikle gençler arasında, özgürlük ile sorumluluk arasındaki dengenin kaybolması bireylerin ruhsal anlamda kimlik bunalımları yaşamasına neden olabiliyor.

Medyanın toplumsal değerleri sorgulayan etkisi de büyüktür. İffet, geleneksel toplumlarda bir tür “zorunluluk” olarak kabul edilirken modern dünyada daha çok kişisel bir “tercih” olarak görülmektedir. Bu dönüşüm, toplumsal normlar ile bireylerin içsel değerlerinin uyumsuz hâle gelmesine yol açabilir. Psikolojik olarak, bireyler bu uyumsuzluğu içsel çatışmalar şeklinde deneyimleyebilir. Toplumda iffet algısının değişmesi, özellikle gençler arasında kimlik ve değerler

Hem kadınlar hem de erkekler için iffeti sadece dışsal bir zorunluluk olarak değil, kişisel özgürlük ve ruhsal denetim açısından bir temel olarak görmek, sağlıklı bir toplumsal yapının inşa edilmesine katkı sağlayacaktır.

konusunda belirsizliklere neden olabilir.

Kadın ve erkek iffetli davranma konusunda benzer konumdadırlar. Ama toplum iffet kavramını özellikle kadın üzerine inşa etmek istiyor. Bunu değiştirmek için neler yapılabilir?

Toplumda iffet, özellikle kadınlarla ilişkilendirilmiş bir kavramdır. Kadınların iffeti, genellikle korunması gereken bir değer olarak görülürken erkeklerin iffeti daha az sorgulanır. Toplumda iffet kavramının özellikle kadınlar üzerine inşa edilmesinin değişmesi gerekmektedir. Bu değişim, toplumun algısı ve toplumun farkındalık seviyesi ile doğrudan ilişkilidir. Toplumun bu açıdan dinî ve kültürel değerleri aslına uygun değil, erkek egemen bakışa ve çıkara uygun değerlendirdiği görülmektedir. Oysaki dinimiz başta olmak üzere kültürümüz ve kadim öğretilerimiz iffet kavramını kadına özel bir sorumluluğa indirgememiş; akliselim herkesin iffetli olmasını insan olmanın ve sağlıklı bir toplum olabilmenin ön şartı olarak görmüştür. Psikolojik açıdan kadınların iffeti, özgürlük ve içsel denetimle ilintilidir. Kadınların ve erkeklerin kendilerini iffetli bir şekilde ifade etmeleri, sadece toplumsal baskılardan değil aynı zamanda içsel değerlerden de kaynaklanmalıdır. Bu nedenle eğitim, iffet anlayışının dönüşümünde önemli bir rol

oynar. Toplumda kadınların iffeti ile erkeklerin iffeti arasında bir farkın olmadığı fikri yaygınlaşmalıdır.

Adil bir toplumda, her birey için iffeti bir içsel değer olarak görmek toplumsal sağlığı güçlendirir. Erkekler ve kadınlar arasındaki iffet algısına dair farkları ortadan kaldırarak her bireyin öz saygısını ve içsel değerlerini korumasına yardımcı olabiliriz. Bu da sağlıklı bir toplumsal yapı inşa edilmesine katkı sağlayacaktır.

Ahlak kitaplarında iffetin bir tür özgürlük kaynağı olduğu belirtilir. Çünkü özgür olmak isteyen kişinin öncelikle tutkularının baskısından kurtulması gerekir. Gençlerin bu kavrama bakış açısı günümüzde nasıl?

Ahlak kitaplarında, iffetin özgürlük kaynağı olduğu belirtilir çünkü özgür olmak isteyen birey, içsel tutkularının kontrolünü elinde tutmalıdır. Psikolojik açıdan, özgürlük bir seçim yapabilme kapasitesine dayalıdır. Birey, arzularını ve tutkularını yönetebildiği oranda özgürdür. İffet, burada bireyin kendisini denetleme gücü olarak işlev görür. İffetli bir yaşam tarzı, bireyi yalnızca dışsal kontrolden değil, içsel denetimden de özgür kılar.

Bugünün gençleri, dijital dünyanın etkisiyle daha fazla dışsal uyarana karşı karşıyadır. Bu durum, onların içsel denetim ve özgürlük arasındaki dengeyi bulmalarını zorlaştırabilir. İffet kavramına bakış açısı, gençlerin içsel değerler yerine dışsal onay

Günümüz toplumunda iffet, hayâ ve mahremiyet gibi kavramlar hızla erozyona uğruyor. Küreselleşen dünyada, kültürel normlar bir yandan evrenselleşirken bir yandan da bireysel özgürlük anlayışı ön plana çıkıyor.

arayışı ile şekillenebiliyor. Bunun psikolojik etkileri, özellikle kimlik ve değerler konusunda belirsizlik yaşamalarına yol açabiliyor. Ailelerin ve eğitimcilerin bu konuda vereceği rehberlik, gençlerin içsel denetimlerini güçlendirerek, daha sağlıklı bir iffetin psikolojik temellerini atmalarına yardımcı olabilir.

Ailelerin, çocukların irade ve ahlak eğitimlerine gençlik dönemine gelmeden önem vermesi ve rol model olması önemlidir. Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre çocuk düşünce yapısı, duyguları ve davranışlarını maruz kaldığı kişilerden izleyerek öğrenir. Hem söz hem de hâl dili ile örnek olmak, çocuğun ahlaki eğitiminde

önemlidir. Ayrıca çocukluk döneminde sosyal medya ve ekran kullanımını, her açıdan olduğu gibi ahlaki değerlerimiz ve iffet kavramı açısından da önemsiyoruz. Çocukların irade eğitimleri için sorumluluk verme, güzel davranışlarını takdir etme ve parlatma, olumsuz davranışlarını söndürme, yaşlarına uygun saatler olmak üzere oruç ya da bazı ibadetlerde sevdirecek destekleyici olma, yine ilkokul çağına geldiğinde kendi parasını kumbara vs. ile biriktirme ve kullanma gibi öz denetimini güçlendirecek ödevleri tavsiye ediyorum.

İnternetin sanal bir gerçeklik üzerinden bireyi inşa ederek hayat ile ilişkisini kopardığını gözlemliyoruz. Sosyal medyanın iffet kavramına etkisi nedir?

Sosyal medya, bireylerin kimliklerini yeniden şekillendiren bir ortam yaratırken iffet kavramı üzerinde de büyük bir etki bırakmaktadır. Dijital dünyada, bireyler daha fazla özgürlük arayışına girerken bu arayış içsel denetimden uzaklaşmalarına yol açabiliyor. Psikolojik olarak sosyal medya, bireyleri sürekli olarak onay alma ve dışsal değerlerle ölçülme noktasına getiriyor. Bu durum, iffetin içsel bir değer olarak algılanmasını zorlaştırabilir.

Sosyal medya, benlik saygısını dışsal bir kaynağa dayandırma eğilimlerini artırarak bireyin öz değerini zayıflatabilir.

Çeşitli psikolojik araştırmalar, sosyal medyanın, bireylerin benlik saygısını olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Sosyal medyanın bu etkisini dengelemek için bireylerin sosyal medya kullanımını bilinçli bir şekilde yönetmeleri gerekmektedir. Sosyal medya, iffet gibi manevi değerlerin zayıflamasına yol açabilir, ancak bilinçli bir kullanım bu olumsuz etkileri dengeleyebilir.

Sonuç olarak iffet, yalnızca bir toplumsal norm değil, aynı zamanda bireyin içsel dünyasında şekillenen bir değer olarak önem taşır. Hem kadınlar hem de erkekler için iffeti sadece dışsal bir zorunluluk olarak değil, kişisel özgürlük ve ruhsal denetim açısından bir temel olarak görmek sağlıklı bir toplumsal yapının inşa edilmesine katkı sağlayacaktır. İffetli bir yaşam tarzı bireyin içsel denetimini güçlendirir, özgürlüğünü sağlar ve ruhsal sağlığını korur. Bu değer, sadece bireysel olarak değil toplumsal düzeyde de önemli bir rol oynar. İffet algısının toplumsal düzlemde sağlıklı bir noktaya gelmesini istiyorsak başta kendi davranışlarımız ve düşünce yapımızdan başlayarak empati kurmalı, önyargılardan arınmalı ve bireylerin kendilerini özgürce ifade edebilecekleri bir ortam oluşturmamızdır. Bu süreçte toplumsal değerlerin dönüşmesi için ortak bir bilinç geliştirmeliyiz.

NEFSE KARŞI DURMAK İFFET

Dr. Murat PEÇE

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ
ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ

“Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Bu onlar için en uygun arınma yoludur.”

(Nur, 24/30)

İffet, harama yaklaşmamak, çirkin söz ve davranışlardan kaçınmak anlamlarına gelir. Ahlaki bir terim olarak iffet, kişinin yeme, içme ve cinsellik konularında nefsin aşırı arzularını dizginleyerek dengeli ve ölçülü davranmasını, dinin belirlediği çerçevede hareket etmesini ifade eder. (Mustafa Çağrı, “İffet”, *DiA*, 21/506)

Dinimiz İslam’da insanın kâmil bir Müslüman olabilmesi için temel inanç ve ibadet kurallarını yerine getirmenin yanı sıra nefsin kötü huylardan arındırması üzerinde durulmuş ve onu iffet, edep, zühd, kanaat gibi erdemler ile bezemesi gerektiği vurgulanmıştır. Nitekim “Günahın açığının da gizlisini de bırakın...” (Enam, 6/120) ayeti bu hakikate işaret etmektedir.

Günümüz toplumunda çoğunlukla “namusu korumak” şeklinde anlaşılan iffet, aslında bu anlam ile birlikte

birçok güzel haslet için de kullanılmaktadır. İmam Gazzali, hayâ, mahcubiyet, cömertlik, güler yüzlü ve tatlı dilli olma, kanaat, günahattan çekinme, yardımlaşma gibi birçok erdemi iffet altında değerlendirmiştir. (Gazzali, *Mizanü'l-‘amel*, 87)

Cinsel Arzuları Dizginleme İffeti

İslam, toplumun özü ve nüvesi olan aile kurumuna önem atfetmiş, bu güzide kurumun korunması ve vazifesini hakkıyla yerine getirmesi için birçok kurallar koymuştur. İffet, bu kuralların başında gelir. İnsanın en güçlü güdülerinden ve duygularından biri onun cinsel arzudur. Dinimizde bu arzunun evlilik birlikteliği içinde giderilmesine izin verilmiş, zina ve zinaya götüren adımlar başta olmak üzere meşru olmayan tatmin yolları yasaklanmıştır. Nitekim Allah Teâlâ, evlenme imkânı bulamayanların evleninceye kadar iffetli olmalarını (Nur, 24/33), mümin erkek ve kadınların gözlerini haramdan sakınmalarını ve namuslarını korumalarını (Nur, 24/30,31) emretmektedir. Resul-i Ekrem (s.a.s.), iffetini muhafaza edenlerin cenneti hak ettiğini bildirmiş (Müslim, Cennet, 63) ve iffetini korumak için evlenmeye gayret edenleri Allah’ın yardımıyla müjdelemiştir. (Tirmizi, *Fedâilü'l-cihad*, 20) Ayrıca bilinmelidir ki evliliğin tek engeli maddi imkânsızlık değildir; engel ne olursa olsun evlenme fırsatı bulamayanlar haram olan

yollarla ihtiyaçlarını gidermeye kalkışmayacak, Allah'ın rızasını bütün arzularının önüne geçirerek iffetli olacaklar ve namuslarını koruyacaklardır.

Başkalarına El Açmama İffeti

Kur'an-ı Kerim'de maddi yardım yapılmasına en çok layık olan yoksulların özellikleri belirtilirken, "İffetli davrandıkları (yoksulluklarını gizli tutup dilenmedikleri) için bu hâllerini bilmeyenler onları zengin zanneder. Onları simalarından tanırırsın. İnsanlardan arsızca (bir şey) istemezler." (Bakara, 2/273) buyrulmaktadır. Bu ayetin tefsiri sadesinde Hz. Peygamber (s.a.s.), "Yoksul, insanların etrafında dolaşıp da bir veya iki lokma ya da bir veya iki hurma ile baştan savılan dilenci değildir. Hakiki yoksul, ihtiyacını karşılayacak kadar geliri olmadığı halde durumu bilinmediği için yardım edilmeyen ve kendisi de insanlardan istemekten hayâ eden (iffetli) kimsedir." (Buhari, Zekât, 53) buyurarak başkalarına el açmaktan hayâ etmenin, iffetli olmanın bir göstergesi olduğunu beyan etmiştir. Yine Hz. Peygamber (s.a.s.), bir Müslümanın en sıkıntılı zamanlarda bile iffetini koruyup başkalarına el açmaması gerektiğini bildirmiştir. (İbn Mace, Fiten, 10) Dolayısıyla kişinin mal mülk konularında ölçülü ve kanaatkâr olması, muhtaç durumda olsa bile dilenmekten ve haksız kazançtan sakınması iffetin kapsamına girer.

Nefse Hâkim Olma İffeti

İffetin bir diğer boyutu da insanın nefesine hâkim

olmasıdır. Übey b. Kâ'b'ın mescitte bir adamın yakasına yapışarak borcunu istediğini gören Allah Resulü, "Hakkını talep eden kişi, hakkını tam olarak alsa da alaması da onu iffetli bir şekilde istesin." (İbn Mace, Sadakât, 15) buyurmuştur. Bunun üzerine Übey, "İffet nedir?" diye sordu. Resul-i Ekrem de ona şöyle cevap verdi: "Ona (kardeşine) hakaret etmeden, onu zorlamadan, ona çirkin söz söylemeden ve ona eziyet etmeden istemektir!" (Beyhakî, es-Sünenü'l-kübra, 6/83) Allah Resulü (s.a.s.), bu sözyle hakkını arayan kişinin de edep sınırlarını aşmaması gerektiğini, ölçülü davranmasını ve nefsinin her durumda aşırılıklardan koruyabilmesinin iffete uygun olduğunu beyan etmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.s.), müminlerin ölen kimselerin cesetlerine zarar verme gibi aşırılıklardan uzak olup savaşıırken dahi iffetli olmaları gerektiğini belirtmiştir. (Ebu Davud, Cihad, 110)

Öte yandan İslam ahlakçıları, insanın aşırı zevklerden uzak durmasının iffet ve erdem sayılabilmesi için bu tutumun bizzat kendi bilinçli tercihine dayanması ve güçlü bir iradi çaba ile gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtirler. Psikolojik veya bedensel bir zafiyetten, acizlik, korkaklık ve bilgisizlikten yahut başka bir engelden dolayı zevklerini terk eden kişi erdemli sayılmaz. Aynı şekilde, ileride daha fazlasını elde etmek için mevcut bir zevkten feragat etmek de erdem

değildir. Özellikle Maverdî, iffet erdemini kişinin onuru ve saygınlığı bakımından da ele alarak iffetli olmayı, nefsi aşağı sıfatlardan arındırmayı ve insanlara muhtaç konuma düşüp onların yardımıyla yaşama zilletinden korunmayı insanın kendi kişiliğine karşı ahlaki görevleri olarak göstermiştir. (Mustafa Çağrı, "İffet", *DiA*, 21/506)

İffet Melekesini Elde Etmek

İslam, iffeti müminin karakterine yerleştirmek ister. Zira her türlü kötülüğe meyyal olan nefis, iffet erdemiyile terbiye edilip ıslah edildiğinde, dinin yasakladığı hatta hoş görmediği şeyleri yapmaktan hayâ ettiğinden, bu durumlardan kendini uzak tutmak suretiyle saflığını korumaya çalışır. İffet, dinin yetiştirmek istediği kâmil insanın vazgeçilmez bir vasfını oluşturur. Hakkı gözetmek zulümden sakınmak, elini, dilini, gözünü, ırz ve namusunu koruyup zinaya yaklaşmamak, nefesine hâkim olmak, öfkesini kontrol etmek gibi dinin üzerinde önemle durduğu pek çok emir ve yasak, kişiye iffet erdemini kazandırmaya yöneliktir.

Ayet ve hadislerden anlaşılacağı üzere; namusu korumak, zinaya yaklaşmamak, başkalarına el açmaktan hayâ etmek, kanaatkâr olmak, öfkeyi kontrol etmek, nefse hâkim olmak ve ona yenik düşmemek gibi erdemler iffetli olmanın gereklerindendir.

"Allah'ım! Senden hidayet, takva, iffet ve zenginlik dilerim." (Müslim, Zikir, 72)

"ALLAH'IN EMANETİ" OLARAK KADINLAR

Dr. Ayşe GÜLTEKİN

Uşak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

اللَّهُمَّ إِنِّي أُحَرِّجُ حَقَّ الضَّعِيفَيْنِ
الْيَتِيمِ وَالْمَرْأَةِ

"Allah'ım! Ben yetimin ve kadının, bu iki zayıf insanın hakkını ihlal etmekten insanları şiddetle sakındırıyorum."

(İbn Mace, Edeb, 6)

Tarih boyunca kadını neslin devamını sağladığı için ilahlaştıranlar yanında fiziki yönden kendisini, ailesini ve kabilesini koruyacak kadar kuvvetli olmadığı için ona haksızlığı reva gören iki uç topluluk var olagelmıştır. Kadını erkekle aynı kabul edip eşit haklara sahip olduğunu savunanlar ise kadının tabii özelliklerini görmezden gelerek, taşıyamayacağı ağır yükler yükleyerek ona başka bir haksızlıkta bulunmuşlardır. Kadının erkek kadar güçlü, kuvvetli olmaması, onun yaşama hakkının elinden alınmasına, yaşamasına izin verilmişse bakım, eğitim vb. haklardan mahrum bırakılmasına sebep olmuştur. Soylu ve zengin ailelere mensup kadınlar

görece bazı haklara sahip olsalar da fakir ve kimsesiz genç kızlar, eşlerini kaybedip akrabalarının insafına kalmış dul kadınlar maddi, manevi haksız muamelelere maruz bırakılmışlardır.

Cahiliye toplumunda kadınlara miras hakkı tanınmaz, babadan veya kocadan kalan miraslarına el konulurdu. Sa'd b. Rabî'in eşinin iki kızıyla birlikte Resûlullah'a (s.a.s.) gelip "Ey Allah'ın Resülü! Bunlar Sa'd. b. Rabî'in kızlarıdır. Babaları Uhud Savaşı'nda şehit oldu. Bu kızların amcası da malın tamamını aldı ve bunlara hiç mal bırakmadı. Malları olmadığı için bu çocuklar evlenemezler." diye şikâyetle bulunması üzerine miras ayeti olarak bilinen (Nisa, 4/11-12) ayet nazil olmuştu. Allah

Resulü de kızların amcasına haber göndererek dul kalan eş ve yetim kızlara haksızlık yapılmasını engellemiştir. (İbn Mace, Feraiz, 2)

İslam öncesi Arap toplumunda velileri, babası ölüp yetim kalan kızların başkalarıyla evlenmesine fırsat tanımazlar, yetim kızla kendileri evlenir veya oğullarını evlendirirlerdi. Malını ele geçirmek için evlendikleri bu kıza ödemesi gereken mehri vermez, nafakasını, geçimini örfe göre temin etmez hatta onun malına haksızlıkla ortak olurlardı. "Kadınlar hakkında senden fetva istiyorlar. De ki: Onlar hakkında size fetvayı Allah veriyor. Kitapta, kendilerine (verilmesi) farz kılınan (miras)ı vermediğiniz

ve evlenmek istediğiniz kadınlara, zavallı çocuklara ve yetimlere adil davranmanıza dair size okunmakta olan ayetler de bunu açıklıyor. Ne hayır yaparsanız, şüphesiz Allah onu bilir.” (Nisa, 4/127) ayeti bu konuda müminleri uyarmakta, “Yetimlerin mallarını haksızlıkla yiyenler karınlarına ancak ateş doldurmuş olurlar. Zaten onlar alevlenmiş ateşe gireceklerdir.” (Nisa, 4/10) ayeti ise ister erkek isterse kız olsun yetim malına el uzatmama konusunda yapılan çok ciddi bir uyarı niteliği taşımaktadır.

Ömrü boyunca her türlü haksızlığın ve adaletsizliğin karşısında olan Hz. Peygamber, kadını ve erkeği Allah’ın kulu olma ve Allah’a karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirme noktasında eşit görerek kadını dinî ve sosyal hayatın dışında bırakmamıştır. Onun döneminde kadınlar, sabah ve yatsı namazları dâhil beş vakit namazlarını camide kılabilmiş (Buhari, Ezan, 162; Mevakitü’s-Salat, 27) ve namaz sonrası Hz. Peygamber’in eğitiminden mahrum bırakılmamışlardır. Hatta Allah Resulü (s.a.s.), bazı kadınların erkeklerin yanında kendisine rahatlıkla soru sormadıklarını belirterek kadınlar için özel bir gün tahsis edilmesi isteğini geri çevirmemiş ve sadece kadınların katıldığı meclislerde onların sorularını cevaplamıştır. (Buhari, İ’tisam, 9; Müslim, Birr, 152)

Hz. Peygamber döneminde kadınlar, eşlerine tarla bağ, bahçe işlerinde yardım

edip (Buhari, Nikâh, 107; Müslim, Selam, 34) dericilik, terzilik, ip imalatı vb. el becerisi gerektiren işlerde yoğunlaşsalar da (Müslim, Nikâh, 9) erkek işi olarak kabul gören ticari faaliyetlerde de bulunmuşlardır. Allah Resulü, kadınların ticaret yapmalarına herhangi bir kısıtlama getirmemiş, aksine onlara nasıl ticaret yapmaları gerektiği konusunda tavsiyelerde bulunmuştur. (İbn Mace, Ticarat, 29) Hz. Ömer’in (r.a.) de hilafeti zamanında kadınların ticaret yapmasını yasaklamaması hatta okuma yazma bilen Şifa bint Abdillâh’ı çarşılarda zabıtalık görevi yapmak üzere görevlendirmesi son derece dikkat çekicidir. (DİA, “Şifa bint Abdillâh”, c.39 s.138-139)

Allah Resulü (s.a.s.) sadece erkek çocuklarını değil kız çocuklarını da çok sevmiş ve onlara olan sevgisini omzunda taşıyarak, öpüp kucaklayarak, kapıda karşılayarak, yanına oturtup hâl hatır sorarak göstermiştir. (Buhari, Edeb, 18, İstizan, 43; Müslim, Fedailü’s-Sahabe, 65, 98-99) Onun, oğullarını kaybettiğinde üzüldüğü gibi (Buhari, Cenaiz, 43) kızlarını kaybettiğinde de acı çekip üzüntüsünü dile getirmesi, (Hakim, *el-Müstedrek*, 4/49 (6845) kız çocuklarına ve kadınlara değer vermeyen bir topluma örneklik teşkil etmektedir.

Doğumundan itibaren kendisine yük olduğu hissettirilen; soylu, asil ve zengin değilse hiçbir hakka sahip görülmeyen kadını

Hz. Peygamber’in “Allah’ın emaneti” olarak tanımlaması (Müslim, Hac, 147) ve emanete riayetin müminlerin ayrılmaz niteliklerinden olması, kadına muamele konusunda çok dikkatli olunması gerektiğini göstermektedir. İster çocuk isterse yetişkin olsun kadın, insan olduğu için değerlidir ve erkeğin gördüğü değeri görmeyi hak eder. İslam’a göre üstünlük ölçüsü; fakirlik zenginlik, soy sop, makam mevki, ten rengi, milliyet, cinsiyet vb. şeyler değil, sadece takvadır. (Hucurat, 49/13) “Şüphesiz ben, erkek olsun kadın olsun -ki hepiniz birbirinizden meydana geldiniz- sizden bir şey yapanın emeğini boşa çıkarmayacağım...” (Âl-i İmran, 3/195) ayeti, erkekler veya kadınların değerini Allah’ın rızasını kazanmak için gösterilen çaba, yapılan amel vb. niteliklere sahip olmak üzerinden belirlemektedir.

Zamanımızda, kız çocuk sahibi olacağını öğrenen bazı babaların yüzü hâlâ hoşnutsuzlukla buruşuyorsa, erkek çocuğa gösterilen ihtimam kız çocuğuna gösterilmiyor, kız çocukları erkek çocuklarının bakım ve eğitimine verilen önemden ve gösterilen özenden mahrum bırakılıyorsa, kızlarımıza evlenirken fikri sorulmuyor boşandığında sahip çıkılmıyorsa, kadınların anadan babadan kalan miras üzerinde hak iddia etmesi ayıp karşılanıyorsa Cahiliye kalıntıları aramızda hüküm sürmeye devam ediyor demektir.

Bİ' KAVRAM**Ruzname**

Farsça “gün” anlamına gelen *rûz* ile “mektup, kitap” anlamındaki *nâme* kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen ruzname, Türkçede “günlük, günce” manalarında kullanılmaktadır. Ruzname denildiğinde, genel olarak günlük yazılan yazılar anlaşılma ile birlikte özel olarak Osmanlı padişahlarının sır kâtipleri tarafından kaleme alınan ve ilgili padişahın günlük faaliyetlerinin not edildiği tarihî vesikalar akla gelir. Bu metinler yaşanan ve şahit olunan olayların günü gününe yazılması sonucu ortaya çıkmıştır. Öte yandan müneccimlerin yıllık takvimlerinden günlük hadiselerin anlatıldığı tarihlere kadar uzanan geniş bir alanda ortaya çıkan değişik türden eserlerle, bürokraside günlük gelir ve giderlerin kaydedildiği defterlere de ruzname denilmiştir.

Kanatlı Denizatı Broşu**Bİ' ESER**

MÖ 560-546 yılları arasında hüküm sürmüş Lidya kralı Kroisos (bilinen adıyla Karun), Antik Çağ'ın en zengin kralı olarak tarihe geçmiştir. Yüzyıllar boyunca zenginlik hikâyeleri dilden dile dolaşan Karun'un hazineleri, Anadolu'yu mesken tutan tarihî eser kaçakçılarının hedefi hâline gelmiştir.

1965 yılında Uşak İli Güre Köyünde bulunan tümülüslerden gün yüzüne çıkarılan hazinelerin en değerli parçası olan “Kanatlı Denizatı Broşu” bugün Uşak Arkeoloji Müzesinde sergilenmektedir. Gövdesinin ön kısmı at, arka kısmı balık şeklinde olan broş, kanatlı mitolojik bir yaratığı tasvir etmektedir. Som altından yapılmıştır ve Karun hazinelerinin en nadide parçasıdır.

Bİ' ANEKDOT**“Bu Dünya Yaşamaya Değmez mi?”**

Psikiyatr Viktor Frankl'ın bir gece yarısı telefonu çalar, bir kadın ona “İntihar etmek üzereyim. Telefon rehberinden psikiyatr olarak sizi buldum, bana yardım edin.” der. Frankl, kadınla konuşur ve telefonu kapatırken de “Kararınız değişti mi?” diye sorar. Kadın, “Tabii değişti, hayat yaşamaya değer.” diye cevap verir. Frankl, “Sizi buna ikna eden nedir?” diye sorunca kadın şöyle yanıtlar: “Gece yarısı hiç tanımadığım biri, bir saat beni dinliyor. Bu dünya yaşamaya değmez mi?”

Sultan Birinci İbrahim

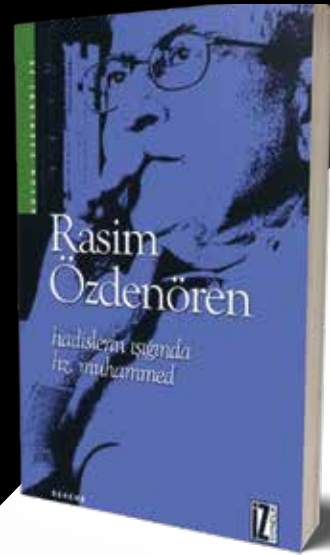
Sultan Birinci İbrahim, tahta geçtiğinde yirmi beş yaşındaydı. Şehzadeliliği sırasında, öldürüleceği endişesi ile sınırları son derece bozulmuştu. Tahta geçtiği ilk yıllarda sinir hastalığı yüzünden sık sık kriz geçiriyordu. Ancak, daha sonraki yıllarda devlet işleriyle bizzat ilgilenmeye başladı. Sadrazam Kemankeş Kara Mustafa Paşa ile birlikte devlet işlerini en iyi şekilde yürüttü. Sultan Birinci İbrahim hakkında, kendi devrine kadar uzanan Osmanlı kaynaklarında, akli dengesinin bozuk olduğuna dair hiçbir bilgi yoktur. Bu kaynaklar, Sultan'ın özelliklerinden ve yaptığı işlerden övgüyle bahsetmektedir. Sadece son zamanlarda bazı yazarlar, onun için "deli" demektedirler. Ona "deli" diyen ve adının öyle yayılması için çalışanlardan bazılarının, Sultan tarafından idam ettirilen İranlı Şii Emirgüneoğlu'nun adamları olduğu söylenmektedir. (<https://www.ttk.gov.tr>)

Camilerin Cümle Kapı Girişlerindeki Zincir Ne İşe Yarar?

Taç kapıdaki kilit taşından aşağı sarkan, sağ ve sol olmak üzere iki yana ayrılan uzun ve üçgen formundaki bu zincire enaniyet zinciri denir. Amaç, makam mevki gözetmeksizin her bireyin gururunu ve kibrini kapının dışında bırakarak mütevazı şekilde Rabb'inin huzuruna çıkmasını sağlamaktır. Özellikle selatin camilerde görülür. Selimiye Camii, Laleli Camii, Gazi Ahmet Paşa Camii, Nişancı Mehmet Paşa Camii enaniyet zinciri bulunan camilere örnek verilebilir.

Sevgi bir verme işidir. Elindeki, mülkündeki veya kalbindeki, gönlündeki, beynindeki, fikrindeki şeyi veren kimse, verdiği kimse ile bunları paylaşıyorsa, o kişiye aynı zamanda onu sevdiğini de ifade ediyor demektir. *Hadislerin Işığında Hz. Muhammed*, Rasim Özdenören

FEYİZ VE BEREKET İKLİMİ RAMAZAN GÜNLERİ

■ Recep KAYA

Hoş Geldin Ya Şehr-i Ramazan

Heryıl evlerimizi, sokaklarımızı, caddelerimizi hiç bitmeyen bir neşe ve sevinçle kaplayan kadri büyük bir misafir ziyarete gelir. Recep, şaban derken nihayet sabırsızlıkla beklediğimiz on bir ayın sultanı mübarek ramazan ayı, “Hoş Geldin Ya Şehr-i Ramazan” nidaları eşliğinde geliverir. Onun gelişiyle herkes kendini gecesiyle gündüzüyle ayrı duygular içerisinde manevi bir iklimin içinde bulur. Toprağın bağrına inen yağmur gibi rahmete susamış gönüllere en güzel hisleri ve hasletleriyle gelir rahmet ayı, ibadet mevsimi ramazan.

Ramazan günleri; ilahi lütufların sağanak misali yağdığı fırsatlar sunar maneviyata susamış gönüllerimize.

Ramazan günleri; içimizi bir sevinç, bir ferahlığın kapladığı günlerdir. Bu öyle bir sevinç ki sıradanlaşmış günlerimize bambaşka bir hareket, farklı bir huzur katar ve gönül dünyamızı

âdeta bir çiçek bahçesi hâline getirir.

Ramazan günleri; öyle bir lezzet öyle bir neşe içerisinde geçer ki hiç bitmesin isteriz. Hatta bitse bile o güzel günlerin ve kutlu gecelerin ruhumuzda bıraktığı manevi hazzın kokusu kolay kolay gitmez.

Ramazan günleri; önce ülkemizde yaşanan deprem felaketleri ve ardından Filistin’de on binlerce masum Müslümanın İsrail tarafından şehit edildiği insanlık dramı ile yaşanan acıların, dökülen gözyaşlarının yüreklerimizi sızlattığı karanlık günlere rağmen, kalplerimizi aydınlatan ve huzur veren nurlu ışıyla geliverir.

Maneviyat Reçetesinin İlaçları

Ramazan günleri; bize kulluğumuzu ve kulluk vazifelerimizi hatırlatır.

Ahret yolculuğunda biz kullar için hazinelerle dolu kurtuluş vesilesi iftar, sahur ve teravih gibi güzellikleri içinde barındırır. Bu güzellikleri biz müminlere sunar.

Ramazan günleri; cennet kapılarının açıldığı, cehennem kapılarının kapandığı, şeytanların bağlandığı ve ellerin semaya, gönüllerin Rahman’a açıldığı kutlu zaman dilimleridir.

Ramazan günleri; bizleri oruç ibadeti ile nefsi/şehvi arzu ve isteklere karşı korur, ruhumuzu olgunlaştırır, sabrı öğretir ve günahlara karşı bedenimizi ve ruhumuzu korur. Bu günlerde yapılan mukabele geleneğimiz, asırlardır müminlerin gönüllerine taht kurmuştur.

Ramazan günleri; topyekûn bütün Müslümanları, her şeyi kendine has güzellikleriyle saran manevi ikliminde bir araya getirir. Sahur vaktinden iftar vaktine kadar oruç tutanların nicelerinin yine iftar vaktinde dualarına icabet edilir.

Ramazan günleri; müminlerin, meleklerin bile gıpta ettikleri o iftar sofrasında af ve mağfiret edildiği, semaya kalkan ellerin geriye boş döndürülmediği günlerdir.

Ramazan günleri; imanlı kalplerin dualarda buluştuğu, zalimlerin zulmü altındaki mazlumların son umudu olan dua sığınağına koştukları kurtuluş günleridir.

Ramazan günleri; nefse zor gelen ama sırf Allah Teâlâ’nın rızası için tutulan orucun yine Allah’ın (c.c.) sınırsız mükâfatına sebep olduğu günlerdir.

Ramazan günleri; iftar ve sahurların heyecanı ve bereketiyle, okunan hatimlerle, teheccüt namazlarıyla dünya meşgalesine ara verip Cenab-ı Hakk’a yönelme günleridir.

Ramazan günleri; teravih namazları ve mukabeleler ile gönüllere feyiz ve bereket dolduran zamanlardır, mescit ve camileri aydınlatan kulların buluşma vesilesidir.

Ramazan günleri; bazı amellerin sevabının normal günlerdekinden kat kat fazla olduğu günlerdir. Ramazan, bu vesileyle tüm yıl boyunca belki de kaybetmiş olduğumuz ve ihtiyaç duyduğumuz maneviyat reçetesinin tedavi edici ilaçlarını kazanabilme fırsatı sunar biz müminlere.

Birlik ve Dayanışma Günleri

Ramazan günleri; makam ve mevki gözetmeksizin zengini fakire, fakiri de zengine yaklaştıran, bizi biz yapan manevi duygularla yoksulların gözetildiği, dargınlıkların son bulduğu, kardeşlik duygularının

pekiştiği yardımlaşma ve dayanışma günleridir.

Ramazan günleri; iftar sofralarının paylaşıldığı, gönüller arası köprülerin kurulduğu bereketli, eşsiz günlerdir. Nasıl ki insanlık, “Sesimi duyan var mı?” diyerek enkaz altında kurtarılmayı bekleyen canlara umut olduysa, ramazan ile birlikte yardım için çırpınan yürekler yine ihtiyaç sahipleri için, depremzede ve Filistinli kardeşlerimiz için yapılan dualar ile gönül sofralarının mutluluğunu paylaşır. Paylaşır da ramazanın bereketine ortak olurlar. Yine bu duygularla yardım elini uzatarak âdeta bir gönül seferberliği yaparlar.

Ramazan günleri; umut günleridir. Fakir fukaranın, garip gurebanın, yetimlerin ve öksüzlerin umutla beklediği

fitre ve zekatlarla sevindirildiği, hayır ve hasenatın zirve yaptığı, günahlarından tövbe edip af ve mağfiret edilmek isteyenlerin, Allah'ın (c.c.) rahmet ve bereketini bekleyen iman ehlinin umut günleridir.

Veda Günleri

Ramazan günleri; Peygamberimizin (s.a.s.) ramazan ayının son on gününde hiç terk etmediği itikaf ile manevi arınma günleridir. İtikaf günleri, fâni dünya işlerinden, her türlü nefsanî arzularından uzaklaşıp oruçla nefsin terbiye edenlerin, Kur'an okumakla, namazla, Allah'ı (c.c.) tesbih etmekle, tevbe istiğfar ile meşgul olup Allah'ın (c.c.) rızasını kazanma adına mescitlerde, camilerde geçirmiş olduğu değerli günlerdir.

Ramazan günleri; insanlığın rehberi olan, onları doğru yola yöneltten, vazifelerimizi bize ayet ayet bildiren Kur'an-ı Kerim'in nazil olduğu Kadir Gecesi'ni içinde barındıran kutsal günlerdir. Bu gece sema kapılarının açıldığı, dua ve tövbelerin kabul edildiği bin aydan daha hayırlı bir gecedir.

Ramazan günleri; gelişyle gönüllerimizi genişlettiği, kalplerimizi güzelleştirdiği, sayısız güzellikler sunduğu gibi sonunda da nazlı ve hüznü bir vuslat edasıyla “elveda” çekerek, yeniden kavuşmak üzere veda eder.

Ne mutlu ramazan günlerinin ve gecelerinin feyzinden nasiplenene ve ne mutlu bu aya erişip de günahlarından arınarak bayramını bayram yapan güzel gönüllere.

RAMAZANIN KADRI BAYRAM

■ **Nimet KESELİ USTABAŞI**
Çanakkale Müftü Yardımcısı

“**A**llah'ım! Recep ve şabanı bizlere mübarek kıl ve bizi ramazana eriştir.” (Ahmet b. Hanbel, 1, 259) duasıyla, aslında daha sonra gelecek olan güzelliklere ulaşmanın heyecanını hissederiz. En kıymetli zamanlardan olan ramazan ayını recep ve şabanın bereketiyle bekleriz. Ramazan ayını orucu, teravihi, mukabelesi, iftar ve sahur ile geçirdikten sonra nihayet Kadir Gecesi ile taçlandırıp sonundaki bayramı da kulluk sevinci içinde arzularız. Sağlık ve afiyet içinde erişilen bir bayram, cennette Reyhan kapısından geçiyor gibi bir sürur verir abid kullara.

Recep ile başlayıp şaban ile devam eden mübarek üç aylar, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) Hz. Aişe (r.a.) validemiz vasıtasıyla bizlere öğrettiği duada olduğu gibi ramazana erişerek taçlandı hamdolsun. Çocuklarımız ve tüm aile için, değerlerimizi ve inançlarımızı doyasya yaşama imkânı sunan eşsiz bir armağandır şehir-i ramazan. Kadir Gecesi, orucu, teravihi ve itikafı ile, sadaka ve zekâtın bolca verildiği bereket ve yardımlaşma ayı. Ruhların inceldiği, bedenlerin hafıflediği, amel defterlerinin hayırlarla dolduğu bir zaman...

Ramazan ayı, aile için bir eğitim imkânıdır aynı zamanda. Özellikle çocuklarımıza İslami

değer ve inançları aktarmak, onlara kulluk bilincini aşlamak için kıymetli bir fırsattır. Sahur heyecanına ortak olan, yarım da olsa oruç tutan, iftar sofralarında paylaşım ve birliğe şahit olan çocuklar için ramazan unutulmaz anılar sunar. Ailece gidilen teravihlerin heyecanı, bir ve birlik olmanın gücünü onlara hissettirir. Sevgi dolu ve neşe ile geçen her ramazan, her Kadir Gecesi ve her bayram, çocukluğun özlem dolu bayramlarının temelini atacaktır. Böylece ramazan, hem çocukluğu hem de yetişkinliği yapılandıran bir mektep hâline gelir hayatımızda.

İsraf farkındalığı kazanıp infaka yöneldiğimiz, ihtiyaç sahiplerini daha çok gözettiğimiz, şükürümüzün arttığı, sabrımızın karakterimizi eğittiği aydır bu ay. Kanaatteki güzelliği, açlıktaki tokluğu, yokluktaki varlığı, vermekteki bereketi görebilmektir bu ay. Tüketimden üretime, biriktirmekten infak etmeye yönelmektir bu ay.

Derinlikli vakitlerin hatırasını

yâd etmek, o hatıralarla olan bağımızı güçlendirip bize özümüzü hatırlatır. Ramazan, Kur'an ayıdır. Kur'an'ın nazil olmaya başladığı, böylece Hz. Muhammed'in (s.a.s.) peygamber olduğu, bin aydan daha hayırlı olan Kadir Gecesi bu aydadır. Kadir Gecesi, bin aydan daha hatırlı, kıymetli ve hayırlı (Kadir, 97/1-5) olarak tarif edilmiştir Yüce Kitabımızda. Geceye büyüklüğünü veren en kıymetli hatıra ise âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hepimiz adına "oku" emrine muhatap olmasıdır. O anı derinleştiren ise sonsuza, gayba, perde arkasına matuf kelim Kur'an-ı Azimüşşan'ın azametidir. Ramazanı Kur'an ayı yapan Kadir, Kadir'i bin aydan hayırlı yapan da vahyin bizzat kendisidir. Mukabelelerle her gün okunan, anlamı bilinip yaşanan, gecesi ve gündüzünde Kur'an'la hemhâl olunan bir ramazan, maksadına uygun yaşanmış demektir. Bin aydan daha hayırlı olan geceyi Kadir Gecesi yapan, hayatımıza, ilişkilerimize ve tercihlerimize yön veren ve bizi biraz daha biz yapan Kur'an'ın indiği gece... Okumanın, anlamının ve idrakin zihin dünyamıza olan yansıması Kur'an... Sonuna kadar açık olan rahmet kapılarından bizi iki cihanda nice hayırlara eriştirecek olan rahmet kaynağı.

Ramazan, kadir kıymet bilenler için değerli ve anlamlıdır elbette. Yoksa oruçsuz, namazsız, duasız, tevbesiz, tefekkürsüz, infaksız geçen bir zaman rahmet kapılarından girmemizi temin edemez. Kalplerde olanı elbette

Allah bilir ancak ramazan, kalplerde olan temizlik ve güzelliğin çevremiz tarafından da hissedildiği ibadet ve yardımlaşma zamanıdır. Büyüklerin ziyaret edildiği, çocukların sevindirildiği, ihtiyaç sahiplerinin üzerimizdeki haklarının teslim edildiği bir iyilik ve güzellik zamanıdır.

Ve bayram...

"Can bula cananını, bayram o bayram ola

Kul bula sultanını, bayram o bayram ola

Hüzn-ü keder defola, dilde hicâb refola

Cümle günah affola, bayram o bayram ola."

Alvarlı Efe

Küslerin barıştığı, sevenlerin bulunduğu, dertlerin son bulduğu, tövbelerin kabul olup günahların affolunduğu gün olsun bayramımız... Büyüklerin ellerinden, küçüklerin gözlerinden öpülsün... Güzel elbiseler giyilsin, evler temizlensin, gönüller tazelensin.

"Kim inanarak ve sevabını yalnızca Allah'tan umarak ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları bağışlanır." (Buhari, İman, 28) Hem bağışlanmak bayramdır inanan için, hem de bayram bağışlamaktır sevdiklerimizin hatalarını. Baş rahmet, ortası mağfiret, sonu cehennemden azat oluş olan ramazan ayının sonunda, ibadetlerini imkân ölçüsünde tamamlayan bütün Müslümanlar için bayram bir sevinç günüdür. Ailelerimizde neşe ve huzur içinde bayram hazırlığı yapar, kusura bakmaz ve hoşgörü içinde selamı yayarız.

Ramazan ayındaki kazanımlarımız, geri kalan on bir ay boyunca bizi eğitmeye devam eder. Oruçla bedenimizi dinlendirir ve pek çok hastalıktan temizleniriz. Yine oruçla sabrımızı tazeler nefsanî arzularımızı dizginleriz. Sahurlarımızla gecenin ve seherin farkını yaşar ideal uyku ve uyanıklık vaktimizi bedenimize hatırlatırız. İftar sofralarımızda Rabb'imizin lütuf ve keremini fark eder şükürümüzü artırırız. Açlığın ve tokluğun, varlığın ve yokluğun, azdaki çokluğun ayırdına varırız.

Bu kazanımları, maneviyatımızdaki hassaslaşmayı mümkün olduğunca korumaya gayret etmek önemlidir. Bayram ile gelen şevval ayında da ramazanın etkisi devam eder. Şevval orucu ile eksiklerimizi nazikçe tamamlar ve bir sonraki ramazan ayına kadar mevcut kazanımlarımızı ve kulluğumuzdaki inceliği muhafaza etmeye çalışırız. Ömrü ramazan olanın ahiri bayram olurmuş. Bu dünyaya iman ve salih amelle adeta bayram havasında veda edebilmek için; geceleri ve gündüzleri Allah rızası için kulluk ederek geçirmek, emri bil maruf nehyi anil münkere riayet etmek, ibadetlerde daim olmak, yoklukta da varlıkta da şükür ve sabırdan ayrılmamak, benmerkezcilikten uzak bir biçimde diğerkâm ve fedakâr bir ilişki ağı geliştirebilmek... Sevmek ve sevenlerimizin kadrini bilebilmek duasıyla. Ömrümüz ramazan, ahirimiz her daim bayram olsun. (Âmin)

SAHURDAN BAYRAMA ÇOCUK GÖZLERİNDE RAMAZAN

■ Cemile TAŞAN

Çocukluğuma dönüp baktığımda, en güzel anılarımın pek çoğunun ramazan ayıyla süslendiğini fark ederim. Ramazan henüz gelmeden, beraberinde getirdiği birçok güzelliği müjdeleyerek gönüllerimize taht kurardı. Büyükbabamın, ramazandan bir hafta önce tüm torunlarına gönderdiği sahurluk sürme çikolatanın tadı hâlâ damağımdadır. Mahallenin çocukları olarak ihtiyaç sahibi arkadaşlarımız için başlattığımız yardım seferberliği ise hafızamda ve kalbimde derin izler bırakmıştır. Ramazan ayı, veren ve alan elin buluşmasına vesile olan, paylaşmanın huzurunu tattıran bir zaman dilimiydi. Ramazanın gelişiyle büyük bir heyecan ve sevinç dalgası sarardı konu komşuyu. Her gün ayın evrelerini merakla takip eder, hilalin incecik kavisini görmek için sabırsızlanırdık. Kalplerimizde tarif edilemez bir coşku yükselir, minarelerin ışıkları belirirken sevgiyle dolu bir heyecan kaplardı içimizi. O ışıklar bizim için sahura kadar dışarıda kalabilmenin, oyun ve eğlenceye doymanın bir işaretiydi âdeta. Cami avlularında, teravih namazının coşkusuyla yükselen dualar arasında, güle oynaya kıldığımız namazların keyfi bambaşkaydı. Gürültü yaptığımız için şikâyetçi olan dede ve ninelere rağmen her gelişimizi şekerle kutlayan imam amca, gönlümüzü fetheden en güzel hatıralarımızdan

biriydi. Namazın ardından evlerin kapı önlerinde yanan semaverlerden yükselen dumanın çay kokusuyla birleşmesi, sahura hazırlık için pişirilen çöreklerin taptaze kokularına karışması, çocuk neşemize ayrı bir tat katardı. Sevgi ve sıcaklıkla bezenen bu anılar, gönlümüzde silinmez izler bırakırdı.

Ramazan ayının ilk sabahında, ufukta beliren gün ışıklarıyla kalplerimizde umut çiçekleri açardı. Henüz uykunun tatlı rehabetindeyken camilerin minarelerinden yükselen ezan sesi, içimize gizemli bir davetin, sevgi dolu bir masalın başlangıcını fısıldardı. Evlerin pencerelerinden süzülen narin ışıklar, iftar sofralarında buluşan ailelerin sıcaklığıyla birleşir, sofralara dizilen hurmalar ve taptaze pişmiş ekmekler her lokmada ramazanın ruhunu, sabrın ve paylaşmanın eşsiz lezzetini hissettirirdi. Akşamın serinliğinde, sokaklar çocuk sesleriyle coşarken renkli kandillerin altında oynayan minik bedenler yıldızlarla yarışırdı. Her adım, yüreklerde yeni umutlar yeşertir, her gülüş ramazanın kalplerde bıraktığı yumuşacık dokunuşun sıcaklığını hatırlatırdı.

Ramazan ayları eminim birçoğumuz için sıcacık hatıralarla doludur. Ninelerimizin anlattığı masallar, tuttuğumuz tekne oruçları, her daim bir arada olunan sofralar... Bizler için özel anılarla süslenen ramazanı, kendi çocuklarımız için de unutulmaz kılmayı

Ramazanı çocuklara anlatırken kelimelerimiz yumuşacık olmalı, iftar saatine yaklaşan ezan gibi huzur vermelidir. Oruç, bir yasak gibi değil; bir keşif gibi sunulmalıdır ki çocuk onu merak etsin, deneyimlemek istesin.

elbette isteriz. Ancak bunu başarmak, ramazanın çocuklar için anlamını kavrayıp o masumiyetin ruhuna uygun davranmamızı gerektirir. Çünkü ramazan, çocuklar için bazen bir oyundur; günleri saymaktır, duvardaki takvimde ramazan hilalini takip etmek, her gün bir yaprağı koparıırken heyecan duymaktır. Tekne orucu tutup iftarı beklerken mutfaktan yayılan kokulara karşı verilen küçük bir mücadeledir. Ve nihayetinde, ezan sesiyle birlikte kazanılan büyük bir zaferdir. O ilk hurma, ağza atılan ilk lokma, çocuğun kendi sabrına teşekkür edışıdır.

Ramazana, sadece sabır değildir; aynı zamanda paylaşmaktır. Çocuk, sofraya gelen bir dilim pideyi bölmeyi öğrenir. Yalnızca kardeşiyle ve ailesiyle değil, hiç tanımadığı biriyle de... Bir sokak köşesinde aç duran çocuğun farkına varır. "Oruç" ve "yardımlaşma" arasında kurduğu bağ, onun dünyaya bakışını değiştirir. Ramazan, bir çocuğun yüreğinde bahar gibi uyanmalı, sevgiyle yeşermelidir. Çünkü ramazan, sadece aç kalmak değil; sabırdır, şükürdür, paylaşmanın ince sevinci, beklemenin derin anlamıdır. Çocuğa ramazanı anlatmak, ona dünyanın en güzel hikâyelerinden birini fısıldamak gibidir.

Ramazana çocuklara anlatırken kelimelerimiz yumuşak olmalı, iftar saatine yaklaşan ezan gibi huzur vermelidir. Oruç, bir yasak gibi değil; bir keşif gibi sunulmalıdır ki çocuk onu merak etsin,

deneyimlemek istesin. Aç kalmanın ardındaki asıl hikmeti hissedebilsin. Aç kalan yalnızca mide değildir; eller kötüye uzanmamayı, dil incitmemeyi, kalp paylaşmanın sıcaklığını öğrenmelidir.

Ramazana, öncelikle bizlerin içsel olarak yaşaması gereken bir farkındalık ayıdır. Çocuklara ramazana anlatırken bu ayın yalnızca bir ibadet dönemi değil, bir dönüşüm fırsatı olduğunu hissettirmeliyiz. Sözlerimizden çok davranışlarımız çocuklara ramazanın ruhunu aktaracaktır. Oruç, yalnızca açlığa tahammül etmek değil; nefsin isteklerini dizginleyerek ruhu özgürleştirmektir. Sezai Karakoç'un ifadesiyle, "Diriliş, hayatı ölümün üstüne yükseltmektir." Ramazana da böyledir; insana ölümü, faniliği, varoluşun gerçek amacını hatırlatarak ruhu ölümlü dünyanın ötesine taşır. Sufiler, ramazana bir ayna olarak görürdü; nefsin arınması ve kalbin cilalanması için özel bir zaman dilimi... Mevlana'nın ifadesiyle oruç, kalbin bir nevi parlatılmasıdır. Şemsi Tebrizi'nin dediği gibi, "Oruç yalnızca bedeni değil, gözleri, kulakları, dili ve hatta düşünceleri de temizleyen bir ibadettir." Ramazana, hakikatin gönülde yankılandığı bir zaman dilimidir. Yine oruç, insanı yalnızca maddi bağımlılıklardan değil; dünyevi düşüncelerden, kibirden, hırstan, öfkeden, kin ve hasetten de temizler. Oruç, kalbin Allah'a yönelmesi,

insanın iç dünyasına dönmesi için bir fırsattır. Bu, Mevlana'nın "Az ye, az konuş, az uyu." öğüdüyle uyum içindedir. Çünkü az yemek, az konuşmak, az uyumak; kalbi arındırır, ruhu derinleştirir, hakikat yolunda insanı berrak bir bilinç hâline getirir.

Çocuklara ramazana anlatırken geleneklerimizi yaşatmayı da ihmal etmemeliyiz. Anadolu'nun dört bir yanında ramazana özgü birçok güzel âdet vardır. Siirt'te ramazanın gelişini haber vermek için 'Melede Ateşi' yakılır; Bayburt'ta çocuklar, ramazanın 14. gecesinde "On Beşi" geleneğiyle evleri dolaşıp ikram toplar; Gaziantep'te sahurda çiğ köfte yoğrulur; Samsun'un Bafra ilçesinde "Sele-Sepet" şenlikleri düzenlenir. Kilis'te herkes keşkek pişirir, buğdayın insan midesinde Allah'ı zikrettiğine inanılır. İşte tüm bu gelenekler, ramazana çocuklarımız için anlamlı ve unutulmaz kılan değerlerdir.

Ramazana, Müslüman coğrafyalardaki kardeşlerimizle bizleri birleştiren bir bağ olarak da ifade edilmelidir. Ramazana, mesafeleri aşarak tüm Müslümanları aynı sofrada, aynı dualarda, aynı kiblede birleştirir. Mekke'de, İstanbul'da, Kahire'de, Şam'da, Kudüs'te, Endonezya'da, Bosna'da... Nerede olursa olsun, ezan sesi yükseldiğinde herkes aynı sevinçle iftarını açar. Afrika'nın kurak topraklarında, bir lokma ekmeğe kavuşan yetim bir

çocuk da, büyük şehirlerde bolluk içinde iftar eden bir aile de aynı duanın içinde buluşur. Çünkü ramazan, paylaşmanın ve dayanışmanın en güzel halidir. Kadir Gecesi geldiğinde, müminlerin elleri semaya kalkar, günahların affı, dünyanın huzuru, mazlumların kurtuluşu için gözyaşları dökülür. Filistin’de, Arakan’da, Doğu Türkistan’da ve zulme uğrayan nice beldelerde yükselen dualar, ramazanın en büyük niyazıdır. Çünkü ramazan, en çok da merhametin ve adaletin tecellisini beklemektir. Filistin’de ramazan, bombalar göğü yırtarken bir çocuğun hâlâ gökyüzüne bakıp yıldızları saymaya çalışmasıdır. Ramazan, barış için edilen duaların tüm yıkımlara rağmen yükselmesidir. Çünkü ramazan, en çok da umudun adıdır. Ve Filistinli çocuklar, o umudun ta kendisidir.

Evlerimizde Kur’an sesi yükselmeli, Kadir Gecesi’nin ruhu hissedilmelidir. Çocukların ilgisini çekecek peygamber kıssaları anlatılmalı, iftar sofraları akrabalar ve komşularla paylaşılmalıdır. Bir çocuğun kalemiyle yazdığı satırlar, kalbine nakşettiği iyiliklerdir. Küçük bir defter, bir ramazan günlüğüne dönüşebilir. Her gün, yaptığı bir iyiliği, öğrendiği yeni bir duayı veya iftarda hissettiklerini yazan çocuk, günler ilerledikçe ramazanın içindeki huzuru fark edecektir. Bir çocuğun elleriyle yerleştirdiği kaşık, iftar sofrasının bereketini

artırır. Onun heyecanla su servisi yapması, sabırla ezanı beklemesi, sofraya konulan her nimetin değerini anlamasını sağlar. Aileyle birlikte hazırlanan iftar, ramazanın yalnızca mideyi değil gönülleri de doyurduğunu gösterir. Bir çocuğun avucunda sımsıkı tuttuğu ekmek, belki de bir başka çocuğun gülümsemesine vesile olur. Ramazan, paylaşmanın en güzel yaşandığı aydır ve çocuklar, ilk kez harçlığının bir kısmını ihtiyaç sahibi biriyle paylaşarak gerçek cömertliği hissedebilirler. Küçük bir erzak torbası hazırlamak,

Ramazan,
çocuklar için
bazen bir
oyundur; günleri
saymaktır,
duvardaki
takvimde
ramazan hilalini
takip etmek, her
gün bir yaprağı
koparıken
heyecan
duymaktır. Tekne
orucu tutup
iftarı beklerken
mutfaktan yayılan
kokulara karşı
verilen küçük bir
mücadeledir.

komşuya bir tabak yemek götürmek ya da yetimler için dua etmek, ramazanın en kıymetli derslerinden biri olur. Geceleri ışıkları parlayan bir caminin avlusunda çocukların sevinçle koşturduğu bir teravih namazı, onların zihninde ramazanı unutulmaz kılar. Küçük yaşta caminin sıcak atmosferini hisseden çocuk, cemaat olmanın, birlikte dua etmenin güzelliğini iliklerine kadar yaşar. Duvar takvimi, her gün bir iyilikle işaretlendiğinde ramazan bir iyilik oyununa dönüşebilir. “Bugün anneme yardım edeceğim”, “Bugün arkadaşımı sevindireceğim”, “Bugün bir yetim için dua edeceğim” gibi küçük ama anlamlı görevler, bir çocuğun kalbine iyiliği sabitleyen altın iplikler gibi işlenir. Ve sonra bayram yaklaşır... Minik ellerle paketlenmiş hediyeler, süslenen odalar, büyük bir heyecanla beklenen sabah... Çocuklar için ramazan, yalnızca bir oruç ayı değil, sevginin ve paylaşmanın en güzel hatıralarla süslendiği bir zaman dilimi olur. Çünkü ramazan, sadece yaşanmaz; kalpten kalbe anlatılan, dualarla hissedilen, iyiliklerle büyüyen bir hikâyedir. Ve en güzel hikâyeler, bir çocuğun kalbinde başlar...

Ramazan, bir dönüşüm ayıdır. Onun gelişiyi yuvalarımızı huzur bahçelerine çevirmek için bir fırsat sunulur. Önce kendimizi, sonra çevremizi ramazanla huzura dönüştürmek duasıyla... Ramazanımız mübarek olsun.

ERGENLİK DÖNEMİNDE AKRAN SORUNLARI

■ Tuğba ÖZ

Klinik Psikolog

Kendimizi nasıl ifade ederiz, neden ifade etmeye, anlatmaya ihtiyaç duyarız? Anlaşıldığına, görüldüğümüze, duyulduğumuza ve ihtiyaçlarımızın karşılanacağına dair hissettiğimiz güven çoğu zaman bizi hızlı bir şekilde rahatlatır. Bazen konuşmadan ifade etmeye çalışırız kendimizi; sessizliğimizle veya davranışlarımızla anlatmaya çalışırız. Bazen daha yüksek ses çıkarırız bazen sessiz kalırız, bazen öfkeleniriz bazen sakince bekleriz, bazen başkalarına ihtiyaç duyarız bazen tek kalmak isteriz. Bunun örnekleri sonsuz sayıda çoğaltılabilir muhakkak. Ne kadar insan varsa o kadar ifade biçimi kendini gösterir.

Ergenlik döneminde bulunan bireylerin de kendini ifade etme biçimi bir o kadar değişkenlik gösterebilir. Dönemsel olarak “Ben kimim?” sorusuyla muhatap olan ergenlerin akranlarıyla olan ilişkileri, bu sorunun cevabının belirlenmesinde önemli bir yer tutar. Buna geçmeden önce

ergenler için akran grubunun neden önemli olduğuna dair birkaç konuya değinmek gerekli diye düşünüyorum.

Ergenlik dönemi duyguların yoğunluğundaki artış ve iniş çıkışlarla karakterize edilebilir. Kimlik krizi, aile ve sosyal çevresi ile sorun yaşama, kaygılı, depresif, öfkeli vb. davranışlar sergileme bu dönemin özellikleri arasında gösterilebilir. Çocukluk ve genç yetişkinlik dönemi arasında bulunan ergenler için, onaylanmak ve kabul görülmek istenen çevre aileden akranlara doğru bir geçiş aşamasındadır. İçinde bulunulan grubun özellikleri ergeni yakından etkiler ve bilişsel, duygusal ve davranışsal olarak nasıl biri olacağına dair işaretleri daha net bir şekilde ortaya koyar. Akran grubuyla yakın ve sağlıklı ilişkilere sahip olan ergenlerin daha olumlu bir kimlik geliştirdiği, olumlu sosyal davranışlar sergilediği ayrıca rekabeti, destek olmayı ve ortak amaçlar etrafında hareket etme becerisini geliştirdiği belirtilmektedir.

Akran grubuyla kurulacak ilişkinin ergenler açısından önemi göz önüne alındığında bu sosyal ortamda yaşanma ihtimali olan problemlerin ergenin dünyasında nasıl bir etki oluşturacağı da tahmin edilebilir hale gelmektedir. Akran grubu içinde yaşanabilecek sorunların başında akran zorbalığından bahsedebiliriz. Yapılan bir eylemin zorbalık olarak tarif edilebilmesi için taraflar arasında güç eşitsizliği olması, yapılan eylemin tekrarlanması ve yapılaş amacının acı çektirmek olması göz önünde tutulmalıdır. Zorbalık yapan kişinin kendini ifade biçimi ve yaşadıklarıyla baş etme biçimi karşısındaki kişiye fiziksel, sözlü veya duygusal olarak zarar verme yoluyla olduğu gibi bu davranışlara maruz kalan kişinin kendini ifade biçimi daha kaygılı ve sessiz kalmayı tercih etme şeklinde olabilir. Bu tip zarar verici davranışlarda bulunmalarının veya bu davranışlara maruz kalmalarının, ergenlerin kendilerini tanımlama ve nasıl biri olmak istediklerine karar vermeye başladıkları dönemde benlik oluşumları üzerinde olumsuz etkilere sahip olması kaçınılmazdır. Zorbalık yapan ve bu davranışlara maruz kalan ergenlerin; kişinin kendini gözlemleyerek duygu, düşünce ve davranışlarını belirli yollarla düzenleme ve kontrol etme becerisi olarak ifade edilen öz düzenleme ve iletişim becerilerinin daha düşük düzeyde olduğu, sosyal etkileşimlerde sorun yaşadıkları, yeterli problem çözme becerilerine sahip olmadıkları da görülmektedir.

Zorba ve kurban arasında bazı davranışsal, duygusal, bilişsel farklılıklar olsa da bu iki davranış ve kendini ifade etmeye çalışma biçimini birbirine zıt iki kutup olarak düşünebiliriz. Bu kutupların zorba veya mağdur kutbunda olan ergen bir şekilde deneyimini, hissinin ve/veya düşüncesini ortaya koyma şeklini de belirliyor ve ona göre kendini ifade etme biçimini seçiyor. Zorba olan, mağdura fiziksel olarak zarar vererek, döverek, parasına el koyarak, lakap takarak, alay ederek, grup içine almayarak, diğer kişilerle arkadaşlık kurmasına engel olarak vb. ihtiyaçlarını elde etmeye çalışırken, mağdurun karşılaştığı bu duruma tepkisi sessiz kalma, kendi içine kapanma ve/veya sosyal ortamlardan kendini geri çekme şeklinde olabilir. Ergenler için akran gruplarının önemi göz önüne alındığında yaşanan bu durumun olası sonuçlarının ne kadar tehlikeli olacağı ortadadır. Gelişim dönemi olarak arkadaşların birinci sırada yer aldığı bir dönemde, arkadaş ortamında sürekli olarak aşağılanan, hor görülen, seçim ve söz hakkı tanınmayan ergenin yaşam alanı elinden alınmış gibi olmaktadır.

Kendini ifade biçimleri bu iki zıt kutupta nasıl yer alır? Zorba veya mağdur olan neden bu şekilde duygu ve düşüncelerini ortaya koymaya çalışır? Zorba olan, istediğine ulaşmak için hak ve sınır gözetmeden, sırf güçlü olduğu veya durdurulmadığı için daha güçsüz gördüğü bir arkadaşının bilerek canını yakmakta; mağdur olan ise kendine yapılmış ses

çıkarma veya yardım isteme konusunda kendisini güçsüz hissetmektedir. Ergenin kendisiyle ilgili düşüncelerinin oluşmaya ve nasıl bir insan olacağına dair karar vermeye başladığı aşamada yaşanan bu olayların yetişkinlikte nelere yol açabileceği düşünülmeli ve her iki tarafa da bu konuda destek olunmalıdır. “Arkadaşlar arasında olur böyle şeyler. Arada kavga edilir, bu kadar pısırk olma sen de vur, sessiz olursan böyle olur.” gibi ifadeler hem zorbayı yaptığı davranışlara devam etme konusunda cesaretlendirebilir hem de mağdurun zorlandığı bir durum ile ilgili yardım istemesine engel olabilir. Ergenlik döneminde arkadaş ortamının daha önemli bir yerde olduğunu unutmadan, yaşanan problemler küçümsenmeden, eleştirmeden onu anlamaya çalışmak ve kendimize göre doğru olanı dayatmadan ortak bir çözüm yolu bulmaya çalışmak bu durumla baş etmeyi kolaylaştırabilir. Zorbalık yapan ergenin de bu davranışları neyin ifadesi olarak ortaya koyduğunu anlamaya çalışarak hem kendi hem de karşıdaki kişinin sınırlarına ve haklarına saygı duymasına, sorunlarla baş etmede alternatif yollar bulmasına ve bu becerileri

kazanmasına destek olmak göz ardı edilmemelidir.

Kavga etmenin, hakkını daha saldırgan bir tutumla aramaya çalışmanın, başkalarıyla dalga geçerek göz önünde olmanın ve sonuç olarak bu kişilerin daha güçlü ve daha zeki olarak ortaya koyulduğu çalışmalarla (oyun, dizi, film vb.) karşı karşıya kalan ergenlerin bu davranışları örnek alması, bu davranışlarla kendini göstermeye ve kabul ettirmeye çalışması olasıdır. Ergenlik dönemindeki gençlere nasıl davranmaları gerektiğine dair yol haritası sunulurken sadece nasihat verir gibi olmaması, dikkatlerini çeken bir yaklaşımla, bulundukları ortam ve dönem göz önüne alınarak davranılması, sunulan çözüm yollarında seçim yapma hakları olduğu hissi verebilir. Bu durumda yapmayı ve/veya yapmamayı seçtikleri davranışların olası sonuçlarını üstlenmeleri gerektiğine de vurgu yapılmaktadır. Sonuç olarak zorbalık yapan veya zorbalığa maruz kalan ergen, kendini ifade etmede çaresiz ve/veya umutsuz değildir ve alternatif çözüm yolları her zaman olacaktır. Bu konuda zorlandıklarında eleştirmeden anlamaya ve destek olmaya hazır yetişkinlerin varlığı çok daha önemlidir.

NEDEN DİYE SORMASIN KİMSE BANA

■ Merve YURTSEVER

Bu kaçınıcı okuyuşun hanım, bırak artık şu mektubu elinden diyen Hayri Bey sahte bir kızgınlığa bürünmüştü. Kendisi de yıpranmaya yüz tutmuş kâğıt parçasının her satırını battaniye altında ezberlediği için sahici öfke barındıramıyordu. Biliyordu ki oğlunun son kez elinin değdiği tesellisiyle sarılıyordu kadıncağz mektuba. Kadınların işi daha kolay tabii. Duygusal olmak onlara atfedilmiş. Ağlamak, hüznlenmek kadına yaraşır iş. Ulu orta rahatça ağlar, içlerinde ne varsa dökerler. Kimse de yadırgamaz. Erkekler öyle mi? Dağ gibi olmalı, üstüne yağın yağmuru yutmalı. Dağdan eteklerine bir damla düşmemeli. Kolay mı insan için dağ gibi durmak? Kolay değildi ama elden ne gelir, insan olsan da erkektin nihayetinde. Bir nevi mecburiyet işte.

Böyle gelmiş böyle giderlere boyun eğdi Hayri Bey. Daima dik durmaya alışkın ruhu, eğildiğini göstermemek için evden dışarı da adım attırmadı ona.

Bir yıl oldu oğulları Mehmet gideli. Anlam veremediler ya anlam aramaya da korktular. Sanki kelimeler canlanıp düşüncelerini tokatlayacaktı. Hâlâ öğrenemediniz mi? Hiç mi ders almadınız, deyiverecekti ellerindeki kâğıt parçası. Üstüne basa basa yazmamış mıydı Mehmetleri? “Neden diye sormayın bana.” Düşünmediler nedenini. Bu gidişin önünü ardını da birbirleriyle konuşmadı yaşlı çift. Okudukları satırların sonunda sessiz bir anlaşma yapmış gibiydiler. Çöktü ikisi birden koltuğa. O gün bugündür evden dışarı çıkacak dermanı da olmadı bacaklarının. İki ihtiyar ruh, ahitleşmiş gibi mahcup

pişmanlıklara büründü. O kara gün analarının mezarına gitmek istemeselerdi yahut başı ağrıdığı için gelmek istemeyen Mehmet’i “hayırsız” diye suçlamak yerine şifa olma isteğiyle yanında kalsalardı, gidemezdi belki de. En azından anası kalsaydı. Kıyamazdı Mehmet anasına. Avuntu işte onların içindeki, besbelli kıymıştı.

“Bir yol kenarında karşılaşsak,” diyordu mektubunda oğulları. Dört duvar arasında hangi yolda rastlaşacaklardı ki? Bu yaştan sonra seyyah olacak hâlleri yoktu. Onun yolu çıkar mıydı artık bu evin kapısına? Çıksalar şimdi sokağa, oğullarının kaçtığı sorudan kaçabilecekler miydi? Ne gezer... Yılların Hayri Efendi’sinin sesi

bile eskimişken artık kimi susturabilirdi? Nedenler sorgulanmadıkça koca bir boşluk oturuyordu hayatlarının ortasında. Geri adım atsalar küçülmüyor, içine dalsalar yok olmuyordu. Koca bir obruk çöreklenmiş ruhlarıyla kaldılar bir başlarına.

Yaş almış, baş olmuş sayıyorlardı kendilerini. Çarkın döndüğünü, devrin değiştiğini

kavrayamamışlardı. Kendi büyüklerinden ne gördülerse onu yapmayı marifet bilmiş, her şeyi layığıyla yerine getirmenin gururunu giyinmiş, dimdik yürümüşlerdi. Mehmet okumak istemişti. Avukat olma isteğindeki nedenleri hiçbirini tatmin etmemişti. Köy yerinde kim ne etsin avukatı. Şehir köye arabayla on beş dakika olsa da dışarı sayılırdı. Okuyacaksan

doktor ol da faydan dokunsun köylüne demişlerdi. Hakikatli çocuktu Mehmet herkesçe ki söz dinlemişti. Tıp fakültesi okumaya gidiyorum deyip hukuk fakültesinde okuduğunu kimseler bilmemişti.

Okul bitti. Köylü, Mehmet'in vefasını dört gözle bekler oldu. Kaçışı yoktu ya, varışı nasıl olacaktı, bilmeden döndü Mehmet köye. Diplomayı almanın zamanı var, dedi. Öyle hemencecik verilmez, dedi. Diplomasız hasta bakmam yasak, dedi. Dinlemeyip fazlaca

söyleneni, bak tutuklarlar bizi, diyerek ürkütmeyi denedi. Günler geçti. Bahaneler tükendi. Nedenlerin içinde nefessiz kaldı Mehmet. Bir nefeslik hayat için kaçtı.

Yine de vefalıydı kendince. Köylüye değilse de anne babasına. İlkokul arkadaşı Remzi ile anlaştı. Bilirdi o, sır tutardı. Her gün uğradı Hayri Beylere Remzi. Ne ihtiyaçları varsa gördü. Beş kuruş almayı bırak, on kuruş masaya bırakmadan evden çıkmadı. Hayri Beyler, neden,

diyemediler. Dillerine haramdı o kelime. Bunca hizmete gönülleri de razı gelmedi. Bir gün dayanamadı yaşlı adam. Oğlum sen bakkalın yanında çalışıp nasıl bu kadar kazanıyorsun? Çoluğunun çocuğunun rızkını bize yedirmene razı değiliz, yeter! deyiverdi. İçinden bir ürperti geçti. Nedeni, nasıla çevirmişti. Remzi ser verdi sır vermedi. Mehmet'in her gün aradığını hiçbirini bilmedi. Ölüp gitsek cenazemizden bihaber olacak diye sızlanan Fadime Nine,

takatim kalmadı bey, sen oku son kez Mehmet'imın kelamını, dedi. Son arzusu gibi geldiğinden tereddütsüz okudu Hayri Bey ezberindeki satırları.

Neden diye sormasın kimse bana. Nedenleri düşünmekten o kadar yoruldum ki... Nedenleri araştırmaktan, sizlere verecek bir cevap bulmaya çalışmaktan çıkışları göremedim belki de. Yol hep vardır. "Neden bu yola saptım?"lara takılıp kalmasaydım farklı bir sapak gözüme çarpardı elbet. Ne olur yeter artık. Neden diye sormasın kimse bana.

İnsanları memnun edecek cevapları bulmaya çalışmaktan gerçekleri de göremez oldum. Dersimi alamadım. Derdime yandım da kaldım. Kıpırtısız umutlar avutmadı beni. Avunmuş numarasında belki dağılırlar, dağılırsınız sandım. Biriniz gitti, diğeriniz koştu. Yalnız kalmayı hak edemedim. Gönümce yaşamayı hak edemedim. Yanılmanın hakkından gelemedim.

Gidiyorum şimdi. Sessiz sedasız bir aralık bulmuşken kendim için gidiyorum. Bir daha böyle bir boşluğa düşer misiniz bilmediğimden, kendime düşünme fırsatı vermeden gidiyorum. Ne olur neden diye sormayın bana. Olur da bir gün bir yol kenarında rastlaşırsak, olur ya çekilirse kaderimiz aynı yollara, anam babamsınız sonuçta ama ne olur durdurmayın beni. Koşar sarılırim belki. Ya da uzaklaşırim, bilmiyorum. Yine de siz neden diye sormayın bana. Bir şeyin de nedenini sormayın artık...

Ben nedensiz yaşamak istiyorum. Ben nedensiz yaşamaya gidiyorum.

Kapı açıldı. Remzi'dir diye ikisinin de başı o yana dönmedi. Sessizlik Fadime Nine'nin gözünü açtırdı. İç çekti Fadime Nine, gülümsedi. Baksana bey, Azrail, Mehmet kılığında canımı almaya gelmiş, dedi. Hoş gelmişti... İki gündür hasta yatıyordu anası. Dün arayamayışına bağlamıştı vicdanı bir an. Sadece bir an. Sonra silkeledi düşüncelerini. Onlar aradığını zaten bilmiyorlardı ki. Remzi'ye biraz daha fazla para gönderdi doktora götürsün diye ya ne mümkün... İnsan yaşlandıkça daha inatçı oluyor ki ikna edemediler Fadime Nine'yi. Remzi'nin de işi başından aşkın. Akıl edemedi eve doktor getirmeyi. Durumu arkadaşına bildiren bir mesaj atmakla yetindi. Okuduğu mesajla annesinin dilinden düşmeyen duası düştü aklına. "Üç gün yatak, dördüncü gün toprak nasip et Allah'ım." Annesinin duasını fısıldayan sesi getirdi Mehmet'i geri. Mehmet'e Azrail diye kucak açtı anası. Kokusunda soluklarını bıraktı. Mehmet döndü... Fadime döndüğünü anlamadı. Hayri, hanımından sonra Mehmet'e değil mektuba sarılarak son nefeslerini bırakmaya yol aldı. Onu fark eden Remzi, anasına sarılı Mehmet'e hastaneye gidiyoruz, diyerek babasını şehre yetiştirdi. Mehmet kaldı. Fadime ile Hayri yol aldı. Kimse neden diye sormadı.

Bir vakit sonra kalktı Mehmet. Hastaneye ulaştı. Doktorun, başınız sağ olsun, dediği zamana rast geldi varışı. Merdivenlerin karşısındaki oturaklara çöktü. Merdivenlere baktı kaldı. Usulca yanına oturan Remzi'ye "Basamakların sağ tarafı aşınmış." dedi. Anlamadı arkadaş. "Baksana, bildiğin beton ezilmiş. Mavi çizgilerin rengi de aynı tarafta solmuş. Çıkarken umudun hafifliği var demek ki insanlarda. İnşiler hep ağır. Kırılmış umutlar ruha baskı yapmış belli ki. Hayatın her adımı da öyle değil mi be Remzi? Yükseldikçe daha çok nefes alacağını sanıyor insan. Gittikçe feraha kavuşacağını. Oysa her çıkış bir inişe gebe. Her gidiş bir dönüş... İnerken soluklar daralıyor. Dönerken boğuluyor insan. Soğuyor insan Remzi. Öyle yavaş yavaş, fark etmeden. Donuk mimikler takınıyor çoğu zaman, yenilişi belli etmemek için. Gülmek de bir maske olurdu elbet ya, o güç kaç babayığide kısmet... Aşınıyor insan Remzi. Bak tıpkı basamaklar gibi. Aslında neye çabalarsın ki be adam, desene bana. Ezelden ebede aynı döngü. Bilindik sonlar bilindik hikâyeler. Olur da belki döner kader ümidiyle çıkıyor basamakları insan işte. Gidiyor."

Aslında kendiyile konuşma ihtiyacını anlayan Remzi sessizce kalktı yanından. O, arkadaşının gidişini fark etmedi bile. Mehmet kaldı. Fadime ile Hayri yol aldı. Kimse neden diye sormadı.

İNSANIN İYİSİNDEN GELİR İYİLİK

■ Gülşen ÜNÜVAR

Dinle Evlat!

Mektubuma başlamadan evvel hâl hatır sorup selam etmek isterim. Dilerim iyi ve hoşsundur. Dilerim sağlığını yerinde, özün huzurdadır. Dertsiz tasasız, endişesiz yaşantı olmaz, olamaz demiştim bir mektubumda sana. Mühim olan şey karşılaştığın güçlüklerin üstesinden gelebilecek kudreti kendinde bulabilmen. Kudret de yetmiyorsa şayet, sabır denen şerbeti içip zamana bırakmaktır olan biteni. Gerçi sabır da kudretlerin en ulvisi değil midir?

Beni soracak olursan evlat, iyi diyelim iyi olsun, derdi atam. Ben de aynı yol ve yöntem ile giderim onların ardı sıra. İyiyim deyince bir iyilik, bir ferahlık, bir umut doluverir içime. Hâl hatır soranın var demektir bu, var ki karşılığında cevap arıyorsun kendine. Hem soranın yüreğine su serpiliyor hem de söyleyenin.

Mevsimden havadis sormak isterim bir de; bulut buluta değer mi? Rüzgâr esip çağlayanlar gürlüyor mi? Kahverengi dallar kış uykusuna dalıp bahar gelince gelin misali salınır mı güneyden kuzeye? Buğday tarlaları kilim misali uzanır mı şarktan garba? Değirmenleri döndürür mü ırmakların serin suları? Koyunlar kuzuya, develer potuğa, kuytular ayaza analık eder mi? Söyle evlat, nicedir senin ikliminde havalar?

Buraları soracak olursan her şey aynı demem yanlış olur. Dünya yüzünde hiçbir varlık hiçbir olgu yoktur ki saniye öncesinde aynı kalsın. Dünya bile dönerken usul usul,

içindekilerin aynı kalması ne mümkün. Son mektubumun ardından ne yaprak aynı yaprak ne toprak aynı toprak. Doğanlar büyüdü, büyüyenler yürüdü, hastalar iyileşti, dertliler deva buldu, sıkıntı bana hiç uğramaz diyenler dert sahibi oldu. Derdini iyileştirenler hayat meşgalesine geri döndü. Ee evlat, hayat dediğin devir daim, biri giderse diğeri yerine kaim. Bundan sebeptir; her şey aynı demek biraz baştan savma bir cümle gelir bana ve şu kıymetli yaşam bu kadar özeti hak etmez. Doğaya dikkatlice bakarsan hayran olunası teferruatlar fark edersin. Bu teferruatların hakkı değil midir uzun uzun bahislere konu olmak. Hakkıdır elbet! Ve ben harikulade olan her şeyin hakkını teslim etmek isterim.

Ben kendimi bildim bileli bir çınar ağacı yaşar evimin köşesinde. Yaz kış gölgesi düşer haneme. Ne uludur, ne bilge

Her zaman, her yerde, herkesi ve her şeyi dinle evlat. Dinlemeyi bilirsən çabuk öğrenirsin. Sadece kendine verirsən kulağını, sadece kendinden bahsedenlerden olur çıkarsın.

görmən lazım. Heybetiyle beni hayrete düşürür, bedenindeki kabuklar desen nerdeyse taşlaşmış, o kadar katı. Çınarla birlikte bir de sarmaşık büyür de büyür, uzar da uzar. Zannedersin küçücük sarmaşık kocaman çınara kafa tutar. Dedim bir gün; nedir bu hâl, nedir bu sır? Ağaca sarıldıkça, dolandıkça ona zarar verdiğini düşündüğüm sarmaşığın kerameti başkaymış meğer. Ağacı zararlı haşerelerden korumuş sarmaşık. Çınara dadanacak olan sinek, böcek, kurt ne varsa kendine çekermiş o küçük bitki. Görüyor musun ya! İyi bildiğin kötü, kötü bildiğin iyi çıkabiliyor şu hayatta.

Aslına bakarsan insan da böyledir evlat; faydasız zannedersin ama bir bakmışsın can kurtarmış, bir bakmışsın yaraları sarmış. Nereden bileceğiz, insan dediğin kapalı kutu dediğini duyar gibiyim. Haklısın! İnsan dediğin kilitli bir sandık. Bak sarmaşığa, o bile kendini zar zor açık ediyor. Ama bu sarmaşığın suçu mu? Elbette hayır; bakmasını, okumasını, anlamasını bilemeyenlerin suçu. Hoş ortada bir suç da yok, kişinin idraki, Hakkın ona verdiği nasiptir diye düşünürüm hep.

Diyeceğim o ki **İnsanın iyisinden iyilik gelir***, maharet o cevheri görebilmekte. Burada iş senin gözlerine, gönlüne düşüyor evlat. Bundan sebep, mektuplarımda sana özden bahsederim sık sık. Özünü eğitmez isen sana sunulan mesajları ne görebilir ne de duyabilirsin. Gel önce seninle kulaktan başlayalım. Yani

dinlemek! Her zaman, her yerde, herkesi ve her şeyi dinle evlat. Dinlemeyi bilirsən çabuk öğrenirsin. Sadece kendine verirsən kulağını, sadece kendinden bahsedenlerden olur çıkarsın. Merak et; bir suyu, bir bulutu, bir otu, bir tohumu ve hatta bir saman çöpünü. Nereden gelir, nereye giderler; şu dünya yüzüne geliş amaçları ne olabilir? Onları oldukları yere kim bırakır kim alır? Dünya durdukça onlar da durur mu yoksa kaybolup giderler mi, idrak et! Dinle, izle. İnsanla hasbihâl et, kulak ver onun duygularına. Hiç ummadığın birinden beklemediğin bir şey öğrenebilirsin mesela. Merakını celbeden soruların cevabını buluverirsin de dünya yüzünde sana bir ışık daha yanar. Aydınlanır etraf, daha net görür olursun anlamın da anlamını. İşte o vakit bilirsın iyiyi, güzeli, hoşı, nahoşu. Hepten çözer miyim bilmeceyi, açar mıyım kapalı kilitleri diye sorarsın şayet, yok! O kapalı ve kilitli sandık bakidir evlat. İnsanı insan çözemeyiz, bunu bil. Fazlasına cüret etmek aşar bizleri. Ancak hak çözer insanı, içinde ne var ne yok ancak o bilir.

Biz, yaşantımız boyunca insana yaklaşmakla, insana insan gibi yaklaşmakla mükellefiz. Anlayabileceğimiz ölçünün, bize verilen kudretin sınırları kadar varız. Kalbimizi, gözümüzü ve kulağımızı kâfi derecede açmamız yeterli. İşte o zaman insan da açacaktır insana kendini.

Hak, seni iyilerle karşılaştırsın evlat. Selametle...

***Kutadgu Bilig**

YAPAY ZEKÂ VE KİŞİSELLEŞTİRİLMİŞ TIP

■ Meryem KILIÇ

Kişiselleştirilmiş tıp veya hassas tıp, tıbbi uygulamaları hastaya göre bireysel olarak özelleştiren bir sağlık hizmeti yaklaşımıdır. Amaç, daha etkili tedaviler sağlamak, yan etkileri en aza indirmek ve her hastanın benzersiz genetik yapısına, tıbbi geçmişine ve yaşam tarzına göre sonuçları optimize etmektir. Ayrıca tek tip tedaviler yerine, bireyin tıbbi ve yaşam tarzı profiline uygun tedavi seçenekleri

sunmaktır. Son yıllarda teknolojiyle birlikte genetik bilimindeki gelişmeler sonucunda önemi daha da artmaya başlayan kişiselleştirilmiş tıp ve yapay zekâ teknolojilerinin kullanımı ön plana çıkmaktadır. Yapay zekâ teknolojileri öğrenme, karar verme, algılama ve iletişim gibi özellikler sergilemektedir. Yapay zekâ mevcut yapılandırılmış verileri okuyarak işler, yorumlar ve analiz eder. Böylece bağlantılar kurarak, hipotezler önererek, çıkarımlar yaparak sağlık ve tıbbi alandaki kanıtları değerlendirebilir. Geri bildirimleri toplayarak vakalardan ortaya çıkan sonuçları analiz edebilir.

Yapay zekâ destekli kişiselleştirilmiş tıbbın kullanılmasıyla, kalp hastalığı ve kanser gibi yaygın rahatsızlıkların daha etkili bir şekilde tedavi edilmesine olanak sağlayacak araştırmalar yürütülmektedir. Özellikle meme ve akciğer kanseri gibi sık görülen kanserlerin erken teşhisinde geçen süreyi azaltarak tedavide başarı oranını artırabileceği düşünülmektedir. Ayrıca yapay zekâ teknolojileri doktorların, hemşirelerin ve diğer sağlık profesyonellerinin bilgilerini geliştirmelerine ve uzmanlıklarını birleştirmelerine de yardımcı olabilir. Bu durumda erken teşhis, karar verme ve tedavi uygulamalarında hekimlerin elini güçlendirerek önemli bir rol oynayabilir. Anormallikleri vurgulama, anatomileri

bölmelere ayırma ve sonuçları referans değerlerle karşılaştırma gibi çeşitli işlevler yapay zekâ desteği sayesinde çok daha hızlı sonuçlanabilir. Özellikle yapay zekânın kullanımı, radyoloji, patoloji ve nükleer tıp gibi alanlarda teşhis süreçlerinde önemli ölçüde iyileştirme imkânı sunabilir.

Yapay zekâ ve tıbbın bir araya gelmesiyle, ilaçların etkinliğini artırma, istenmeyen ilaç reaksiyonlarını azaltma ve tedavi sonuçlarını optimize etme potansiyelinin geliştirilmesi de sağlanabilir. Ayrıca yapay zekâ teknolojileriyle klinik öncesi çalışmalar, genetik profiller, sağlık kayıtları gibi bilgiler hızlı bir şekilde değerlendirilerek kişiselleştirilmiş ilaçların üretimi mümkün olabilir. Böylece hastanın yaş ve cinsiyet gibi genel sınıflandırmalarının dışında fizyolojik, metabolik özelliklerine uygun ilaçlar verilerek tedavi edilebilir. Ayrıca bu teknoloji, bilim insanlarının bir ilacın etkinliğini tahmin etmesine, dozaj ayarlamasına ve hasta güvenliğini iyileştirmesine olanak tanıyabilir.

Yapay zekânın hesaplama ve analiz kabiliyetindeki ilerlemeler, yapay zekâ teknolojilerinin sağlık alanında etkisinin artacağını gösteriyor. Fakat bütün bunlarla birlikte yapay zekâ kullanımı güvenlik, gizlilik ve insan haklarına yönelik sosyal ve etik sorunlar ortaya çıkarabilir. Hasta bakımı, tanı ve tedavi noktasında büyük

potansiyeller sunarken hasta mahremiyeti ve özerkliğine yönelik riskleri de beraberinde getirebilir. Örneğin yapay zekâ birini teşhis etmek için kullanılırsa ve yanlış teşhis koyarsa, yapay zekâ geliştiricilerinin mi yoksa onu kullanan sağlık uzmanlarının mı sorumlu tutulacağı konusu tartışmaya açıktır. Ayrıca teşhis ve tanı konusunda hekimin yorumlamasının önüne geçmemesi ve insan denetiminin her zaman için bu tür kararların merkezinde kalması gerekliliği de tartışılan konular arasındadır. Bütün bunlar doğrultusunda yapay zekâ destekli araçların güvenli ve etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamak için etik ve hukuki yönergelerin düzenlenmesi gerekiyor. Bu yeni teknolojik gelişmelerle başa çıkmak için sorumluluk çerçevelerinin de güncellemesi yapılmalıdır. Gelecekte, yapay zekânın sağlık sektöründeki kullanımıyla hasta bakımından hastane yönetimine, robotik cerrahi uygulamalardan genetiğe, ilaç sektöründen klinik araştırmalara kadar pek çok alanda yenilik görmemiz muhtemel. Bu da insan sağlığının korunması ve iyileştirilmesi konusunda büyük değişiklikler meydana getirecektir.

KAYNAKÇA

- <https://www.theguardian.com>
- <https://www.hgf.com>
- <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov>
- <https://www.aa.com.tr>
- <https://www.medipol.edu.tr>
- <https://www.ibanet.org>

AİLE İÇİ İLETİŞİMDE DUYGUSAL ZEKÂNIN ÖNEMİ

■ Dr. Rukiye KARAKÖSE
Klinik Psikolog, Psikoterapist

Aile toplumun kalbidir. Aile, hayatın en temel yapı taşlarındandır. Hayata dair ilk adımların atıldığı, kendimizi ve dünyayı tanıdığımız, yaşamak için gerekli temel yol haritalarını edindiğimiz yerdir.

Aile ayrıca kişiliğimizin temellerinin atıldığı yerdir. Özellikle 0-6 yaş arasında kişiliğin büyük bir kısmı inşa olur. Çocuk, dünyaya, ilişkilere ve kendisine ebeveynin gözünden bakar. Onların değer yargılarını, doğru ve yanlışlarını sorgulamaksızın alır, kabul eder. Ta ki ergenlik çağına kadar bu böyle devam eder. Ergenlikte bir sorgulama süreci başlar. Bu süreç de kimlik inşası bakımından oldukça önem taşır. Çocukluk ve ergenlikte öğrendiklerimiz, maruz kaldıklarımız kaderimiz değildir. Ancak hayata, kendimize ve ilişkilere dair ilk öğrenmelerimiz olduğundan epeyce güçlü şekilde içimize yerleşir ve hayata dair ilk şemalarımızı oluştururlar. Yetişkinlik döneminde ciddi ve kararlı bir öğrenme sürecine girildiği takdirde buradaki eksiklerimizi gidermek, yaralı taraflarımızı onarmak hayat boyu mümkündür.

Aile için ilişkiler ve iletişim tarzı, bireylerin psikolojik ve sosyal gelişimi üzerinde oldukça büyük bir rol oynamaktadır. Yürümek, konuşmak nasıl temel yaşam becerileriye duygularımızı tanımak, yönetmeyi öğrenmek

ve sağlıklı iletişim kurmak da o derece hayati becerilerdir.

Çocukluk çağında ailede öğrendiğimiz aile içi iletişim becerileri, sağlıklı ilişkilerin kurulması ve sürdürülebilmesi için oldukça kritik bir etkiye sahiptir. Bu iletişimin kalitesi ise doğrudan aile üyelerinin duygusal zekâsı ile ilişkilidir. Duygusal zekâ, akademik ya da entelektüel anlamda tanımlanan zekâdan (IQ) farklı olarak bireylerin kendi duygularını ve başkalarının duygularını anlama, yönetme ve bu duygulara uygun şekilde tepki verme yeteneğidir. Duygusal zekâ konusunda doğuştan bir yetenek ve yatkınlığa işaret eden araştırmalar olmakla birlikte çocukluk çağı öğrenmelerimizle gelişen ve artan bir yetenek olduğunu da söyleyebiliriz.

Duygusal zekâ, Daniel Goleman'ın araştırmaları ile 90'larda gündeme gelen ve popüler olan bir kavramdır. Duygusal zekâ, dört temel bileşenden oluşmaktadır: Bunlar öz farkındalık, öz yönetim, sosyal farkındalık ve ilişki yönetimi becerileridir. Öz farkındalık, bireyin kendi duygularını anlama ve tanıma yeteneğidir. Bu beceri kolay gibi görünse de pratikte edinmek ve uygulamak için ciddi bir emek vermeyi gerektirmektedir. Pek çok insan "kör nokta"ları sebebiyle kendi duygularını tanımlamakta ve ifade etmekte zorlanmakta, zaman zaman da inkâr yoluna gitmektedir.

Duygusal zekâ,
sağlıklı ilişkilerin
kurulmasına,
oluşan
çatışmaların
çözülmesine,
güvenin
tesisine ve aile
içi duygusal
desteğin
sağlanmasına
zemin hazırlar.

Öz yönetim, bu duyguların kontrol altına alınması ve uygun bir şekilde ifade edilmesidir. Bu beceri de ebeveynlerin model olması ile öğrenilebilecek bir beceridir. Öfkesini, kaygısını, üzüntüsünü yönetmekte güçlük çeken ebeveynlerle büyüyen çocuklar için bu duygular baş edilmesi güç içsel zorlanmalar olarak deneyimlenecektir. Böyle bir ortamda büyüyen bireyler duyguları karşısında kaygıya kapılabilir ve inkâr, rasyonalize etme, bastırma veya uygunsuz yollarla açığa vurma gibi savunma mekanizmalarına başvurabilirler.

Sosyal farkındalık, başkalarının duygularını anlama yeteneğini ifade eder. Pek çok insan yakın ilişkilerinde karşısındakinin duygularını, kendi korkuları, kaygıları ve geçmiş koşullanmaları sebebiyle ve düşük empati yüzünden algılamakta zorlanmaktadır.

İlişki yönetimi ise bu duygulara uygun tepki verme ve etkili iletişim kurma kabiliyetidir. Aile içi iletişimde bu sayılan bileşenlerin her biri, sağlıklı ilişkilerin kurulmasında kritik öneme sahiptir.

Aile içindeki iletişim, bir vücudun kan dolaşım sistemi gibidir. Hayatiyeti ve tüm organların beslenmesini sağlamak bu sistemin işidir. Aile içi iletişim bireylerin birbirleriyle olan tüm etkileşimlerini kapsar. İyi bir iletişim için sevgi temeli şarttır ama sadece sevmek yetmez. Emek ve sabır gerekir.

Sağlıklı bir aile içi iletişim, aile üyeleri arasında güven, anlayış, saygı ve dayanışmayı inşa eder. Duygusal zekâ ise bu iletişimin kalitesini artırır. Duygusal zekâsı yüksek olan insanlar, duygularını daha iyi ifade ederler ve diğerlerinin duygularını anlamakta daha başarılıdırlar. Bu beceriler sayesinde, aile içi çatışmalar daha kolay çözülür ve sağlıklı bir iletişim ortamı sağlanır.

Empati ve Anlayış

Empati, duygusal zekânın en önemli bileşenlerinden biridir. Bu beceri, aile içi iletişimde oldukça önemli bir rol oynar. Empati, bir insanın

ötekinin duygularını anlama ve onunla özdeşim kurabilme yeteneğidir. Bir diğer deyişle empati, “başkasının penceresinden o olarak bakabilmek”tir. Aile üyeleri birbirlerinin duygularını anladıklarında, daha derin bir bağ kurarlar. Örneğin, bir çocuk okuldaki bir sorunla ilgili kaygı duyduğunda, ebeveyninin onu anlaması ve duygularını önemsemesi, çocuğun kendisini anlaşılmış hissetmesine ve güven duymasına yardımcı olur. Bu ve benzeri durumlarda (canım, çok endişeli görünüyorsun, kaygılanmışsın, üzgünsün gibi yansıtma ile) çocuğun duygusunu aynalamak çocuğun duygusunu tanımasına yardımcı olur ve anlaşılmış hissetmesini sağlar. Bu ve benzer örneklerin ailede çoğaltılması hem çocuk hem de ebeveyn için olumlu bir iletişim iklimi sağlar.

Çatışma Çözümü

Birbirlerini sevip saysalar da tüm aile üyelerinin aynı şekilde düşünmesi ve yaşaması her zaman mümkün değildir. İnsanın olduğu her yerde farklı düşünceler, yaklaşımlar ve fikirler de olacaktır. Bu farklılıklar zaman zaman küçük ya da büyük sürtüşmelere sebep olur. Bu sebeple aile içindeki çatışmalar da bir yere kadar kaçınılmazdır. Ancak duygusal zekâsı yüksek bireyler, bu çatışmaları daha sağlıklı bir şekilde yönetebilirler. Duygusal zekâ, bireylerin kendi

Çocukluk çağında ailede öğrendiğimiz aile içi iletişim becerileri, sağlıklı ilişkilerin kurulması ve sürdürülebilmesi için oldukça kritik bir etkiye sahiptir. Bu iletişimin kalitesi ise doğrudan aile üyelerinin duygusal zekâsı ile ilişkilidir.

duygularını ve başkalarının duygularını anlamasına yardımcı olur. Bu sayede, çatışma anında duygusal tepkilerini kontrol edebilir ve yapıcı bir iletişim kurabilirler. Örneğin, bir aile üyesinin yaşadığı sıkıntıyı eleştiri, yargılama, suçlama veya dışlama olmaksızın anlamak ve ona şefkatle yaklaşmak, çatışmanın çözümünde hayati bir önem taşır. Bunun mümkün olabilmesi bunu özellikle ebeveynlerde görerek modellemeye bağlıdır. Sorun çözümünde sakin, sabırlı ve şefkatli davranan ebeveynlerle büyüyen çocuklar taklit ve özdeşim yoluyla bu davranışları öğrenecek ve sorun çözerken benzer sağlıklı mekanizmaları kullanacaklardır.

İletişimde Açıklık ve Güven

Duygusal zekâ, aile içindeki iletişimin açıklığını artırır. Aile üyeleri, duygularını açık bir şekilde ifade edebildiklerinde, aralarındaki güven duygusu güçlenir, huzur iklimi sağlanır. Güven, sağlıklı bir aile dinamiği için olmazsa olmaz temel bir unsurdur. Duygusal zekâsı yüksek bireyler, açık ve samimi iletişim kurma becerisine sahiptirler. Bu durum, aile üyeleri arasında güvenin artmasına ve sağlıklı ilişkilerin gelişmesine katkı sağlar. Aksi hâlde savunmacı, ailesine dahi güçlü görünmeye çalışırken doğallıktan uzaklaşan, kendisi olamayan, suni "persona"lar (maske) söz konusu olur ki burada sağlıklı bir iletişimden söz etmek mümkün değildir.

Duygusal Destek ve Bağlılık

Aile içindeki duygusal zekâ, bireylerin birbirlerine sağladığı duygusal desteği etkiler. Mutluluk üzerine yapılan ve meşhur Harvard araştırması (Waldinger, 1938 başlangıçlı) dâhil pek çok çalışma, sosyal bağları güçlü olan insanların en mutlu insanlar olduğunu göstermektedir. Mutluluk hususunda maddiyat, başarı ya da statü gibi dünyevi unsurların değil de sağlıklı, güçlü sosyal bağların ön plana çıkması, ailenin fitri bir kurum olduğunu da bize hatırlatır.

Duygusal zekâsı yüksek insanlar, başkalarına duygusal destek verme konusunda daha başarılıdır. Açıktır ki bu desteği en çok hak edenler evvelemirde aile üyelerimizdir. Bu destek, aile üyeleri arasındaki bağlılığı artırır. Zira hayatın imtihanları bitmez. Bir aile üyesinin zor bir dönemden geçtiği zamanlarda, diğer aile üyelerinin ona destek olmaları ailenin bütünlüğünü güçlendirir.

Çocukların Duygusal Gelişimi

Duygusal zekâ, sadece yetişkinler için değil çocuklar için de son derece önemlidir. Aile içindeki iletişim, çocukların duygusal gelişiminde büyük bir rol oynar. Hem çocukların temel güven duygusu ve kişilikleri bu sayede gelişir hem de modelledikleri duygusal zekâya dair becerilerini kendi ileriki hayatlarına taşırlar. Ebeveynlerin duygusal zekâsı, çocukların

kendi duygularını anlama ve yönetme becerilerini doğrudan etkilemektedir. Bu terbiye sürecinde edindikleri deneyimler çocukların duygusal zekâlarını geliştirmelerine yardımcı olur ve evde, okulda, hayatta sağlıklı ilişki kurma becerilerini artırır.

Aile içi iletişimde duygusal zekânın önemi, tüm fertlerin duygusal ve sosyal gelişimleri bakımından oldukça kritiktir. Duygusal zekâ, sağlıklı ilişkilerin kurulmasına, oluşan çatışmaların çözülmesine, güvenin tesisine ve aile içi duygusal desteğin sağlanmasına zemin hazırlar. Aile üyeleri arasındaki empati, anlayış ve açıklık, sağlıklı iletişimin temelini oluşturur. Duygusal zekâsı yüksek bireyler, hem kendi duygularını hem de başkalarının duygularını daha iyi anlarlar, bu da aile içindeki ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunur.

Hasılıkelam, aile içi iletişimde duygusal zeka, fertlerin ve toplumun psikososyal sağlığı için kritik bir unsurdur. Duygusal zekâyı geliştirmek, sadece bireyler için değil tüm aile için faydalı ve elzemdir. Bu sebeple aile içindeki iletişimi güçlendirmek ve sağlıklı ilişkiler kurmak için duygusal zekânın önemini unutmamak ve tıpkı okulları, müfredatları ve akademik eğitimi önemseydiğimiz gibi bu alanı da önemseyerek bu konuda etkili çalışmalar yapmamız gerekmektedir.

PROF. DR. HURİYE MARTI İLE SÖYLEŞİ

■ Söyleşi: Dr. Lamia LEVENT ABUL

"Aile çok büyük bir nimet ve bir o kadar da ciddi bir imtihan alanı. Risklerle karşılaşması ve bu riskleri aşmada, aileyi korumada aile bireylerine farklı sorumluluklar düşmesi de çok doğal. Ailenin varlığını kabul etmeyen, aileyi ortadan kaldırarak bireyi yalnız ve köksüz hâle getirmeyi, bu sayede de daha kolay kontrol altına almayı hedefleyen modern ideolojinin tesiri altında maalesef tehditler devasa hâle geldi. Ancak asla umutsuzluğa kapılmamak, sürecin ailemiz üzerindeki baskısını ve etkisini gözlemleyerek erken önlem almak lazım."

Aile toplumun temel taşı olan bir kurumdur. Toplumun sağlıklı ve güçlü bir şekilde devam etmesi açısından ailenin önemi hakkında neler söylersiniz?

Aslında ailenin önemi konusunda uzun cümlelere ve süslü anlatımlara gerek olmadığını düşünüyorum. Zira aile, insanın varoluşsal ihtiyacı. Yaşarken huzurlu olmak, geleceğe kalmak ve ardında anlamlı izler bırakmak isteği her insanın içinde yaratılıştan var. Bunu gerçekleştirmenin en doğal yolu aile. Kendisini bir topluluğa ait hissetmek, sevmek ve sevilmek, ihtiyaçlarını güvenli bir biçimde karşılamak da insanın doğal beklentisi ve bunları da karşıladığı en hakiki ve köklü kurum aile. Dolayısıyla ailenin varlığı, insanın varlığı ile birlikte düşünülmesi gereken bir durum. Aile olmadan da insanoğlu doyabilir, barınabilir, mutlu olabilir, çoğalabilir diyecek belki okuyanlarımız. Evet, bunları ailesiz de yapmak mümkün ama hiçbir zaman ailenin sağladığı manevi iklim kadar değerli bir zeminde olamayacağını düşünüyorum.

Günümüzde toplum gibi aile de çok hızlı bir değişim ve dönüşüme uğruyor. Bu değişimlerin hepsinin olumlu olmadığı, aile kurumunun ciddi birtakım problemlerle karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Bu hızlı değişim ve dönüşüm ortamında aileyi korumak için neler yapılmalı?

Değişim, tarihin kaderi. Alışkanlıklar değişir, zevkler değişir, öncelikler değişir. Ama asla değişmeyen sabiteler vardır. İlk insandan itibaren korunan, korunması beklenen ve hatta Allah tarafından korunması emredilen ilkeler ve değerler vardır. Değişim olsa da ve bir ölçüye kadar kabul edilebilirse de sabiteleri korumak, eksen kaymasından korunmak esastır. Dolayısıyla değişimden korkmamak ama akışı dikkatli izleyerek uyanık kalmak gerekir. Aile söz konusu olduğunda da elbet değişim olacaktır. Dediğim gibi değişimin hızını ve yönünü izlemek, değişim rüzgârına kapılıp sabitelerin kaymasına izin vermemek gerekir.

Diğer yandan, her dönemde ve her coğrafyada aileyi kuşatan farklı zorluklar olması mukadder. Aslında dünya imtihanının renkleri değişiyor ama imtihan değişmiyor. Aile çok büyük bir nimet ve bir o kadar da ciddi bir imtihan alanı. Risklerle karşılaşması ve bu riskleri aşmada, aileyi korumada aile bireylerine farklı sorumluluklar düşmesi de çok doğal. Ailenin varlığını kabul etmeyen, aileyi ortadan kaldırarak bireyi yalnız ve köksüz hâle getirmeyi, bu sayede de daha kolay kontrol altına almayı hedefleyen modern ideolojinin tesiri altında maalesef tehditler devasa hâle geldi. Ancak asla umutsuzluğa kapılmamak, sürecin ailemiz üzerindeki baskısını ve etkisini gözlemleyerek erken önlem

almak lazım. Üzülerek söylemeliyim ki biz yangın büyüyünce uyananlardanız. Oysa kıvılcımı sezmek ve onun büyüüp değerleri tutuşturmasına izin vermemek lazım. Bu noktada sabitelerimiz nelerdir? Bu ailenin olmazsa olmazları nelerdir? Bu aileyi ayakta tutan değerler nelerdir? Bu aileyi aile yapan güzellikler nelerdir? Kendimize sorup, onları tavizsiz bir biçimde korumalıyız.

Dinimiz, evliliğin sevgi, merhamet ve sadakat temelleri üzerine inşa edilmesini öğütler. Evlilikte muhabbet, meveddet

Aile değerleri konusu küçük yaşlarda körpe zihinlere işlenmeye başlanmalı, değerlerine sahip çıkan iyi örnekler artırılmalı, değer aşınmalarına vaktinde müdahale edilmelidir. Bir değer korunması, ancak ona değer vermekle ve emek harcamakla mümkündür.

ve sadakatin tesisi ve bu değerlerin korunması hususunda neler yapılmalıdır?

Sevginin muadili ve sevilmenin yaşı yok. Menfaat üzerine kurgulanmamış samimi bir sevgi, her birimiz için sudan ekmekten farksız bir ihtiyaç. Bu sevgiyi besleyen, uzun ömürlü olmasını sağlayan ise merhamet. Acıtmamak, incitmeye özen göstermek, her türlü şiddetten uzak kalarak iletişim kurmak İslam'da merhamet olarak adlandırılıyor. Sadakat de aynı şekilde, hem sevginin hem de güvenin devamını sağlayan dürüstlük ve bağlılık duygusunun adı. Bütün bunları bir sandalyenin ayakları gibi düşünebiliriz. Hangisi daha önemli diye sormanın anlamı yok, zira biri olmadığında diğerleri de aileyi ayakta tutma işlevini kaybediyor. Bu değerlerin güçlü bir şekilde ailede yer alması, ayakların yere sağlam basması öncelikle "değer" kavramına dair bilinç oluşturmaktan

geçiyor. Çocukluktan itibaren sevginin, merhametin ve sadakatin önemine dair eğitim vermekten ve çok daha önemlisi bu hususlarda çocuklara ve gençlere iyi örnek sunmaktan geçiyor. Değerlerle dost olmayan bir dünyada yaşıyoruz. Günümüzde her türlü değer yargısının ve ahlaki ilkenin geçerliğini yitirmesi için uğraşan bir endüstri var. Medyanın gücünü sonuna kadar kullanan bu endüstri, insanı değerden uzaklaştırarak yolunu izini bilmez hâle getirmeye çalışıyor. Oysa değerler hem bireyi hem de aileyi belli bir çizgi üzerinde sağlıklı hedeflere ulaştırır, tabir caizse istikamet üzere tutar. Dolayısıyla aile değerleri konusu küçük yaşlarda körpe zihinlere işlenmeye başlanmalı, değerlerine sahip çıkan iyi örnekler artırılmalı, değer aşınmalarına vaktinde müdahale edilmelidir. Bir değerlin korunması, ancak ona değer vermekle ve emek harcamakla mümkündür.

Değerlerin güçlü bir şekilde ailede yer alması, ayakların yere sağlam basması öncelikle "değer" kavramına dair bilinç oluşturmaktan geçiyor. Çocukluktan itibaren sevginin, merhametin ve sadakatin önemine dair eğitim vermekten ve çok daha önemlisi bu hususlarda çocuklara ve gençlere iyi örnek sunmaktan geçiyor.

Aile aynı zamanda değerlerle yaşayan ve değerleri yaşatan, nesilden nesile aktaran en önemli kurumdur. Kadınların ailede değerlerin aktarılmasındaki rolünden bahsedermisiniz?

Annenin ilk nefesten itibaren bebeğin yanında olması, ona ilk ve en güçlü sevgiyi sunan, şefkati gösteren, güveni aşılayan kişi olması elbette farklı bir konuma yükselmesini sağlıyor. Çocuğun dünyasında izleme ve öğrenme deyince de anne öne çıkıyor ve bu yaratılış kodlarından gelen bir durum. Ailede değer aktarımı, ağırlıklı olarak anne hatta büyükanneler eliyle gerçekleşiyor. İyiyi kötüyü,

doğruyu yanlış, güzeli çirkini, hatayı savabı çocuğa öğretmek annenin temel uğraşlarından birisi oluyor. Ama bu hususta babanın rolü yokmuş gibi davranmak ve aslında büyük bir sorumluluk anlamına da gelen değer aktarımını sadece kadınlara bırakmak elbette doğru değil. Değerin ailede yaşanılır olması, çocuğun onu görerek örnek almasını ve içselleştirmesini sağlıyor. Tabii ki değerın yaşanılır olması da annenin ve babanın hassasiyetiyle mümkün olabiliyor. Söz gelimi merhamet gibi bir değeri korumada; merhametsizliği, vicdansızlığı, şiddeti, adaletsizliği, haksızlığı ailenin dışında bırakmada büyükler ne kadar kararlı ve başarılıysa çocuklar da o kadar nasibdar oluyor.

Rahmet iklimi olan ramazan ayındayız. Bu ay, manevi değerlerin ailede yaşatılmasında, çocuk ve gençlere benimsetilmesinde çok önemli bir fırsat zamanıdır. Bu vesileyle ailede değerlerin yaşatılması noktasında ramazan ayı nasıl değerlendirilebilir?

Ramazan, diğer bütün aylara nazaran insani ve İslami değerlere bağlılığımızı daha fazla pekiştiriyor. Aslında bu değer iklimini sağlayan ilahi bir dokunuş var bu ayda. Manevi bir hava, kutsal bir mevsim var. Ama aynı zamanda bizler de ramazan gelince birbirimizi daha fazla iyilik yapmaya teşvik ediyor,

bir seferberlik başlatıyoruz. Dolayısıyla onun sunduğu ilahi fırsatı ve toplumsal heyecanı değerlendirip değerlere yatırım yapmak çok anlamlı.

İyilik, değer konusunda bir üst çatı. İyilik adına ne varsa bir değere inanmaktan ve onu hayata aktarmaktan doğuyor. Sadece çocuklara ve gençlere değil; kendimize de iyiliği, iyi insan olmayı, iyilerin yanında yer almayı, iyilikten yana tercihlerde bulunmayı ramazan vesilesiyle hatırlatmamız gerekiyor. Sürekli çocukları nasıl eğitir, gençleri nasıl yönlendiririz derken, zaman zaman kendimizi ihmal ettiğimizi düşünüyorum. Oysa biz ne kadar değerlerimize sahip çıkar ve değer odaklı yaşarsak çocuklar ve gençler de bizim ürettiğimiz şartların doğal sonucu olarak değerlerle güzelleşen bir dünyada yaşayacak. Yapmadığını çocuğa emretmek, yaşamadığını gençten beklemek maalesef sonuç vermiyor. Kendimizden başlayan bir değerlenme atılımı, en yakınlarımız olan ailemizi ve doğal olarak nesillerimizi de harekete geçirecektir. Bu bakımdan ramazan, gerçekten daha iyi insan olmak ve iyiliğe yol açan her türlü değeri desteklemek için mükemmel bir fırsat. Bu fırsatı değerlendirmeyi diliyor, Cenab-ı Hak'tan bizleri aile imtihanımızda başarılı kılmasını niyaz ediyorum.

Öz Geçmiş

1974'te Ankara'da dünyaya geldi. Konya İmam-Hatip Lisesi ve Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra, aynı üniversitede "Rasûlullah'ın Hanımları Konu Alan Rivayetlerinin Değerlendirmesi-Kadın Konulu Uydurma Rivayetler-" başlıklı tezi ile 1998 yılında yüksek lisansını, "Birgili Mehmed Efendi'nin Hadisçiliği ve et-Tarîkatü'l-Muhammediyye (Tahkik ve Tahlil)" konulu tezi ile 2005 yılında doktorasını tamamladı. 1999-2000 yılları arasında Ürdün'ün başkenti Amman'da Şuayb el-Arnaûd'un tahkik ve tahrir merkezinde eğitim aldı. 2011 yılında yardımcı doçent, 2012 yılında doçent, 2017 yılında profesör oldu. Diyanet İşleri Başkanlığının *Hadislerle İslam* adıyla yayımlanan Konulu Hadis Projesi'nde editör ve yazar olarak görev üstlendi. 2011 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı Aile ve Dinî Rehberlik Daire Başkanı, 2014 yılında Diyanet İşleri Başkanlık Müşaviri, 2017 yılında ise Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı olarak atandı. Sünnet perspektifinden kadın, aile, ahlak ve değer temalı makale, konferans ve tebliğlere imza attı.

MEDİNE GÜNLERİ

■ Seher CAN

Balıkesir Edremit Vaizi

Sabah namazı yaklaşıyor, insanlar akın akın Mescid-i Nebevi'ye gidiyor. Kimi yürüyor kimi koşuyor. Namaza daha vakit var, deyip biraz yavaşlatıyorum adımlarımı. Etrafımdan, yanımdan yüzlerce insan geçiyor; yüzleri farklı, giyimleri farklı, dilleri farklı ama gayeleri aynı: Peygamber mescidinde huzura varmak. Bir çift yaklaşıyor yanıma,

giyimlerinden fakir bir ülkeden geldikleri besbelli; bir şey soruyor, önce anlamıyorum sonra "Mescit mescit" diyor erkek telaşla, gülümsüyorum istemsizce ve "Hadi beraber gidelim." diyorum. Konuşmadan yürüyoruz, arada hanımefendi ile bakışıp gülümsüyoruz. Biraz gidince Mescid-i Nebevi'nin ışıkları görünüyor, yanımdaki çift heyecanla adımlarını hızlandırıyor. Benim geride

kaldığımı fark edince kadın dönüp bir şeyler söylüyor, ne dediğini anlamıyorum ama hareketlerinden teşekkür ettiği belli, "Allah kabul etsin." deyip ayrılıyor kendi dilimizde.

Serin olur Medine sabahları ama öyle üşüten bir soğuk değil bu, tatlı bir serinlik. Hafif üşüseniz bile yükselen ezan sesiyle gönlünüzden bedeninize bir sıcaklık yayılır. Ezan

başlayınca insanlar adımlarını hızlandırır ve mescide doğru bir insan seli akar, hiç kimse yanındakinin kimliğiyle, kıyafetiyle, diliyle ilgilenmez. Peygamber sevgisi o kadar sarmıştır ki gönülleri, mahşerî kalabalığa rağmen taşkınlık, kavga gürültü yok denecek kadar azdır Medine’de. Kardeşin kardeşi hor görüp ezdiği bu dünyada bu kadar farklı ırkın bir arada durup kimsenin birbirini

kırmadığı, herkesin birbirine sevgiyle baktığı, birbirine saygı duyduğu başka bir yer var mı acaba? Peygamber’in yurdunda, Peygamber’in huzurunda olmanın bilinciyle atılır adımlar, o bilinçle şekillenir davranışlar. Ayakkabısını çıkarıp yürüyen insanlar görürsünüz mescidin bahçesinde, yürürken Peygamber’i incitmekten korkan, konuşurken sesini kısın, âdeta konuşmaktan

hayâ eden insanlar. Bu düşüncelerle yürürken bir ayet çınıyor kulaklarımda ve dilime dökülüyor. “Ey iman edenler! Seslerinizi, Peygamber’in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırduğınız gibi, Peygamber’e yüksek sesle bağırmayın, yoksa siz farkına varmadan işledikleriniz boşa gider.” (Hucurat, 49/2) Bu ayetin hayata geçirildiği yaşandığı yerdir Medine.

Namazdan sonra hanımların randevusu var, Ravza-i Mutahhara'ya girilecek. Namazın bitmesiyle birlikte randevusu olan Allah Resulü'nün nazlı misafirleri 359 no'lu kapıya akın ederler. Hepsinin gözleri yaşlı, heyecanla gözlerimizin içine bakarlar. Yüzlerde tebessüm, gözlerde yaş, dillerde salavatlar ile içeri girilir. Bu randevu için her biri yıllarca beklemiş nazlı misafirler büyük bir heyecanla ve şaşkınlıkla görevlilerin yönlendirmeleri ile Ravza-i Mutahhara'ya varırlar. Orada insanların hakiki imanına ve Peygamber sevgisine şahitlik edersiniz, secdeye gözyaşları sel olur. Kimi secdeye kapanır kalkmaz kimi kitlenir kabri şerife, uzun uzun selamlama yapar kimi namazını kılıp bir sütuna yaslanır, boynu bükük duaya açar ellerini. O an hiç bitmesin istersiniz, Rabb'e arz edilen duaların âdetâ kabulüne şahitlik edersiniz. Ayrılırken insanların ayakları geri geri gider, bu ayrılık hiçbir ayrılığa benzemez; sanki yüreğini Ravza'da bırakır hacılar, tekrar tekrar bakar Efendisine "Bırakma beni" dercesine. Dışarı çıktıklarında hepsinin yüzünde hüznü bir tebessüm vardır. Peygamber'i ziyaret etmiş olmanın mutluluğu ve huzurdan ayrılmış olmanın hüznü, iki duyguyu aynı anda müşahede edersiniz yüzlerde ve tabii Efendimiz'in (s.a.s) cennet bahçelerinden bir bahçe diye müjdelediği Ravza-i Mutahhara'da secdeye varmış olmanın verdiği tarif edilemez bir mutluluk.

Medine'de görülmesi gereken bir mescit daha var; Kuba Mescidi. Yüce Allah'ın "... Daha ilk günden takva temeli üzerine kurulan mescit ise namaz kılman için elbette daha uygundur; burada gerçekten arınmak isteyen adamlar vardır. Allah da arınmaya çalışanları sever." (Tevbe, 9/108) diyerek işaret ettiği, Efendimiz'in (s.a.s) Medine'ye hicret ederken on dört gün kaldığı Kuba'da sınırlarını kendisinin çizerek inşa ettiği mescit. "Kim evinde güzelce temizlenip abdest aldıktan sonra başka maksatla değil, sadece namaz kılmak için Kuba Mescidi'ne giderse bir umre yapmış gibi sevap kazanır." (Tirmizi, Salat, 242) diye müjde vermişti rahmet Peygamberi. İşte Yüce Allah'ın bahsettiği temizlenmeyi

seven Müslümanlar, bu mübarek mekânda hem Hz. Peygamber'in umre müjdesine mazhar olmayı hem de takva azıklarını almayı umarak huzura varırlar. Daha mescide varır varmaz içinizi bir huzur kaplar; âdetâ asırlar öncesine gider ve namazı Efendimiz'in imametinde sahabe efendilerimiz ile birlikte kılacakmış gibi hissedersiniz. O duygularla huzura varırsınız. Ve bir gün tekrar gelmeyi umarak ayrılırsınız.

Medine'ye gidip de Uhud'a uğramamak olmaz. Uhud bir dağ olmaktan öte Peygamber'i koynunda saklayan, koruyan heybetli bir yuva hissi verir insana. Şehitliğe doğru yürürken bastığı toprağın Hz. Hamza, Abdullah b. Caş, Mus'ab b. Ümeyr (r.a) ve daha

nice şehitlerin kanlarıyla yıkanmış olduğunu düşünüp daha bir huşu ve edeple atılır adımlar. Edeple duaya durulur şehitliğin önünde; din-i mübin-i İslam'ın yayılması için, İslam Peygamberi'ni korumak için canlarından geçen aziz şehitlere Fatihalar dökülür dillerden, sessizce ve gözyaşları eşliğinde. Sonra yine edeple ayrılıp Okçular Tepesi'ne çıkılır. Okçular Tepesi, Uhud Savaşı'nın gidişatının değiştiği yerdir. Uhud'a her gelen bu tepeye çıkar ve onun manevi atmosferinde biraz zaman geçirir. Uhud'dan alınacak dersler vardır; sabrın önemi gibi, dünya malının değersizliği gibi ve belki de en önemlisi mümin kardeşini hatalarından dolayı yermemek, hatalarını yüzüne vurmamak gibi. Okçular

Tepesi'ni terk edenlerin isimleri hiçbir zaman anılmamış, kendileri bu hatalarından dolayı hiçbir zaman yerilmemiştir.

Sahabe Efendilerimiz (r.a.) bize çok büyük bir kardeşlik dersi vermişlerdir. Bu kutsal beldenin her bir köşesi tarihî anlara şahitlik etmiş, dolaşırken âdeta Asr-ı Saadet'te yaşıyormuş hissi uyanır gönlünüzde. Sizi o anlara götüren mekânlardan biri de hiç şüphesiz Mescid-i Kibleteyn'dir; Hz. Peygamber'in gönlündeki Kâbe sevgisine şahitlik etmiş olan bu mübarek mescit, bünyesinde iki mihrap barındırır. İslam'ın ilk zamanlarında Hz.

Peygamber namaz kılarken Mescid-i Aksa'ya yönelirdi. Aslında gönlünden kiblenin Hz. İbrahim'in kiblesi olan Kâbe'ye çevrilmesini geçiriyor ve bu doğrultuda bir vahiy bekliyordu. Öyle ki Mekke'de iken Kâbe'de namaz kıldığında Rûkn-i Yemânî ile Hacer-i Esved arasından Kâbe'yi önüne almak suretiyle hem Kâbe'ye hem de Kudüs'e yönelmekteydi. Hicretten bir buçuk yıl sonra bir gün bu mescitte namaz kılarken yıllardır beklediği o kutlu haber geldi. "... Seni elbette, razı olacağın kibleye döndüreceğiz. O hâlde hemen Mescid-i Haram'a (Kâbe'ye) doğru dön. (Ey müminler) siz de nerede olursanız olun, (namazda) oraya doğru dönün." (Bakara, 2/144) Burada namaz kılarken ruhen Asr-ı Saadet'e gider, Yüce Allah'ın Resulü'nü sevindirdiği o anlara şahitlik edersiniz. Allah Resulü ve ashabının yaşadığı o bayram sevincini iliklerinize kadar hissedersiniz.

Burada eller huzura açıldığında dualarda mutlaka Mescid-i Aksa ve Filistin anılır, gözyaşları içinde. Bir de Türkiye'den giden hacıların mutlaka gidip gördüğü ecdadı rahmetle yâd ettiği Hicaz Demiryolu ve Amberiye Mescidi var. Ecdadımızın Medine'deki onlarca eserlerinden sadece biri olan bu mescit, Allah ve Resulünü ne kadar seven bir millet olduğumuzu tekrar hatırlatır bize.

Medine'de geçirilen kısıtlı zaman, kutsal mekânları ziyaret ve mümkün olduğunca vakit namazlarını Mescid-i Nebevi'de kılmak, olabildiğince mescitte fazla zaman geçirmekle tamamlanır. O birkaç gün Mescid-i Nebevi insanların evi gibi olmuştur; kimi termosta çayını yapıp bahçesinde çay eşliğinde sohbet eder kimi bir şemsiyenin gölgesinde uyur kimi gününü oruçlu geçirip iftarını mütevazı bir sofrada, mescidin bahçesinde, Peygamber'in yanı başında açar.

Hiç bitmesini istemediğiniz bu güzel anların sonuna gelindiğinde tarifsiz bir hüznün sarar ruhunuzu. Vedalar hep zor olmuştur ama bu başka bir zorluk; tarifi imkânsız bir sızı yerleşir kalbinize, son kez Yeşil Kubbe'nin karşısına geçtiğinizde kalbiniz yerinden fırlayacakmış gibi hissedersiniz. Söylenecek çok şey vardır ama lâl olur diller; En Sevgili'nin ebedî istirahatgâhı uzun uzun seyredilir ve tekrar görüşmek dileğiyle gözyaşları içinde veda edilir Sevgili'ye.

YAŞAYAN GAZİ MÜZE ÇANAKKALE KİLİTBAHİR KALE MÜZESİ

■ Sümeyra YAMAN

Kilitbahir Kalesi Çanakkale Boğazı'nın Avrupa kıyısında bulunur. Anadolu kısmında bulunan Sultaniye Kalesi ile karşılıklı boğazın bekçiliğini yaparlar. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethetmeden hemen önce Sultaniye'yi, fethin ardından da Kilitbahir Kalesi'ni inşa ettirmiştir. Bu kale, tarihte pek çok kültüre ev sahipliği yapmış olan Çanakkale ilinin Eceabat ilçesinin Kilitbahir köyünde yer almaktadır. Uzaktan bakıldığında kalp, yürek ve

yonca yaprağı biçimindeki mimarisiyle hoş bir görüntü oluşturan kalenin yapılış amacı boğazın güvenliğini ve gemilerin denetimini sağlamak aynı zamanda gelebilecek saldırılara engel olmaktır.

Bu kalede uzun yıllar yaşamış olan Piri Reis, Marmara'dan çıkan gemilerin boğazdan geçiş iznini Rumeli tarafındaki kaleden aldıkları için buradaki kaleye Bahr-i Kilid dendiğini,

fakat çok akıntılı ve derin olduğundan kalenin önünde büyük gemilerin demir atmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.

Evliya Çelebi, Kilitbahir Kalesi'nin içinde kiremit örülü evlerin ve bir de caminin bulunduğu bir mahallenin mevcudiyetinden bahseder.

Bu mahallenin han, hamam ve çarşısının olmadığını da ekler. Ayrıca burada buğday ambarları ve cephaneliklerin olduğunu kaydeder. Kıyıya Mora yarımadasından getirilmiş topların yerleştirildiğini, Kanuni devrine ait daha başka topların da mevzilendiğini bildirir.

Kale, Kanuni Sultan Süleyman tarafından ilave edilen bir kule (Sarı Kule) ve yeni sur duvarları ile güçlendirildi. Venedik'le yapılan Girit Savaşı sırasında Kilitbahir Kalesi yenildi. III. Selim tarafından Napolyon Savaşları sırasında tekrar elden geçirildi. II. Abdulhamid döneminde de bakım ve onarımları yapıldı. Kültür ve Turizm Bakanlığınca 2011'de başlanan kalenin restorasyonu 2015'te tamamlanarak ülkede aktif olarak kullanılan tek kale müzesi olarak ziyarete açıldı.

Deniz kenarında genişçe bir alana yayılmış olarak kurulan, askerî mimaride eşine benzerine rastlanmayan bir üslupla yapılan bu kalenin iç kısmı üç yapraklı yonca biçimindedir. Yonca yapraklarının her birinin içleri yuvarlak birer avlu hâlinindedir.

Tarihi Rubu Tahtası (Çeyrek)

Kilitbahir Kale Müzesi Sinevizyon Bölümü

Üçlü yoncanın birleştiği yerde bir kule yükselir. Ortadaki kule yoncanın üç yaprağının ortasında üçgen bir plana sahiptir. Orta kuledeki mazgallardan (kale duvarlarında gözetleme yeri olarak kullanılan delikler) bu avlulara kolayca atış yapmayı mümkün kılar. Kilitbahir Hisarı'nın iç kalesinin dizaynındaki incelik, mimarının orijinal bir geometri bilgisine sahip olduğunu ve bunu fevkalade bir ustalıkla uyguladığını belli eder.

Kale, bizi görkemli kapısı ile karşılar. Kapının etrafında iki büyük burç sanki kapının ayakta durmasına yardım eden sırtlar gibidir. İçeri adım attığımızda iç içe geçmiş yonca biçiminde bahçeleri ve onların merkezindeki Ana (İç) Kule, sonradan eklenmiş Geç Dönem Avlusu (Hisar Peçe), Sarı Kule

ve Piri Reis'in kaldığı mekânları görürüz.

Kilitbahir Kale Müzesi uzun restorasyon ve müze olarak tanzim etme çalışmaları sonucu "yaşayan müze" hâline getirilmesiyle son şeklini almıştır. Kale içindeki yedi katlı Ana Kule, zamanında depolama ve barınma yeri olarak kullanılmıştır. Mevcut durumda ise kaledeki ibadet, ticaret, savunmaya yönelik eserler, yeme içme kapları, mutfak gereç ve geleneklerinin

canlandırıldığı ve eserlerinin sergilendiği kısımlar vardır. Etraftaki kazılardan çıkarılan eserler de burada ziyarete açılmıştır.

Bir dönem Kilitbahir Kalesi'nde görev yapmış ünlü Türk denizcisi Piri Reis'in anısına düzenlenen bölümde ise ziyaretçiler dönemin denizcilik araç gereçlerinin yanı sıra Piri Reis'in meşhur dünya haritasını günümüz haritası ile karşılaştırmalı olarak görebilmektedir.

Kilitbahir Kalesi'ndeki sinevizyon bölümünde, Kilitbahir Kale Müzesi ve Kilitbahir Kalesi hakkında bilgiler içeren belgeselleri izleyebilirsiniz. Kaleye Kanuni Sultan Süleyman döneminde eklenen Sarı Kule "Engelsiz Müze" bölümü olarak dizayn edilmiştir. Burada Osmanlı kaleleri genel olarak anlatılırken Osmanlı kale mimarisi, kalelerin yapısal

donanımları, Osmanlı teşkilat yapısı, Avrupa'daki Osmanlı kalelerinin gravürleri, savunma silahları, ticareti ve günlük yaşamı bugünün teknolojisi kullanılarak anlatılmaktadır.

Geç Dönem Avlusu (Hisar Peçe), Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapılan tamirat esnasında kalenin savunmasını güçlendirmek amacıyla eklenen ön savunma

Sarı Kule

Kilitbahir Sokakları

mekanıdır. Bu avlu içerisinde geç dönem karargâh binasının kalıntıları ile topçu canlandırması yer almaktadır.

Çanakkale Deniz Savaşı sırasında düşman güllesi isabet etmiş gazi bir kale olan bu müze, restorasyonun ardından tarih uzmanlarının gözetiminde aslına uygun olarak "yaşayan kale müze" şeklinde tasarlanmıştır. Ziyaretçilere, kale hayatının o döneme dair yaşanmışlıkları görsel teknolojilerden faydalanılarak anlatılmaktadır. Birçok eserin sergilenmesiyle bizlere tarih merkezli bir görsel şölen sunulmaktadır. Bu kale müzesi, son dönemdeki en güzel ve en özel kale restorasyonlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kilitbahir Kalesi'nin surlarına ses sistemiyle birlikte yerleştirilen heykel muhafızlar, kaleye gelen misafirleri o döneme ait muhafızlar arasında bir parola olan "Yektir Allah" nidalarıyla karşılıyor. Değerli okuyucularımızı Çanakkale'ye davet ediyor, Kilitbahir Kalesi'ni ziyaret etmelerini hararetle tavsiye ediyorum.

Piri Reis Bölümü

MUALLALAR VE VİLDANLAR

■ Naime ERKOVAN

Genç kadın pencerenin önünde kitap okuyordu. Eli çenesinde kıpırdamadan oturuyordu büyük sandalyesinde. Geniş eteklerinin üzerine yaydığı kitap, onu türlü hayallerin ve umutların içinden geçirirken dışarıda kar yağıyordu. Okuduğu kelimeler arttıkça gözlerinde eşsiz bir sevginin alevi büyüyordu. Başını kaldırıp pencereden baktığında bir şöminenin olgun ateşi belirdi gözlerinde.

Genç kadın deniz kenarındaki bir bankta kitap okuyordu. Elleri, rüzgâr sayfalarını karıştırmasın diye kitabının kenarlarına kenetliydi. Geniş bir fiyonkla çenesinin altında düğümlediği şapkası, dalgaların coşmasıyla kanatlanmaya hazırdı. Bir kurtulsaydı o düğümünden... Genç kadının okuduğu

kelimeler arttıkça gözlerinde aşkın alevi büyüyordu. Başını kaldırıp denize baktığında fırtınanın ortasında parlayan bir deniz fenerinin sıcak ışığı belirdi gözlerinde.

Genç kadın yatakta kitap okuyordu.

Genç kadın bir ağacın altında kitap okuyordu.

Genç kadın hep okuyordu...

Romanın bir tür olarak ortaya çıkmasıyla birlikte kitap okuyan genç kadın resimleri çoğaldıkça çoğaldı. Belki de tarihin en masum reklam çalışması bu resimlerdi. Çünkü romanın hedef kitlesi o gün de sonraki yüzyıllarda da genç kadınlar olacaktı.

Avrupa'da yayımlanan ilk romanlara bakıldığında kitap başlıklarının kadın isimlerinden oluşması tesadüf olmasa gerek. *Pamela*,

Jessica gibi başlıklara sahip bu romanlar son derece hacimliydi. Amaç, bir sır değildi. Kadınları ve genç kızları can sıkıntısından alıkoyacak ve onları oyalayacaktı romanlar. Ancak bu masum amacı gerçekleştiren uzun vadede zihinleri de dönüştürdüğünü anlamak, biraz zaman alacaktı.

İlk romanların belli şablonları vardı. Her şeyden önce eşsiz bir aşk vadetmesi gerekiyordu. Büyük bir heyecan ve sürükleyicilik unsuru da unutulmamalıydı. Bu özelliklere bakıp da gerçek manada bir edebî eserin ortaya çıkmayacağı aşikârdır. Alabildiğine hacimli olan bu kitaplar, okuma yazma oranının da artmaya başladığı zamanlara denk gelir. Yüzyıllar boyu okuryazar sayısı son derece düşüken o rakamların içerisinde kadınların yer

alması imkânsızdı. Batı'nın toplumsal ve kültürel anlamda değişimiyle birlikte roman türü de önemli bir araç hâline geldi.

Zaman içerisinde tür gelişti ve büyük yazarlar ona karşı duyarsız kalmadı. Böylece edebî nitelikli romanlar da okurlarla buluştu. Bunlardan en meşhurları olan Gustave Flaubert'in *Madame Bovary* ve Tolstoy'un *Anna Karanina* romanlarının hedef kitlesi yine kadınlardı. Bir kadının adını taşıyan eserler nitelik olarak yükselirken romanın şöhreti hem arttı hem de tür, geniş sahalara yayıldı.

Batı edebiyatında sıkça karşımıza çıkan bir mevzu da romanla birlikte perçinlenmiş oldu: Kitap okumak insanı zehirler. En meşhur ve en eski örneği elbette Don Kişot oldu. Okuduğu şövalye romanslarıyla akıllı bir hayli karışan Don Kişot'un başına gelenler herkesin malumu. Yüzyıllar içerisinde bu görüş hep varlığını korudu. Öyle ki Emma Bovary, çokça roman okuyup o eserler yüzünden tutkulu bir aşkı beklemeye başlayınca hayatı altüst oldu. Çünkü sadece beklemekle kalmadı, onun arayışına girdi. Kitapların insanları kötü etkilediği görüşünü birçok eserde görürüz. Hatta Ray Bradbury'nin *Fahrenheit 451* isimli distopik eserinde bile konu ele alınır.

Roman, kadınlara hitap ederken onları şekillendirmeye de başladı elbette. Toplumsal

Romanın bir tür olarak ortaya çıkmasıyla birlikte kitap okuyan genç kadın resimleri çoğaldıkça çoğaldı. Belki de tarihin en masum reklam çalışması bu resimlerdi. Çünkü romanın hedef kitlesi o gün de sonraki yüzyıllarda da genç kadınlar olacaktı.

anlamda kadınların sahaya çıkmasında türün, bu reform niteliğindeki etkilerinin payı yadsınamaz. Kadın yazarların artmasıyla edebiyat yeni bir soluk yakalarken ele alınan konular da o çerçevede oluştu. Yok sayılan bir insan grubu, artık görünmez kalmayacaktı.

Türk edebiyatında da tabii ki yankıları olacaktı bütün bu gelişmelerin. Batılılaşma süreciyle türün edebiyatımıza bir eğitici gibi girdiğini görüyoruz. Hedef kitlesi bizde de genç kızlar olunca dönüştürücü bir vazife yüklendi romanlara. Batılı tarzda aşk maceraları genç kızların hayallerini süslerken Beyoğlu semti, o hayallerin gerçekleşme kapısı olarak gösterildi. Ahlaki bozulmanın bu gelişmelerle ve türle birlikte hızlandığını unutmamak gerekir.

Kadın okuyucularıyla olduğu kadar romanlarındaki kadın karakterlerinin psikolojik tahlilleriyle ön plana çıkan

Peyami Safa, onların ruhunu belki de en iyi incelemiş ve eserlerine taşımış yazarımızdır. İnce ruh dalgalanmalarını dahi yakalayabilen Safa'nın bu anlamda incelenmeye değer eseri şüphesiz *Bir Tereddüdün Romanı*'dır. 1933 yılında yayımlanan eser, adından da anlaşılacağı üzere dönemin insanında asri bir hastalık gibi ortaya çıkan tereddüt kavramını Muharrir-Mualla-Vildan üçlüsü etrafında inceler.

Tereddüdün dönem insanı üzerindeki yıkıcı etkisiyle birlikte iki ayrı kadın tipi de oluşturmayı başarır Peyami Safa. Mualla, Muharrir'in "klasik" diye nitelendirdiği bir ailenin kızyiken Vildan, psikolojik zaafıların birçok semptomundan oluşan enteresan ve son derece canlı bir karakterdir.

Özellikle sinemada yansımaları görünen *femme fragile* ve *femme fatale* tiplerinin edebiyattaki örnekleridir Mualla ve Vildan. Biri kırılğan, hassas kadının resmiyken diğeri, baştan çıkaran ve şeytani kadının resmidir. "Klasik terbiye almış bir kız" olan Mualla, çağın Batılılaşan ailelerinin bir ferdi temsil ediyor. Muharrir'in sözleriyle aktaracak olursak: "Bana derhal tevekkül ve inat hissi verdi. Yalnız müdafaa halinde ve pasif bir mücadeleyi sevdiğini zannettim. Bu seciyesiyle Gandi'yi hatırlatmıştı."

Peyami Safa da dönemin getirdiği yeni rüzgârın etkisiyle farklı bir insan ve özellikle de genç kız modeli tasarlar. Eskiye tamamen reddetmek ve yeniye her şeyiyle kabul etmek yerine, ikisinin sentezinden oluşan bir kadının hayalini kurar. Şu tasviriyle Mualla tam da bu resmin temsilcisidir:

“Nahif ve titrek vücudunun umumi karakteriyle ince sesi arasındaki tabîî ahenk, mizacının sert ve vahşi taraflarını o kadar örtüyordu ki, artık yavaş yavaş kaybolmaya başlayan klasik ve ruhani genç kız tipinin basübadelmevte uğramış yeni bir hayalini canlandırıyordu. (...) Bu hayal asrileşmiş kadınlara ait erkekçe sertliklerinden ve kabalıklarından gittikçe sıyrılıyor ve maziye doğru hızla koşarak on sekizinci asır Avrupa’sının genç kız tiplerinden birine tetabuk ediyordu.”

Mualla da kendini tarif ederken iki dünyanın sentezinden ziyade, kadın modellerinin karışımından bir tablo çizer: “Ben hem müfrit hem mutedil olmak isterim, azami bir nizamsızlıkta azami bir nizam ararım, hiç kimse benim kadar derbeder ve muntazam olmamalıdır, hayatımda bunu az çok tatbik ettim, iki zıt kutupta aynı zamanda seyahat çok güç, fakat imkânsız değil.” Bu sözleriyle de Safa’nın tereddüt kavramının hakkını verir.

Her şey belli bir sükûnet içinde ilerlerken Vildan çıkar gelir. Gelişi bir fırtına gücündedir. Temas ettiği herkesi, özellikle

de Muharrir’i sarsması bu yüzdendir. Oluşturduğu yıkıcı havayı şu sözlerle dile getirir:

“Onu gördüğüm ilk on dakika içinde, o ana kadar tanıdığım kadınların en gayritabisi karşısında bulunduğumu anladım: bütün vücudu ve elleri, daimî hareket halinde bulunan, fevkalade sinirli bir kadın; insana verdiği tesir her an değişiyor. Kısa müddetler içinde güzellikten çirkinliğe ve en kaba insiyakların hoyratlığından en ruhi süzgünlüklere ve safiyetlere giden merdivenin basamaklarından hızla inip çıkıyordu.”

Dönem için yeni değildir belki Vildan ama edebiyata bu denli müthiş bir psikolojik tahlille yansması yenidir. Fakat Peyami Safa’nın Muharrir’e söylediği şu sözlerle, toplum içerisinde böylesi kadın tiplerine sıkça rastlandığı inancı kuvvetlendirilir. “Ben senin gibi insanlar tanımadım değil. Hatta kadınlardan daha çok. Bunlar bizim memlekette âdeta bir sınıf teşkil ederler. Hem de hepsi asil dediğimiz ailelere mensupturlar.”

Mualla ağırlıklı olarak akıllı temsil ederken Vildan saf duygudur. Onun tavrı ve davranışlarını şekillendiren yalnızca kalbidir. Hiçbir toplumsal normu önemsemeden kendisini duyguların akışına bırakmaktan çekinmediği gibi soylu -ama tamamen Batılı kahramanlık tablolarında görülen tarzda- bir intiharla dünyadan ayrılmayı hayal eder. Vildan öylesine canlı bir karakterdir ki Mualla

onun gelişinden sonra gölgede kalır, hatta neredeyse hepten kaybolur.

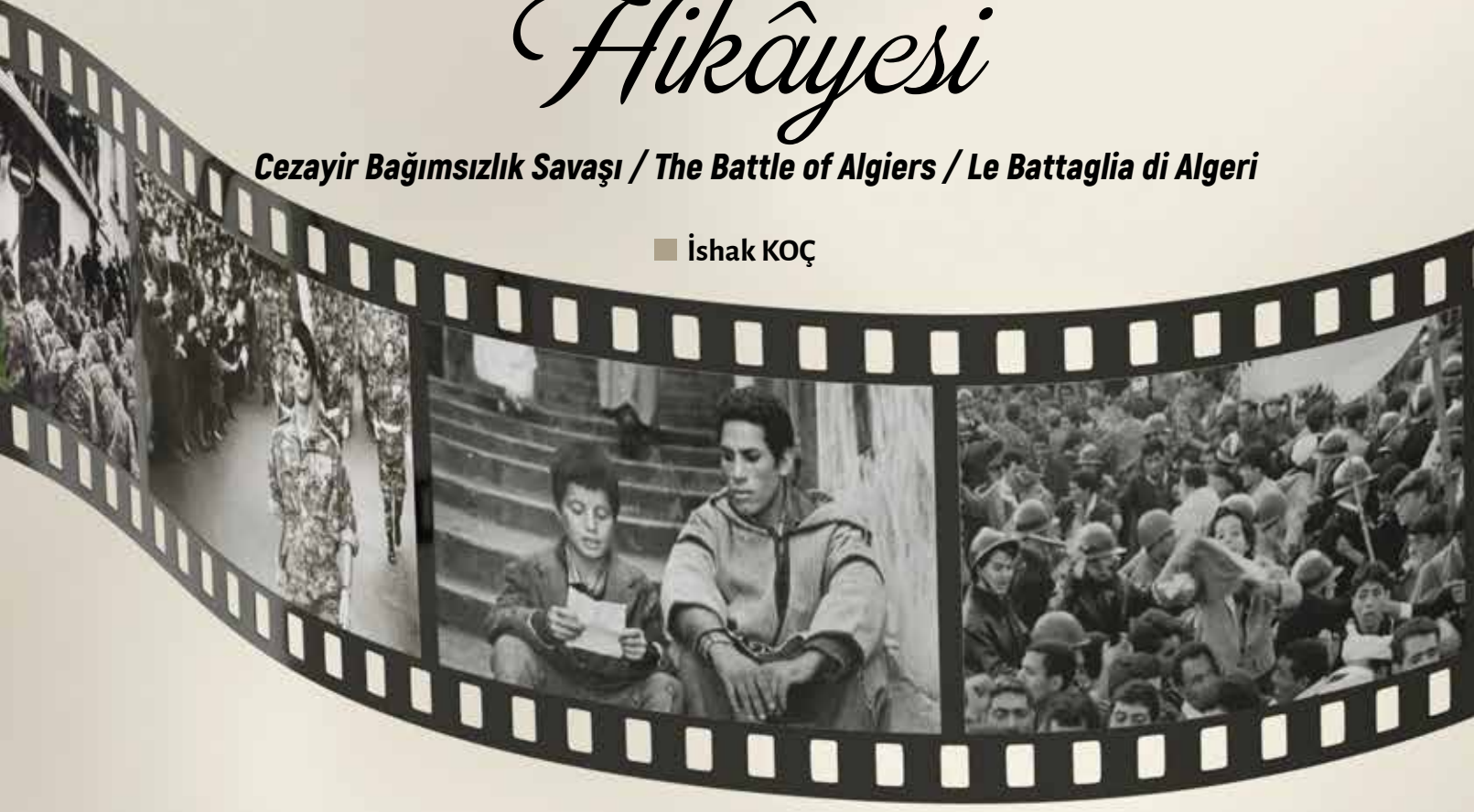
Peyami Safa iki ayrı kadın modeli çizerken duyguyu ve toplumsal sorumluluğu birbirinden ayırır. Mualla gibi kızlarla evlenilip yaşantılara çekidüzen verilir mesajını sezdirse de Vildan gibilerinin de hayatta yer almaları gerektiğini arzular. Bu iki özelliğe sahip tek bir kadın tipi tasarlamak yerine, iki ayrı kadın oluşturması keskin sınırlar çizer ihtimaller arasına. Zaten yazarın da bu konuda kafası karışıktır. Nitekim Muharrir’e söylediği şu cümleler bunun açık delilidir:

“İnsanları şu iki türlüye ayırmış görüyordum: Bir kısmı hiç değişmeyen ihtiyatları, yaşama usulleri, muayyen ve hükümleri ve hakikatleri, içtimai bir sınıf içinde muayyen dereceleri olanlar. Amele olsun, müstehlik olsun, bunlar birer manevi burjuvadırlar. (...) Fakat başka bir kısım insan daha var: bunlar daha canlı, daha hızlı, daha belli bir değişme içinde her zaman keşmekeşlerini tazeliyorlar; her sınıfın muhitine dalıp çıkıyorlar ve kolaylıkla intibak ettikleri kadar, kolaylıkla da isyan ediyorlar. Bunlar, romanlarındaki birçok insanlar gibi sınıfsızdırlar. Teessüs etmemekte, cemaat ve müstehase olmamakta ilahi ve şeytani bir ısrarları var. Korkunç bir tarzda mücadele ediyorlar. Bütün sanatkârlar ve Vildan’lar. Kendimi onların içinde buluyorum, onlardan nefret ediyorum, kaçmak istiyorum ve onları seviyorum.”

BİR DİRENİŞ Hikâyesi

Cezayir Bağımsızlık Savaşı / The Battle of Algiers / Le Battaglia di Algeri

■ İshak KOÇ

Savaş filmleri tarihsel gerçekliği, taraflar arasında haklılığı, başarı ya da başarısızlığı belirlemez. Daha çok acının görsele servis edilmesini yahut savaş esnasında inşa edilen kahramanlığı berkitir. Konular tamamen kurgu olabileceği gibi gerçeklik üzerine kurulmuş doku-drama, biyografi ya da alternatif tarihî kurgu şeklinde ele alınır.

Cezayir'in direniş mücadelesi ve bağımsızlığı üstüne çokça filme rastlamak mümkündür. Bunların çoğu tıpkı şimdiki zamanın Hollywood yapımları

gibi uzun süre kolonyalist olarak orada bulunan, Cezayir halkını çok iyi tanıyan ve sanki aralarında akrabalık bağı varmış gibi davranan Fransız yapımlarıdır. Gerçi belli alanda akrabalık bağı olabilir zira 1960'lardan itibaren akın akın göçüp Fransa'ya yerleşen Cezayirli oranı azımsanmayacak kadar yoğundur. Doğum yeri Fransa'nın bir şehri olan Cezayir asıllı futbolcular, oyuncular, modacılar, sanatçılar ve elbette banliyöleri dolduran işçiler, toplumsal alanın her cihetini etkileyecek kadar etkindir. Keza Fransız yapımı herhangi bir sinema filminde Cezayir ya

da Fas asıllı oyuncu görmek de sıradandır.

Gillo Pontecorvo tarafından yazılıp yönetilen, 1966 İtalyan-Cezayir ortak yapımı *La Bataille D'Alger*, emperyalizmi yerlilerin bakış açısından eleştiren neo-realist bir filmidir. 1954 Kasım ayından 1957 Aralık ayına kadar süren Cezayir Bağımsızlık Savaşı'nı, sonra 2 Temmuz 1962'de Cezayir'in bağımsızlığını kazanışını anlatır. İki milyondan fazla köylünün toprağından edilmesine, 250 bin Müslüman Cezayirlinin katledilmesine, direnişin tarihsel köklerini oluşturan mücahit Abdulkadir

el-Cezairi'ye (1808-1883) ise değinmez. Aslında Cezayir'in bağımsızlık yolunda ayaklanması, diğer bağımsızlık savaşlarına benzer; halkın her kesiminden, her yaş grubundan, kadın erkek demeden insanların örgütlenip canını dişine takarak eyleme geçişi, onca fedakârlıktan sonra bir ülke ve millet olarak temayüz edişi gibi... İşgale uğramış, sömürgeleştirilmiş, sindirilmiş hiçbir toplumda eyleme geçmek sanıldığı kadar kolay olmaz. Cezayir'de de direniş hareketini harlayıp alevlendirmek için başında pek güç görünür. Ancak memleketin yürekli evlatları, tahakkümün farkındadır ve topluluklar hâlinde katledilmek, tutuklanıp işkencelere maruz kalmaktansa dirayetli bir direniş ateşi tutuşturmak evladır. O zaman hareketin adı FLN olur. Yani Front de Liberation Nationale... Sadece Cebhetü't Tahriru'l-Vatani olarak tanımlansa belki üstü örtük yarı sömürge kifayeti söz konusu olmaz! Şu hâlde isim bile Fransızcadır.

The Battle of Algiers, Cezayir bağımsızlık savaşından çok söz konusu FLN örgütünün yapılanmasından eylemlerine devrim esnasında işlevini anlatır. Örgütsel yapılanmalara örnek teşkil edecek mahiyette üçlü gruplardan oluşan bir piramit yapısı... Her hücre, emir aldığı ve iki adet astına ilettiği yani örgüt içinde kendisi hariç üç kişiyi tanıyacak şekilde gruplanmalardan oluşur. Dolayısıyla mensuplarından biri yakalandığında ele verebileceği sadece üç kişi vardır. Fransız generaller bunu çözdüğünde artık çok geçtir. Örgüt halktan teveccüh görmüştür ve 400

bin kadar Müslüman, bir şekilde FLN eylemlerine iştirak etmektedir.

Eylemler ve sonuçlarından öte, filmin başarısı hem dönemsel olarak hem de sanatsal açıdan takdir görür. Âdeta İtalyan Yeni Gerçekçiliği'nin bir ürünü gibi görünen film, tarihsel gerçeklik hissini arttırmak için belgesel tipi bir kurguyla, çoğunlukla gerçek savaş yaşamış profesyonel olmayan oyuncularla yapılır. Brahim Haggiag'ın başarıyla oynadığı Ali La Pointe'den Sadi Yasef'in oynadığı el-Hadi Cafer'e, Larbi Ben M'Hidi'ye varıncaya kadar savaş döneminin gerçek kahramanlarını canlandırmak filme bir nevi belge niteliği kazandırır. Hikâyenin üstüne kurulduğu karakter Ali La Pointe (Ali Ammar, 1930-1957) filmin finaline yakın işlendiği gibi yanındakilerle birlikte öldürülür.

Cezayir 1962'de Fransız sömürsünden kurtulur. Sonra kahraman ilan edip kurtarıcı kabul ettiği zihniyetten onu kim kurtarır bilinmez. Bilinen FLN, dünyanın birçok memleketinde bugünün şartlarında bile görülebilecek şekilde kurucu güç olarak mutlaklaşır. Yıllar sonra 1990'da Abbas Medeni liderliğindeki Cezayir İslami Selamet Cephesi (FIS), bugün dahi devam eden iktidarı seçime zorlayıp önemli başarı elde eder. Elbette sonuç Mısır'ın Mursi'si gibidir; Abbas Medeni ve Ali Belhac 12 yıl hapis cezası alır. FIS'in Abdulkadir Haşani liderliğinde girdiği 1992'deki genel seçimde de başarılı olduğu görülünce Fransız güdümlü ordu yönetime el koyar, seçimleri iptal eder.

Yönetim, Müslümanların seçim kazanmasını tehdit addedip iç savaşa kadar gider. Yüz bin insanın hayatına mal olan iç savaş on yıl kadar sürer. Oysa rahmetli Abbas Medeni, 23 yaşındayken Cezayir Kurtuluş Savaşı'nın ilk gününde, 1 Kasım 1954'te başkent Cezayir şehrinde Fransız ordusunun propagandasını yapan yerel Fransız Radyo Birimi'ne bomba koyduğu gerekçesiyle 17 Kasım 1954'te tutuklanan adamdır. Savaşın, Fransızların Cezayir'i terk etmesiyle sona erdiği Mart 1962'ye kadar 7,5 sene hapiste kalır ve ağır işkence görür. Bu kısmın henüz filmi yapılmaz.

Cezayir her halükârda bizde Cezayir menekşesi diye anılan mor ve doğal çiçek kadar güzeldir; halkı, direnişi, cesareti, filmleri, dik başlılığı ve insaniyetiyle. Belki kimileri yıllar sonra öz geçmişinde Cezayir'in, Oran'ın, Setif'in, Buleyde'nin adı geçsin ister. Belki geçmektedir! Belki Akdeniz kıyısının sert yüzlü insanlarına ayrı bir muhabbet besleyen, sırasında Idir, Cheb Khalid, Rachid Taha dinleyip hüzünlenen insanlar vardır.

Orijinal İsmi:

La Battaglia di Algeri

Süre:

121 dk

Tür:

Savaş, Belgesel

Yönetmen:

Gillo Pontecorvo

Senarist:

Franco Solinas

Yapım:

1966 -İtalya

ORMAN VE ŞEHİR YANGINLARI

■ Şule TÜZÜN

İnsan çabası sonucu oluşan yapılar ve doğal güzellikleriyle göz alıcı ormanlar, günlük hayatımızda karşılaşılabileceğimiz birtakım risklere yol açıyor. Yangın, bu risklerin belki de en tehlikelilerinden biri; ancak doğru tasarlanmış bir bina, yangın gibi felaketlerin önüne geçebilir ya da en azından zararlarını azaltabilir. Kendi yaşam döngüsünün içinde bırakılmış, insan elinin hırpalamadığı ormanlar yangınlardan korunabilir ya da yangın riski en aza indirgenebilir. Bu nedenle,

binaların planlanma ve inşaa edilme sürecinde yangına karşı güvenlik tedbirlerinin alınması sadece bir tercih değil, zorunlu bir ihtiyaç hâline gelmiştir. Çünkü yangın güvenliği, sadece binaların değil içlerindeki hayatların da korunması demektir.

Binalara tasarım aşamasında, yangın güvenliği önlemlerinin entegrasyonu artık kaçınılmaz bir unsurdur. Pasif ve aktif yangın güvenlik sistemleri, binaların temel tasarım aşamalarında göz önünde bulundurulmalıdır. Pasif önlemler arasında dayanıklı malzemeler, acil çıkış yollarının

doğru planlanması, yangın kapılarının doğru noktaya konumlandırılması en önemli başlıklardır. Aktif sistemler ise yangın alarm sistemleri, yangın sprinkleri ve yangın söndürücüler gibi elemanları kapsar. Bu sistemler, yangının erken tespit edilmesini sağlayarak hızlı müdahale şansını artırır ve yangın sırasında zararın en aza indirilmesine büyük oranda yardımcı olur.

Doğal Yangınlar: Normal şartlarda orman yangınları, doğal süreçlerin bir parçası olarak vuku bulur ve ekosistemlerin yenilenmesine yardımcı olur. Ancak, iklim değişikliği ve insan etkilerinin bir sonucu olarak bu yangınların sıklığı ve şiddetinin arttığı günümüzde normal olmayan bu yangınlar karbon döngüsü üzerinde önemli etkilere sahip olmakta ve biyoçeşitliliği tehdit eder hâle gelmektedir.

İnsan Yapımı Yangınlar: İnsan faaliyetleri sonucu çıkan yangınlar, genellikle ihmalkârlık veya kaza sonucudur. Kentsel

alanlardaki yangınlar, genellikle yoğun nüfuslu bölgelerde büyük zararlara ve can kayıplarına yol açabilir. Bu tür yangınları önlemenin en doğru yolu yangın güvenliği eğitimiyle toplumun bilinçlendirilmesi ve yapısal yatırımların uzun vadeli düşünülerek doğru planlanmasıdır.

Her iki tür yangının da toplum üzerinde derin etkileri vardır. Doğal ve insan yapımı yangınlar, topluluklar üzerinde stres, kayıp ve travma yaratır. Ayrıca yangınlar, toplumsal ve ekonomik yapıları zorlar, yerinden edilme ve göç gibi sosyal sorunlara yol açabilir.

Yangınlar, sadece doğal yaşamın ve insan yapılarının karşılaştığı bir tehdit değil, aynı zamanda bir dönüşüm süreci olarak da ele alınabilir. Her yangın, beraberinde bir yıkımı getirirse de doğada bu yıkım, bazen yeniden doğuşun habercisidir. Ancak insan toplulukları için bu yeniden doğuş süreci, çok daha karmaşık ve zorlayıcı bir hâl alabilir. Toplumsal dokunun yangının izlerini nasıl sildiği ve bu süreçte nasıl kendini yeniden inşa ettiği, bu felaketlerin ardından öne çıkan derin ve anlamlı birer tema olmaktadır.

Orman yangınları, ekolojik açıdan yıkıcı olduğu kadar yenileyici özellikler de taşıyabilir. Doğal süreçlerin bir parçası olarak işlev gören bu yangınlar, aşırı bitki örtüsünü temizleyerek yeni bitki yaşamının büyümesine yer açar ve böylece habitatların sağlığını devam ettirmesine yardımcı

olur. Tabiatı, özellikle orman ekosistemlerinde yangınlar, genç ağaçların ve bitkilerin büyümesi için ihtiyaç duyulan alanı açarak ekolojik döngünün devam etmesini sağlar. Bu yangınlar sonrasında orman zemini, daha önce yaşlı ve verimsiz bitkilerin kapladığı alanı temizlemiş olur. Bu, bir nevi tabiatın kendi kendini yenilemesini sağlar.

Ancak günümüzde, iklim değişikliği ve insan etkisiyle artan yangınların ekosistemler üzerindeki dengesiz etkileri ciddi boyutlara ulaştı. Özellikle, küresel ısınma ile birlikte sıcaklık artışları ve kuraklık dönemlerinin uzaması, orman yangınlarının daha büyümesine ve kontrol edilmesi zor hâle gelmesine neden oluyor. Bu durumun, ormanlardaki hayvanların ve bitkilerin

yaşamını tehdit ederken küresel ısınmayı daha da tetiklediği bilinen bir gerçek.

Diğer taraftan, kentlerde meydana gelen yangınlar ise toplumsal yapıları ve insan yaşamını doğrudan etkiler. Nüfusun yoğun olduğu kentlerde meydana gelen yangınlar, can kaybı ve büyük maddi hasarlarla sonuçlanabilir. Yangın güvenliği önlemlerinin yetersizliği, bu tür yangınların yayılmasına ve daha fazla zarara yol açmasına neden olabilir. Ayrıca bu yangınlar, toplumda psikolojik travmalar yaratır ve uzun süreli sosyoekonomik problemlere neden olabilir. İnsanların yaşam alanları, iş yerleri ve tarihi yapılar gibi önemli mekânların kaybı, toplumsal hafızada derin izler bırakır ve insanların veya toplumların kendilerini yeniden inşa etme süreçlerini zorlaştırır.

Bu iki yangın türü arasındaki farklı etkileri anlamak, yangın yönetimi ve önleme stratejilerinin geliştirilmesinde hayati öneme sahiptir. Orman yangınlarına karşı, yangınları doğal bir süreç olarak yönetme ve ekosistem zararlarını en aza indirme stratejileri benimsenmelidir. Buna karşılık, kentsel yangınlar ve diğer yangınlar için, yangın güvenlik yönetmeliklerinin güçlendirilmesi, toplumların bilinçlendirilmesi ve acil durum müdahale kapasitesinin artırılması gerekmektedir. Her iki durumda da bireylerin ve toplulukların yangınlar karşısında daha dirençli hâle gelmesi için eğitim ve hazırlık programları büyük önem taşır.

İnşa edilme sürecinde yangına karşı güvenlik tedbirlerinin alınması sadece bir tercih değil, zorunlu bir ihtiyaç hâline gelmiştir. Çünkü yangın güvenliği, sadece binaların değil içlerindeki hayatların da korunması demektir.

BALKANLARDAN ANADOLU'YA GÖÇ

■ Dudu ALKAN

*Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum
Her lahza bir alev gibi hasretti duyduğum
Kalbimde vardı Bayron'u bedbaht eden melâl
Gezdim o yaşda dağları hulyâm içinde lâl
Aldım Rakofça kırlarının hür havâsını
Duydum akıncı cedlerimin ihtirâsını*

Yahya Kemal Beyatlı

Göç, ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret olarak tanımlanır sözlükte. Göçü insani açıdan önemli kılan şey demografik özelliğinden çok kişisel ve toplumsal hayatta yarattığı etkilerdir. Savaşların ortaya çıkardığı en zorlu sonuçlardan birisi de göçe zorlanmaktır. Göçü toplumdaki diğer yer değiştirmelerden ayıran başlıca ölçüt, göç edenin sosyal ve ekonomik ilişkilerini değiştirip yeni sosyal ve ekonomik ilişkilerini kurmasıdır.

Tarih boyunca savaşlar her dönemde olagelmıştır. Bazı savaşlar coğrafyaların ve milletlerin kaderini değiştirmiştir. Tarihimizin en büyük kayıplarından biri Rumeli'nin elden çıkmasıdır. Osmanlı Devleti, Anadolu ve Rumeli ana ayakları üzerinde duran bir devlettir. Rumeli'nin kaybedilmesi İmparatorluğun kanatlarından birinin kopması sonucunu doğurdu.

Tuna ve Adriyatik'ten Meriç çizgisine çekilmemiz iki

safhada oldu: 1877-78 Rus Savaşı ve 1912-13 Balkan Savaşı. Bu iki savaşı da kaybeden Osmanlı Devleti'ne Balkanlardan göç akını başlamıştır. Balkan Savaşları, Türk tarihinde birçok açıdan büyük öneme sahiptir. Osmanlı Devleti açısından en önemli sonucu ise 1878 Berlin Antlaşması ile sarsılan hâkimiyetinin bu defa kesin ve net olarak Balkanlarda bitmesidir. Böylece İstanbul'u koruyacak hinterland dâhil olmak üzere Osmanlı Avrupa'sının büyük bölümü elden çıkmıştır. Balkanlarda kaybedilen her bir toprak parçası, o topraklardan kopup gelen göçmen kabileleri demektir. Bunun sonucunda Balkan coğrafyasında her geçen gün İslam nüfusunun oranı azaldı. Yani göç, yaşanan zulümler sebebiyle geri dönüşü olmayan kaçınılmaz sondu fakat bunun ağır sonuçları da vardı.

Balkanlar, Avrupa kıtasının güneydoğusunda yer alan bir yarımada'dır. Adını bölgede bulunan Balkan dağlarından alır. 1912-13 Balkan Savaşları neticesinde günümüz Trakya toprakları hariç bütün Rumeli'nin kaybı millî hafızamızda büyük bir travma

meydana getirmiştir. Bu, savaş neticesinde kaybedilen bir toprak parçası değildir sadece. Kaybedilen, içindeki Türk ve Müslüman nüfusuyla bir vatandır. Balkan Savaşlarının en önemli neticelerinden biri, Rumeli'nin kaybı ve akabinde I. Dünya Savaşı ile Osmanlı'nın fiilen sona ermesine sebep olmasıdır.

Balkan Harpleri sırasında ve sonrasında yaşanan zulümler 19. ve 20. yy. tarihindeki en önemli dramlardandır. Dünya tarihinde emsali az görülen bu zulümler, Osmanlı'nın Balkanlardan geri çekilme süreciyle başlamış ve

Göç, kendi içinde zorluk barındırır ancak acısı olmayanın tarihi de yoktur. Göç demek, her şekilde vatan hasreti çekmeye talip olmak demektir. Göç demek, yaşadığı evden, yurttan, mahalleden, vatanından ayrılmak demektir.

maalesef uzun yıllar devam etmiştir. Tabii ki bu geri çekilmenin sonucunda yerleşik Müslüman nüfusa katliam yapıldığından göç kaçınılmaz olmuştur. Son yüzyıl boyunca, imparatorluktan ulus devlete uzanan çizgide Türkiye'nin göçlerle dönüşen bir ülke oluşu, yalnızca kendi coğrafyası için değil dünya coğrafyası için de önemli bir olgudur.

Göç, kendi içinde zorluk barındırır ancak acısı olmayanın tarihi de yoktur. Göç demek, her şekilde vatan hasreti çekmeye talip olmak demektir. Göç demek, yaşadığı evden, yurttan, mahalleden, vatanından ayrılmak demektir. Maddi açıdan göçmen, gittiği yerde geldiği yerdeki rahatı bulamayabilir, kendi ayakları üzerinde durabileceği bir çabanın içine girer. Az ile yetinmeyi, başkasına muhtaç olmamak için daha çok çalışmayı, kendisinden sonraki nesle rahat yaşayabilecek bir ortam hazırlamayı dert edinir. Üzerinde yaşadığımız bu topraklar, öteden beri göçmen diyarıdır. Bunun nedeni, Türkiye'nin içinde bulunduğu konjonktürel yapıdır.

Balkanlardan Türkiye'ye yapılan göçlerin çok önemli siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel sonuçları bulunmaktadır. Balkan Savaşı ve sonrasında yaşadıkları topraklardan ayrılarak bütün geçmişini, servetini, komşusunu, bağını, bahçesini arkada bırakmak zorunda kalan binlerce insan göç

Osmanlı Devleti, Anadolu ve Rumeli ana ayakları üzerinde duran bir devlettir. Rumeli'nin kaybedilmesi İmparatorluğun kanatlarından birinin kopması sonucunu doğurdu.

etmiştir. Bu göçün bir kısmı Balkan coğrafyasının kendi içinde cereyan ederken çok büyük bir kısmı ise Anadolu'ya yönelmiştir. Bu coğrafyadan Türkiye'ye gelen göçlerin I. Dünya Savaşı ve sonrasında da devam ettiği dikkate alındığında genel itibarıyla hem Balkanlarda hem de Türkiye'de demografik yapıyı önemli ölçüde etkilediği görülür. Necip milletimiz, tarihinin her döneminde ırkına, diline, rengine, inancına bakmaksızın mazluma umut, çaresize çare, kimsesize sığınak olmuştur.

Bu çerçevede Balkan göçleri Müslüman nüfusunun yoğunluğu üzerinde olumlu katkılar yaparak bu toprakların yeni kurulacak

Türkiye Devleti'nin "misak-ı millî" sınırları üzerinde kurulmasına imkân sağlayan en önemli unsurlarından birisi olmuştur. Balkanlardan gelen "muhacirlerin" hepsinin yönetim tarafından, kurucu unsurlar olarak kabul edildiği ve "ev sahibi" olarak yerleşmelerinin istendiği de bir başka gerçekliktir. Ayrıca, bu yerleşme sırasında gelenlerin eski statülerinin korunmasına özen gösterildiği anlaşılmaktadır. Bugün Balkanlarda yaşanan birçok sıkıntının etnik ve dinî ayrımcılıktan kaynaklandığı düşünülürse, Osmanlı Devleti'nin bu bölgede uyguladığı ve birlikte yaşama kültürünü inşa ettiği medeniyetin ne kadar isabetli olduğu anlaşılır.

Türkiye, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e, iki yüzyıldan uzun bir süreyle göç alan başlıca bölge ülkesidir. Balkanlarda, yüzyıllarca kader birliği yaptığımız insanları kendi talihlerine bırakamazdık. Balkan Türklerini, Müslüman Arnavutları, Boşnakları, Torbeşleri ve Pomakları Balkanlardan Türkiye'ye taşımış olan bu göç dalgaları günümüz Türkiye'sinde Balkan kökenli büyük bir nüfus oluşturmıştır. Gelen bu göçmenler sayesinde modern Türkiye sınırları içerisinde etnik köken bakımından çeşitlilik oluşmuştur. Rumeli'den göç hareketleri incelendiğinde nüfus itibarıyla en fazla göç Bulgaristan'dan gerçekleşmiştir. Daha

sonra sırasıyla Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya gelmektedir. Türkiye'deki Balkan kökenli insanlar, geride bıraktıkları ile bağlarını günümüzde de devam ettirmektedirler. Balkan ülkelerinde yaşayan soydaş ve dindaşlarımız Türkiye'ye karşı her zaman olumlu düşüncelere sahip olmuşlardır. Bu sayede Türkiye ile Balkan ülkeleri ve milletleri arasında sıkı ve canlı ilişkiler mevcuttur.

Sonuç olarak, yüzyılları bulan bir edim olan göç olgusu çoğu zaman "tek yönlü" bir yolculuktur ve "geri dönecek bir yuva" yoktur. Üç yüzyıllık göç tarihi incelendiğinde Rumeli'den Anadolu'ya yerleşen insanlar, Türkiye'nin 1/5'i kadar nüfusunun Rumeli kökenli olduğu gerçeğini bize göstermektedir. Bu sebeple Türkiye'nin, üst kimliğinde buluşan milletin mayasında çok kuvvetli bir Balkanlar (Rumeli) mayası buluruz. Etnik anlamda Türk'ü, Boşnak'ı, Arnavut'u, Tatar ve Pomak'ı buluşturan ve birbirlerine kenetleyerek Türkiye Cumhuriyeti'nde ve Türk kimliğinde birleştiren ortak payda ise Müslümanlıktır. Bu anlamda "Osmanlı havzası" olarak kavramsallaştırabileceğimiz Rumeli, Türkiye halkının büyük bölümü açısından coğrafi ve kültürel köken olarak ve de özellikle Müslümanlık zemininde tayin edici bir referans oluşturmaktadır. Onların bu topraklara kaynaşıp bütünleşmeleri mevcut

ekonomik ve kültürel yapıya fazlaca katkı sağlamıştır.

Rumeli topraklarından kopup gelen soydaşlarımız, dindaşlarımız bu topraklara can verip, ruh katan Anadolu insanına kolayca adapte olmuştur. Göçmenler Türkiye'deki üretkenliği arttırdığı gibi yeni bilgi ve tekniklerin öğretilmesi ile rekabet ortamının doğmasına da yol açmışlardır. Balkan Savaşları ve sonrasındaki göçler, nüfusun ideolojik olarak homojenliği yerine etnik ve dinî açıdan gerçek bir kalıcı homojenliğe dönüşmüştür.

Bugün ülkemizin hemen hemen tüm illerine dağılmış Balkan kökenli vatandaşlarımız devletimizin her kademesinde görev yapmakta ve vatanımıza katkı sunmaktadırlar. Balkanlar "soydaşlar, akrabalar, komşular ile bir arada yaşama kültürü"

demektir. Bu kelimeler bizim kültürümüzde çok özel bir yere sahiptir. Balkanlar bir kelimedede anlatılmak istense, cevap "biz" olacaktır.

Kaynakça

- Komisyon, *Göç ve İnsanlık*, DİB Yayınları, Ankara 2020.
- H.Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talihi Göç*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001.
- Halil İnalçık, *Osmanlı Hâkimiyetinde Ortadoğu ve Balkanlar*, Kronik Kitap Yayınları, İstanbul 2020.
- Yılmaz Öztuna, *93 ve Balkan Savaşları Avrupa Türkiye'sini Kaybımız Rumeli'nin Elden Çıkışı*, Babiali Kültür Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Bilal N. Şimşir, *Rumeli'den Türk Göçleri Belgeler 2*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1970, S. A10.
- Ali Fuat Örenç-İsmail Mangaltepe, *Balkanlar ve Göç*, Bursa Kültür Sanat ve Turizm Tic. A.Ş., Bursa 2013.

Tarihte bu ay neler oldu?

Diyanet İşleri Başkanlığı kuruldu.

(3 Mart 1924)

Dünya Sağlık Örgütü, COVID-19 salgınına pandemi ilan etti.

(11 Mart 2020)

İstiklal Marşı "Millî Marş" olarak kabul edildi.

(12 Mart 1921)

Türkiye Diyanet Vakfı kuruldu.

(13 Mart 1975)

Çanakkale Zaferi kazanıldı.

(18 Mart 1915)

Erzincan'da 6,8 büyüklüğünde deprem meydana geldi.

(13 Mart 1992)

Azizinin Yolu

■ Zeynep KAYSERİ UZUN

*Sızıyı giden su.
Suyun sızladığını kimseler bilmez.*

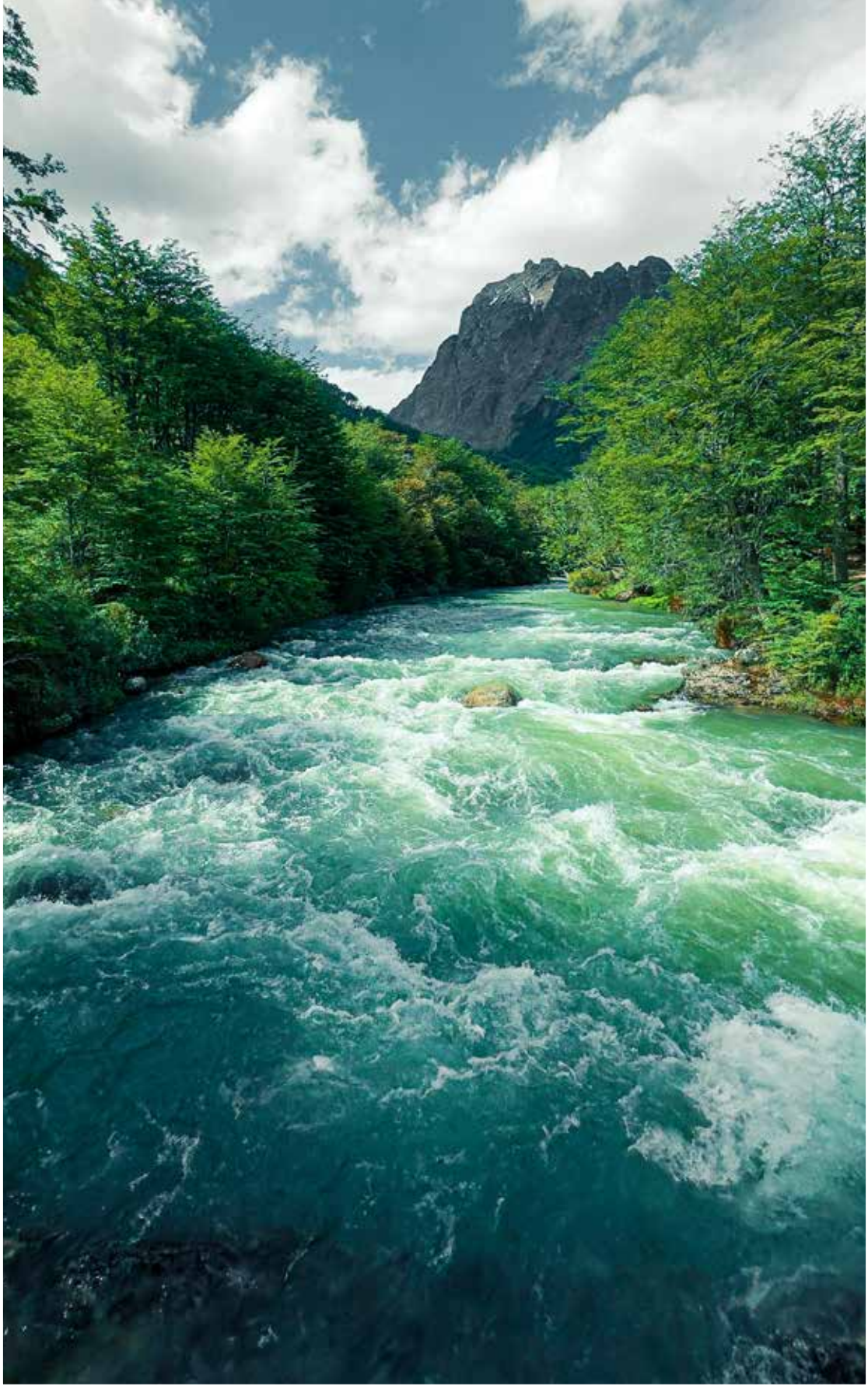
İsmet Özel

Bir umudun teline takılır, kıvrım kıvrım akar su. Toprağın kuru vicdanını yumuşatır, can olur dağa taş, yeşile, kuşa. Heybetli dağların dolu bağrından serin serin akar su. Şırıltısıyla süsler ahlat ağaçlarına giden yolu. Sabahın erken saatlerinde ormanı süsleyen senfonisini dinlemek nasıl da huzur vericidir. Ahenkli bir dansla yol alırken hiç hızlanmaz, yavaşlamaz ve öylece akar, akar. Her damlasında, birbirini kucaklayan, birbirine karışan farklı bir melodiyi takip eder.

Suyu coşkun hâle getiren nehirlerin akışı, bir hayatın anlatısına benzer. Buradaki

su, bir mürekkep gibi yaşanmışlıkların hikâyesini yazar. Bir çocuğun neşesini, bir kadının gözyaşını, belki de bir çobanın yanık kaval sesini fısıldar ince ince. O hep ileriye doğru aksa da geçmişin izlerini taşır. Oluştayken evren bir şeyler kaybolur, bir şeyler yeniden doğar. Bahar suyla gelir; yaz suyla büyür. Sudur cana ve toprağa sükûnet veren. Gökyüzünün mavisini arındıran da yine odur. Her zaman taze ve yeniden doğandır. Devinimdir çoğu zaman, bazense durandır su. Deniz kenarında veya bir göletin sakin sularına çarşaf gibi serilir. Durarak da var olabilmenin, durduğu yeri

Su, tasavvuf yolunun yolcuları için yalnızca bir akış değil, sabrın ve teslimiyetin de öğretmenidir aynı zamanda. Onun çağlayan sesinde, ilahi aşkın gizli mırıltısı duyulur; her damlasında aşk ile yanan gönüllerin vuslata susamışlığı saklıdır.

bilmenin güçlü bir simgesidir. İç hesaplaşmasının, derin düşüncelerin ve hislerin yansımasıdır. Huzur verici bir tonda teselli eder dertli olanı. Gün, yerini geceye bıraktığındaysa ürkütücü bir dille konuşur. Ay, yüzeyinde şimşek gibi parlarken hazin bir sırı fısıldar; hem çok sessiz hem de tüm evrene yayılacak şekilde. Her gece, bir parça daha derinleşir, her damla bir hayatın belli belirsiz izini taşır.

Hayatımızın tüm anını kucaklayan su, Türk-İslam tasavvufunda yalnızca fiziksel bir varlık değil, aynı zamanda manevi temizliğin, ruhsal arınmanın ve ilahi aşkın bir simgesine dönüşür. Kur'an-ı Kerim'de suyun hayat kaynağı olarak belirtilmesi, tasavvufun ona yüklediği anlamları daha da derinleştirir. Furkan suresinde "Biz, ölü toprağa can vermek, yarattığımız nice hayvanlara ve nice insanlara su vermek için gökten tertemiz su indirdik." diyerek Yüce Allah onun azizliğine işaret eder. Mevlevihanelerde şadırvanların zarif çağlayışı, semanın sessiz ve içsel ahengine karışan bir nağme gibi yankılanır. Dervişler, su gibi akışkan bir teslimiyetle Hakk'a doğru dönerler. Su, onların nefislerini terk edip aşkın sonsuz denizine karışmalarına eşlik eden gizli bir mürşittir.

Su, tasavvuf yolunun yolcuları için yalnızca bir akış değil, sabrın ve teslimiyetin de öğretmenidir aynı zamanda. Onun çağlayan sesinde, ilahi aşkın gizli mırıltısı duyulur;

her damlasında aşk ile yanan gönüllerin vuslata susamışlığı saklıdır.

Tarihî perspektiften bakıldığında medeniyet havzalarının suyun etrafında şekillendiği görülür. Nil, Dicle ve Fırat... Nice uygarlıkların tarihini yazmıştır. Üç kadim nehir, üç hayat taşıyıcısı, üç büyük medeniyetin beşiği. Güneşin altında billur damlalar gibi parlayan bu sular, insanoğlunun ilk şehirlerini, ilk dualarını, ilk umutlarını besleyen kutsal damarlar olmuştur. Nil, Afrika'nın bağrından doğup firavunların gölgesinde sessiz bir bilge gibi akar, taşkınlarıyla toprakları besler, kurak kumları bereketli vaha kılar. Dicle, asi bir derviş gibi coşkulu, kıyılarına hükmeden hükümdarlara bile boyun eğmeyen bir sükûnetle akar. Fırat ise yumuşak ama derin, sessiz ama kudretli... İki kardeş gibi birbirine kavuşarak Mezopotamya'nın bereketli topraklarına hayat üfler. Bu iki nehrin kıyısında, Sümer tabletleri kazınır, Babil kuleleri yükselir, Asur sarayları süslenir. Tarihin kalemi, bu suların serinliğinde ıslanır. Zigguratların gölgesi nehre düşerken uygarlığın ilk harfleri taş levhalara işlenir. Nil, Dicle ve Fırat, yalnızca coğrafyanın değil insanlığın da alın yazısını belirlemiştir. Onların etrafında şehirler doğmuş, alfabeler şekillenmiş, ordular yürümüş, aşklar filizlenmiş, ilahiler yükselmiştir. Bir su kenarında kurulan medeniyet, nehrin akışı gibi sonsuzluk vaadi taşır. Ve her çağ, her insan ve her

hikâye sonunda suya döner. Çünkü su, varoluşun aynasıdır. Ve bu üç nehir, insanoğlunun aynadaki en eski suretidir.

Zaman, insanın suyu yalnızca bir yaşam kaynağı olarak değil bir simge, bir arınma, bir yeniden doğuş olarak görmesini de sağlamıştır. Mitolojilerde su, temizliğin ve dirilişin mührüdür; nehirlerde günahlarını yıkayanlar, okyanusların derinliklerinde varoluşun sırlarını arayanlar, göletlerin yüzeyinde geçmişin yansımalarını görenler... Her su kütlesi, bir çağın, bir medeniyetin hafızasını saklayan derin bir ayna olmuştur.

Su, medeniyetler için sadece bir armağan değil bazen de bir mücadele demektir. Akarsular, denizler bazen insanları birbirine bağlayan bir yol bazen de ayıran bir sınır olmuştur. Savaşlar yalnızca toprak uğruna değil, su yollarının hâkimiyeti için de verilmiştir. Nehirler, krallıkları birbirinden ayıran doğal duvarlar olurken, denizler tüccarların ve kâşiflerin yollarını açmıştır. Her su yolu, uygarlığın hafızasına kazınmış bir hatırlatma; bir zaferin, bir kaybın, bir umudun yankısı olmuştur. Sonunda su, insanın en sadık dostu, bazen en büyük düşmanı, en derin sırrı ve en eski öğretmeni olarak nam salmıştır.

İslam kültüründe su, bir medeniyetin ruhu, bir inancın özü, bir hayatın mirasıdır. Bîrûnî, bir damlanın içinde kâinatın yasalarını görmüştür.

Denizlerin dalgalarındaki ölçüyü, suyun kaldırma kuvvetindeki dengeyi çözmüş, suyun evrenin diliyle konuşan bir bilge olduğunu fark etmiştir. Türk kültüründe su yalnızca susuzluğu gideren bir kaynak değil özünde bir arayıştır. Ve bu arayış, çeşmelerde hayat bulur. Çeşme, bir damla suyun bin yıl süren bir dua gibi yankılandığı bir yapıdır. Bir halkın suya duyduğu sevginin, estetik anlayışının ve manevi arayışının taşla ve mermerle vücut bulmuş hâlidir. Osmanlıdan günümüze çeşmeler yalnızca susuzluğu gidermez; aynı zamanda insanları bir araya getirir, sohbetlere, hatıralara ve dualara ev sahipliği yapar. Her çeşme, sadece bir su kaynağı değil birer buluşma noktası, hayır durağı, anı mekânıdır. Çeşme başında içilen bir yudum su, yalnızca bedeni değil ruhu da ferahlatır. İnsanlar burada gündelik hayatın telaşını bırakır, bir an için suyun akışına kulak verirler. Çeşmenin başında buluşanlar onun aynasında birbirlerini görür, merhameti, paylaşmayı, şükürü hatırlarlar. Osmanlı medeniyetinde çeşmeler, suyun sadaka olarak paylaşıldığı, ruhu arındıran bir şefkat nişanesi olarak inşa edilmiştir. Bir çeşme inşa eden kişi, Allah'ın rahmetine kavuşmayı umut eder, ismini suyun çağlayan sesiyle yüzyıllar sonrasına taşır. Taş kitabelerine işlenen isimler, akan suyla beraber bir dua gibi yankılanır;

Devinimdir çoğu zaman, bazense durandır su. Deniz kenarında veya bir göletin sakin sularına çarşaf gibi serilir. Durarak da var olabilmenin, durduğu yeri bilmenin güçlü bir simgesidir. İç hesaplamaşmasının, derin düşüncelerin ve hislerin yansımasıdır.

her damlası bir sevap, bir hayır, bir gönül duasına dönüşür.

Ve suyun en kutsalı... Zemzem. Hacı adayları, Kâbe'ye vardıklarında ilk olarak bu mukaddes suyu içer, bedenlerini ve ruhlarını aynı anda doyururlar. Zemzem, sadece fiziki bir içecek değil bir dua, bir şifa, bir arınmadır. Hac yolundan dönenler, bu kutsal suyu yanlarında taşır ve sevdiklerine sunarlar. Çünkü zemzem, yalnızca Mekke'nin toprağından doğan bir su değildir; o, bir hatıradır, bir niyettir, bir medeniyetin geçmişten geleceğe taşıdığı emanet gibidir.

Son olarak, bazı sözler taşlara kazınır; yüzyıllar boyunca dimdik ayakta kalır. Bazıları kâğıtlara dökülür; rüzgârın hafif dokunuşuyla savrulup gider. Ve bazıları da suya yazılır... Silinmeye mahkûm, yok olmaya yazgılı ama bir o kadar da derin ve anlamlı. İslam düşüncesinde suya yazı yazmak tabiri meşhurdur; fâniliği, geçiciliği ve dünyanın gelip geçici olduğunu anlatan güçlü bir metaforudur. Tıpkı Mevlana'nın dediği gibi: "Biz bu dünyaya kalmaya değil, göçmeye geldik. Suya yazı yazanlardanız." Su, bir ayna gibidir. İçine yazılan her harfi okur ama tutmaz. An gelir, bir âşığın duası gibi dağılıp gider. An gelir, bir bilgenin sessiz tefekkürü gibi derinlere gömülür. Suya yazılan kelimeler, insanın dünya üzerindeki izine benzer: Gelir, görünür, kaybolur. Şairin dediği gibi "Su gibi çoğalıyorum, su gibi tükeniyorum."

SEMMEL EL-KAHRAMANE

Divan-ı Mezalim Başkanlığına Atanan Kadın

■ **Meryem DALĞIÇ**

DİB Türk İslam Sanatları Daire Başkanı

Allah Teâlâ, âdemoğluna şan, şeref ve çeşitli nimetler bahşettiğini, mahlukat içerisinde de onu üstün kıldığını buyurur Yüce Kitabında. (İsra, 17/70) Şüphesiz bu üstünlüğün cinsiyet, milliyet, mal ve mülk ile değil de ancak takva ile olduğunu hatırlatır bizlere. Tarihî süreçte kadın erkek tüm müminler vahyin muhatabı olarak bu ilahi öğreti doğrultusunda yeryüzünü iyilik ve güzellikle imar etmişler, ilim ve bilim sahasında temayüz ederek hem kendi dönemlerini aydınlatmışlar hem de geleceğe rehber olmuşlardır. Asr-ı saadetten itibaren ilmî sahada ihtisaslaşan kadınlar, sosyal hayatın içinde de aktif rol alarak çeşitli meslekleri icra etmişlerdir. Abbasiler Dönemi'nde yaşayan ve Divan-ı Mezalim başkanlığı gibi önemli bir makama atanan Semmel el-Kahrâmâne de mesleği gereği adı tarihî kayıtlara geçen kadınlardan biridir.

Abbasi halifelerinden

Muktedir Billah'ın annesi Şağab Hatun'un sarayda görevlendirdiği ve en çok güvendiği kişilerden biridir Kahramane. Hayatı hakkında detaylı bilgi bulunmayan Semmel Hanım, mesleğiyle müsemma idi. Künyesi hâline gelen Kahramane veya el-Kaharime görevi, Abbasiler döneminde kadınlar için ihdas edilen önemli bir devlet mertebesiydi. Aynı zamanda, devlet

hiyerarşisinde bir kadının gelebileceği en son makamı. Kahramanelik görevinde olan kadınlar birçok yetkiyle donatılmıştı. Görevleri gereği Halife'ye yakın idiler ve mülki idare hatta askerî erkân üzerinde dahi büyük nüfuz ve sultaları vardı. Halife'nin çevresindekiler, özellikle vezirler onlarla ters düşmekten azami ölçüde sakınırlardı. Hilafet sarayının muhasebesi, halifenin haremi de dâhil saraydaki kimselerin bütün masrafları ve diğer ihtiyaçlarının giderilmesi gibi vazifeler Kahramane kadınların uhdesindeydi.

Şağab Hatun tarafından bu göreve getirilen ilk kadınların biri Ümmü Musa el-Kahramane'dir. Bu mühim görevi uzun yıllar başarıyla yürüten Ümmü Musa, ilerleyen süreçte kendisini Şağab Hatun'a rakip olarak görür ve iktidarı ele geçirmek üzere planlar yapar. Halife Muktedir hastalanınca harekete geçer, yönetime hâkim olmaları için ailesinden bazılarını mektuplar yazar. Ümmü Musa'nın düşmanları, onun gizli planlarını Halife Muktedir ile annesi Şağab

Semmel
Kahramane,
kendisine tevdi
edilen görevi
hakkıyla yerine
getirerek liyakatin
cinsiyette
olmadığını
gösteren güzel
bir örnek olarak
tarihi kayıtlara
geçer.

Hatun'a iletirler. Ahmet Ebu'l-Abbasi hilafete getirmek istediğini, bu konuda komutanları ikna ettiğini ve onlardan söz aldığını söylerler. Bu haber üzerine Ümmü Musa Kahramanelik görevinden azledilir, tutuklanarak hapse atılır. Bu hadiseden sonra ise kahramanelik makamına Semmel getirilir. Halife, Ümmü Musa ve yakınlarının soruşturulması görevini Semmel'e verir. Otoriter ve sert bir mizaca sahip olan Semmel'in yaptırdığı tahkikat ve yargılama sonucunda Ümmü Musa'nın tüm mal varlığına el konulur. Muktedir döneminin önemli siyasi ve sosyal olaylarından birisi olarak adlandırılan bu hadise Semmel el-Kahramane tarafından yürütülür.

Semmel, kahramanelik görevinin yanı sıra devlet otoritesinde söz sahibi olan Şağab Hatun'un resmî yazışmalarını da yapar. Halife ile annesinin nezdinde itibarı olan Semmel Kahramane, aynı zamanda akıl heyetinde olup resmî atamalarda onun fikrine başvurulduğu da görülür. Bu başvurulardan birisinde vezirlik makamına Ahmed el-Husaybi'nin uygunluğu konusunda görüşü sorulduğunda bu atamayı onaylar ve o kişi vezirlik makamına getirilir. Verdiği isabetli kararlarla dikkat çeken Semmel el-Kahramane, Şağab Hatun tarafından Divan-ı Mezalime başkan olarak atanır. İslam devletlerinde

en yüksek idari-adli yargı ve denetleme kurumu olan Divan-ı Mezalime bir kadının başkanlık etmesi tarihte ilk defa yaşanan bir hadisedir. Zira teorik olarak kadının hâkimlik yapması, fıkıh mezheplerince tartışmalı bir meseledir ve insanlar bu atamaya tepki gösterirler. Semmel el-Kahramane, ilk gün Divan-ı Mezalime geldiğinde üyelerden ve halktan hiç kimse mahkemeye gelmez. Dirayetli ve kararlı olan Semmel ikinci gün Divan-ı Mezalime geldiğinde kadıları kendisini bekler hâlde bulur. Kadıların mahkeme meclisinde hazır bulunması olumsuz tepkileri ortadan kaldırır.

Semmel Kahramane cuma günleri mahkemeye gelen dilekçeleri kabul eder, her davayı kadılar, fakihler ve halkın diğer kesimlerinin de hazır bulunduğu mecliste büyük bir dikkat ve titizlikle dinlerdi. Davaları adil bir şekilde ve hızlıca sonuçlandırması, hakkında oluşan olumsuz yargıların da kısa sürede bertaraf edilmesini sağladı. Daha önce onun davalara bakmasına öfkelenen, bu durumu kınayan halkın duygu ve düşünceleri de zamanla değişti. Öyle ki

Semmel'in verdiği kararlardan son derece memnun olan halk onu takdir etti. Nihayetinde onun uygulamalarından zulme uğrayan kimseler çokça istifade etti. İnsanların gönlü rahata ve huzura kavuştu.

Semmel el-Kahramane'nin Divan-ı Mezalime başkan olarak atanması sadece o dönemde değil İslam tarihinde de bir istisna teşkil eder. Zira İslam tarihinde doğrudan doğruya halife veya onu temsil eden dönemin baş kadısının yönettiği böylesine önemli ve herkese adalet dağıtan bir makamın başkanlığına hiçbir zaman bir kadın getirilmemiştir. Semmel Kahramane, kendisine tevdi edilen görevi hakkıyla yerine getirerek liyakatin cinsiyette olmadığını gösteren güzel bir örnek olarak tarihi kayıtlara geçer. (İhsan Arslan, Muktedir Döneminde Abbasilerde Sosyal Hayat, *İstem Dergisi*, S. 17, s. 123-154)

GELENEKSEL ANADOLU TIBBINDA Fitoterapi

■ Dr. Ahmet ÇELİK

Anadolu, binlerce yıldır farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış, zengin kültürel ve doğal mirasa sahip bir coğrafyadır. Bu topraklar, sadece tarihsel değil, aynı zamanda tıbbi açıdan da büyük bir hazine barındırır. Geleneksel Anadolu tıbbi, özellikle fitoterapi (bitkisel tedavi) alanında, doğanın sunduğu şifalı bitkilerle insan sağlığını koruma ve iyileştirme yöntemleri geliştirmiştir.

Yontma Taş (Paleolitik) Çağı'ndan beri Anadolu'da yaşayan insanlar, çevrelerindeki bitkilerden gıda, yakacak, silah veya mesken yapımı gibi amaçlarla yararlanmıştır. Bitkilerin ilaç olarak kullanılması çok eski devirlere kadar uzanmaktadır. Hititler dönemi tıbbi tabletlerinde bulunan reçete formüllerinde kayıtlı bitki adları, bu uygulamanın bir kanıtıdır. Bu dönemlerde yabancı bitkilerden

yararlanıldığı gibi, bazı önemli tıbbi bitkiler de drog (bitkisel ilaç ham maddesi) elde etmek için yetiştirilmekteydi. Ayrıca, Hititler ve Bizans döneminde Anadolu'dan elde edilen bazı drogların (haşhaş, mazi, safran gibi) dış ülkelere satıldığını da bilmekteyiz.

Kur'an'da Lokman suresine ismini veren, kendisine hikmetin verildiği belirtilen hekimlerin piri Lokman Hekim de tedavide bitkilerden yararlanmıştır. Hayatının bir döneminde Çukurova bölgesinde, Adana'da yaşayan ve bitkilerin dilinden anladığı, onlarla konuştuğu rivayet edilen Lokman Hekim'den günümüze tedavilerde kullandığı bitkiler ve terkiplerle ilgili herhangi bir yazılı eser ulaşmamıştır. Anadolu'da fitoterapi ile ilgili yazılı kaynaklar daha çok MS I. yüzyıl ve sonrasına dayanır. MS I. yüzyılla XI. yüzyıl arası Roma'lı Yunan hekimlerin, XI. yüzyıldan sonra da Türk ve

Müslüman hekimlerin etkileri ve eserlerini görebiliriz.

Çağının ünlü hekimleri olan Dioscorides ve Galen bu topraklarda yaşamıştır. Anadolu'yu da gezmiş olması nedeniyle ünlü Müslüman hekim olan İbn'ül Baytar'ın eserlerinde Anadolu'da yetişen tıbbi bitkiler hakkında çok geniş bilgiler bulunmaktadır. Yine tıp alanında yazılan eseri, (*El Kanun Fit Tıb*) 600 yıl boyunca Avrupa'daki tıp fakültelerinde ders kitabı olarak okutulan Müslüman hekim İbn-i Sina'nın bitkisel tedavi reçeteleri Selçuklu ve Osmanlı şifahanelerinde yerini almıştır.

Anadolu'da Selçuklu Uygarlığı (1071-1308) döneminde sağlık hizmetlerine son derece önem verilmiş; bimaristan, maristan, darüşşifa ismi verilen bugünkü adıyla hastane anlamına gelen birçok sağlık tesisi bu dönemde kurulmuştur. Dünyadaki tıp eğitimi ve sağlık hizmetini birlikte veren ilk tıp fakültesi ve hastanesi olan Kayseri'deki Gevher Nesibe Sultan Darüşşifası en önemlilerinden biridir. Yine Sivas'ta yapılan Sivas Darüşşifası, Selçuklu Dönemi'nin en büyük şifahanesidir ve günümüze ulaşabilen en eski hastanelerden biridir.

Eski hekimler aynı zamanda birer eczacıydı. Onun için ilaçların hazırlanış biçimlerini ve terkiplerini ayrıntılı bir şekilde eserlerinde belirtmişlerdir. IX. yüzyılda Yakup Bin İshak El Kindi tarafından kaleme alınan eser;

uçucu yağlar, aromatik sular ve pomatların yapımı, bunların ve diğer kıymetli drogların (misk, amber, safran ve kâfur gibi) taklitlerinin hazırlanması için kullanılan yöntemler vermesi açısından çok ilgi çekicidir. Aynı zamanda Selçuklu döneminde uçucu yağlar hakkındaki bilgilerin sınırlarını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Osmanlı Dönemi'nin tıp anlayışı Selçuklular Dönemi ve İslam tıbbının devamıdır. Aradaki fark, Arapça ve Farsça yerine Türkçe kullanılmasıdır. Osmanlı Uygarlığının ilk dönemlerine ait en önemli kaynak İbn'ül Baytar'ın *Müfredat* adlı eserinin Türkçe çevirileri olmuştur. Sonradan, daha önceleri Arapçaya tercüme edilmiş olan Hipokrat ve Galen gibi hekimlerin eserleriyle, İbn-i Sina'nın bazı eserleri Türkçeye çevrilmiştir.

Sultan Bayezit'in 1400 yılında Bursa'da yaptırdığı Darüşşifa, Osmanlı döneminde sağlık hizmetlerinin ne denli ileri seviyede olduğunun bir göstergesidir. Bu dönemde, hekimlerin eğitimi, tıbbi bilginin yayılması ve sağlık hizmetlerinin geniş bir coğrafyaya ulaştırılması önemli öncelikler arasındaydı. Osmanlı hekimleri, Anadolu ve çevresindeki bitkisel kaynakları derinlemesine inceleyerek bu bilgileri kitaplaştırmış ve dünya tıbbına önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Anadolu'da yetişen yüzlerce şifalı bitki, Osmanlı tıbbında temel tedavi unsurları olarak kullanılmıştır. Örneğin,

lavanta, adaçayı ve kekik gibi bitkiler hem antiseptik özellikleri hem de iyileştirici güçleri nedeniyle yaygın olarak kullanılmıştır. Bitkisel tedaviler, sadece fiziksel hastalıkların tedavisinde değil aynı zamanda ruhsal ve psikolojik rahatsızlıkların giderilmesinde de etkili olmuştur.

Eğitim ve bilginin önemsendiği bu dönemde, tıp âlimi olarak yetişen bireyler aynı zamanda botanikçi, eczacı ve kimyager rolünde bulunuyorlardı. İlaç yapımı, bitkilerin hangi hastalıklara iyi geldiğini bilmek kadar bunları doğru dozajda ve uygun yöntemlerle hazırlamayı gerektiren bir sanattı. Bu yüzden Osmanlı tıbbı, detaylı reçeteler ve tedavi yöntemleri ile zengin bir miras bırakmıştır.

Bugün modern fitoterapi, bu geleneksel bilgilerden yararlanarak daha ileri tedavi yöntemleri geliştirmeye devam etmektedir.

Anadolu'nun zengin bitki çeşitliliği ve tıbbi geçmişi, modern ilaç biliminin yanı sıra alternatif tıp uygulamaları için de önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Yeniden keşfedilen bu geleneksel bilgiler, sadece Anadolu'da değil, tüm dünya genelinde sağlık sektöründe yeniliklerin ve alternatif

tedavi yöntemlerinin önünü açmaktadır. Anadolu'nun tıbbi mirası, bugün bile birçok hekim ve sağlık profesyonelinin ilham kaynağı olmaya devam ediyor. Bu mirasın korunması ve doğru bir şekilde kullanılması, gelecek kuşaklara sağlık alanında sürdürülebilir ve doğal çözümler sunma potansiyelini artırmaktadır.

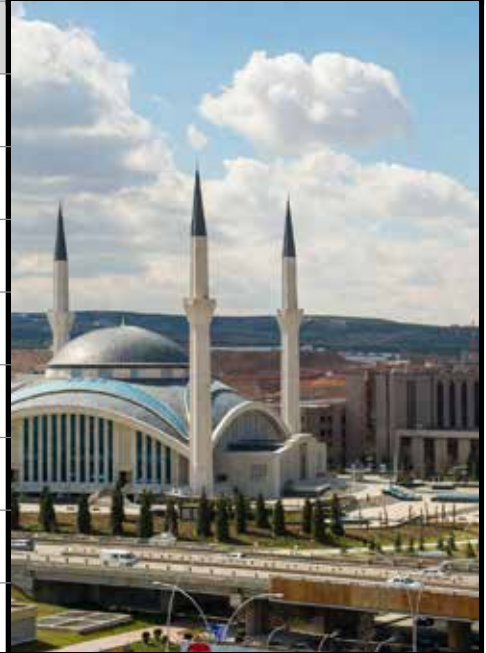
Sonuç olarak, Anadolu'nun zengin tıbbi geçmişi, geleneksel ve modern tıp arasında köprüler kurarak insan sağlığının iyileştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Fitoterapinin geçmişi ve geleceği, bu köklü tıbbi geleneğin bir parçası olarak değerlendirilmeli ve daha fazla araştırma ile desteklenmelidir. Geleneksel bilgilerin modern bilimle entegrasyonu, daha etkili ve doğal tedavi yöntemlerinin geliştirilmesine olanak sağlayacaktır.

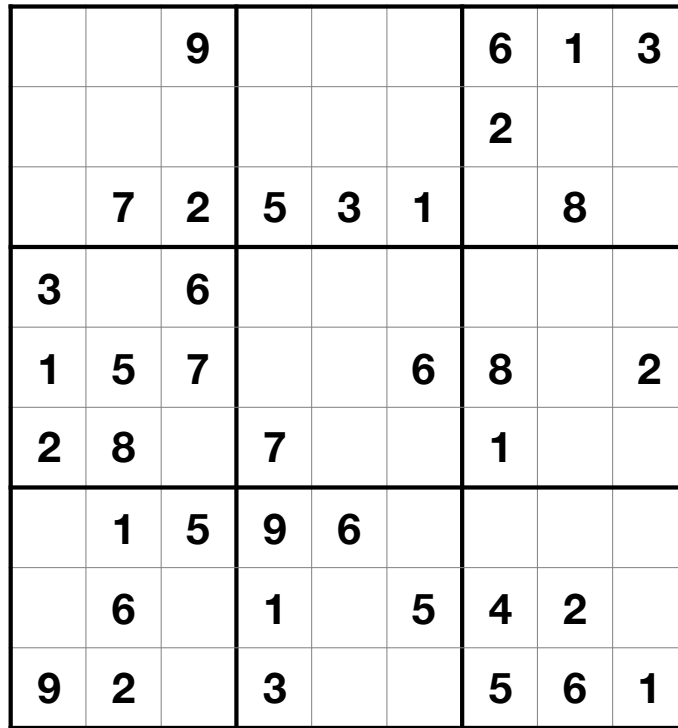
BULMACA

Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

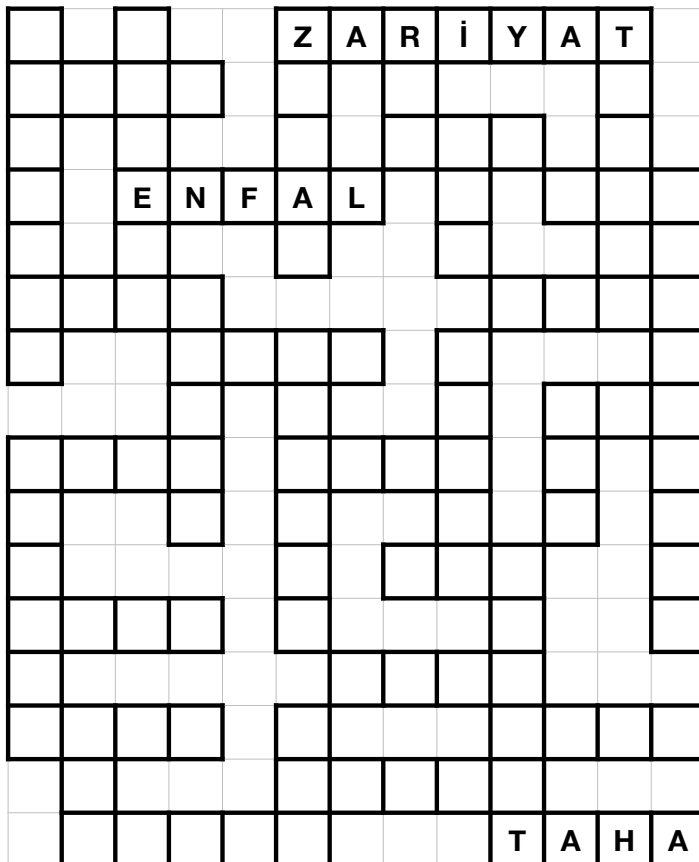
Halkı din konusunda aydınlatan kurumumuz	Durgun, dingin	Hangi kişi?	Mübalağa	Zevç, zevce	Eğik yazı	Sorun çözücü işaret, ipucu
Göreceli	Çağdaş		Bebek yatağı	Bir besin maddesi		
Yürüme organı			Piston			
		Kullanım süresi			Uzaklık bildirir	
		Karar verip başlama			Ey, eyâ	
Dua sözü		Ülkemizin plaka kodu		Uçurum		
		Uzak olmayan		Yüce		
				Karşılıklı alıp verme		
Bencilik		Cevap			Mağara	
Genişlik		Oruç ayı				
Miras				Enerji		
Bir nota						
	Atılmış olan			Soylu	Teneffüs	Bir nota
	Hane					İyilik, ihsan
Mum		Nikel sembolü	Konsol oyunlarının genel adı			
Renkler			Hıyanet eden	Tiz sesli uyarı aleti		
			Yarı			
Geri yönde, ön karşıtı	Zihinsel			Bir tembih sözü	Ev bölümü	
		Toplumun temel birimi			Rey	
		İşaret			İlkel benlik	
Doğum yaptıran kişi	Bir seslenme edatı	Tavsiye		Bir organ		
		Esas yüz				
		Duman lekesi	Düzenli ödenen ücret			
İbadet töreni			Güney Afrika plaka kodu	Bengi su		
Eylem	Uygun					
	Ulaştırma					
Bir bağlaç		Yaratıcı, ilah				
Bilinçli olarak			Söz yitimi			
		Acıkmış olan	Beddua, ilenme			
Olumsuz bir ön ek			Bir nota			
			Dünya'nın uydusu			
"Ne olursa olsun" anlamında bir zarf	Esas		Beyaz			
		Üye				
Ağabey		Malzeme takımı				
Sahip						

SUDOKU

KELİME
OYUNU

ZARİYAT

badetler, Müslümanca yaşamın mihenk taşıdır. Küçük yaşta önemi kavranır, alışkanlık olarak kazanılırsa büyüdüğü sorumluluk hâline gelen bütün ibadetler daha farkına vararak ve keyif alarak eda edilir. Bunu sağlamanın pek çok yolu mevcuttur elbette. Bu yollardan biri de güzel bir dille yazılmış kitaplardır. Kitaplar, çocukların zihnine güzel tohumlar ekmeyi başarır bir ömür çiçeklenerek tertemiz nesillerin vesilesi olur.

SümeYYe Çiftçi'nin kaleme aldığı *Oruç Tutmak İsteyen Kedi*, ilk gençlik çağındaki okuyucu kitlesine oruç ibadetini anlatıyor. Kitabın dili öyle eğlenceli ki uzun zamandır hasret kaldığımız dikte etmeyen, korkutmayan, sevdiren ve içimizi sıcacık eden bir hikâyeyle okura sesleniyor Çiftçi. Kitap iki ana bölümden oluşuyor ve iki farklı gözle anlatılıyor. Bir yanda kendisini takip eden kediyi sahiplenen kahramanımız Heleki, öte yanda bir kedi olmasına rağmen bütün evin ve hatta mahallenin düzenini değiştiren afacan kedimiz Neyseki!

Kitapta sahiplenilen kedimiz Neyseki, ramazan ayı olması hasebiyle yiyip içmeyi kesen ev halkına şaşıyor. Mukabele, teravih, ramazan davetleri, dış kirası ve itikaf gibi bütün ramazan geleneklerinin ve ramazan ayına özgü ibadetlerin içine girip her birine kendince anlamlar yüklüyor. Kendince yüklediği anlamlarla yetinmeyip bütün bu olanlara müdahale etmeye kalkıyor. Bir kedi, ramazan ayında işlere karışır ne olur? İşte olanlar bundan sonra oluyor ve okuyucu talihsizliklerle dolu serüveni kahkaha atarak okuyor. Okurken de ramazana dair terimleri ve gelenekleri eğlenerek öğrenmiş oluyor.

Her ne kadar beklenmeyen olaylar arka arkaya gelse de kedimiz Neyseki'nin vesilesiyle aile halkı hiç farkına varmadan bir arada olup yitirdikleri bazı güzelliklere kavuşuyor. Bütün bu olanları kedinin sahibi Heleki'nin dilinden okuyan okur, kitabın ikinci bölümünde ise kedimiz Neyseki'nin gözünden yaşananları yeniden değerlendirme imkânı buluyor. Böylelikle ramazanı ve ramazan kavramlarını öğrenmenin yanı sıra hiçbir olayın tek taraflı değerlendirilmemesi gerektiğini anlıyor. Zira kitap bittiğinde okur, iki taraflı bir bakış açısına sahip oluyor.

Muhatap kitlesini oldukça güldüren bu güzel hikâye, temiz dili, sürükleyici olay akışıyla öğretmeyi de garanti ediyor. Sıkmadan eğitmeyi amaçlayan ebeveynlerin gönül rahatlığıyla çocuklarına sunabileceği eser, SümeYYe Çiftçi'nin ustalıklı anlatımı sayesinde yalnız ilk gençlik çağına değil okumayı seven herkese sayfalarını aralıyor.

ORUÇ TUTMAK İSTEYEN KEDİ

Rümeysa OĞUZ

Bereket Vakti

Ramazan Boyunca
Her Gün 04.45'de

Ali Bektaş'ın
Sunumuyla

FREKANSLAR

4A(HD)

FREKANS: 12.380 MHZ
POLARİZASYON: DİKEY (V)
SEMBOL ORANI: 27.500
FEC: 3/4

FREKANS: 12.422 MHZ
POLARİZASYON: YATAY (H)
SEMBOL ORANI: 30.000
FEC: 3/4

4A(SD)

Digitor - 68. kanal

D-SMART - 104. kanal

Kablo - 555. kanal

TV+ - 133. kanal

tv7 - 49. kanal

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203